

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA BIBLICKÝCH VĚD

Martin Svatek

**Moc zlého slova a jeho negativní projev a
důsledky z pohledu Nového zákona.**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Mireia Ryšková, Th.D.

2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem „Moc slova a její negativní obraz, projevy a důsledky v Novém zákoně.“ napsal samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury a že jsem ji nevyužil k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Chebu dne 19. června 2018

Martin Svatek

Bibliografická citace

Výklad vybraných textů Nového zákona [rukopis] : diplomová práce /

Martin Svatek ; vedoucí práce: doc. PhDr. Mireia Ryšková, Th.D. – Cheb 2018 – 63 s.

Anotace

V knihách Nového zákona se můžeme setkat s mnoha projevy moci slova. Ve většině případů je tato moc vázána k osobě Ježíše z Nazareta a je pozitivní. Ježíš svým slovem ale nejen uzdravuje, vymítá demony či křísí mrtvé, ale také proklíná. Tomu, co o prokletí, kletbách a mnoha dalších negativních podobách slova a projevech jeho moci, vypovídá Nový zákon, pojednává tato práce.

Diplomová práce představuje souhrnný přehled pasáží a jejich komentářů Nového zákona, které jsou blízké zvolenému tématu. V první části se práce věnuje pojmu a významu „slova“ a „lidské řeči“ pro člověka a jeho vztah s Bohem či člověkem. V části druhé se pak zabývá problematikou kleteb a proklínání. Část třetí je věnována slibům a přísahám. Část čtvrtá je pak zaměřena na hněv a jeho slovní projevy v textech Nového zákona, jež se k zvolené problematice vztahují jejich komentářům.

Cílem práce je především představení, dle mého názoru opomíjené, problematiky dopadu negativních slov na lidský život a seznámení s dostupnými výklady vybraných částí a jejich zhodnocení.

Klíčová slova

Nový zákon; slovo; Ježíš; prokletí; kletba; moc; pomluva; zázrak; uzdravení;

Abstract

There are many different ways that the power of a word is expressed in the New Testament. In most cases, this power is bound to the person of Jesus Christ, and its outcome is positive. Through his word Jesus not only heals, exorcizes, and brings the dead back to the life, but he also curses. This thesis discusses the question, what the New Testament says about various imprecations, maledictions and many other negative appearances of a word and the demonstrations of its power.

This thesis comprises an overall outline of the passages from the New Testament and their commentaries, which appear to be close to the selected theme. In the first part the thesis deals with the notion and relevance of a “word” and “human speech” for people and their relationship with God. In the second part, this thesis delves into the area of imprecations and maledictions. The third part is dedicated to promises and oaths. The fourth part aims to the theme of wrath and how its expressed in words in the texts of the New Testament, that are connected with the selected theme, including the commentaries.

The aim of the thesis is primarily to present the issue of the impact of negative words on human life including the accessible interpretations of selected parts and their evaluation, which is a subject, in my opinion, that in general has been quite neglected.

Keywords

New Testament; Word; Jesus; Curse; Malison; Power; Defamation; Miracle; Reinstatement;

Počet znaků (včetně mezer): 124 639

Poděkování

V první řadě bych chtěl velmi poděkovat Doc. PhDr. Mireji Ryškové, Th.D. za vstřícnost, cenné rady a podněty při zpracování mé diplomové práce. Dále bych chtěl poděkovat za podporu a pomoc při studiu mým přátelům jmenovitě P. Mgr. Petru Bauchnerovi, ThLic., a také P. Mgr. Petru Hruškovi, ThD., kterým jsem dlužen mnoho za poskytnutí potřebné literatury. V neposlední řadě bych chtěl velmi poděkovat své ženě a dětem za trpělivost, kterou se mnou měli nejen během psaní této práce, ale i během celého mého studia.

Obsah

Úvod	7
1. SLOVO	9
1.1. Slovo jako nástroj zjevení Boží moci	10
1.2. Lidská řeč „Dar Boží“	12
1.3. Jméno jako prostředek opanování	13
1.4. Slova jako prostředek komunikace a faktory, které ji ovlivňují	15
2. KLETBY A PROKLÍNÁNÍ	18
2.1. Kletby ve Starém zákoně	22
2.2. Kletby v Novém zákoně	23
2.2.1. Kletba jako zlořečení	23
2.2.2. Kletba jako trest Boží	24
3. SLIBY, PŘÍSAHY A KŘIVÁ SVĚDECTVÍ	29
3.1. Sliby a přísahy ve starém zákoně	29
3.2. Sliby a přísahy v novém zákoně	31
3.2.1. Ježíšovo přikázání o přísaze	31
3.2.2. Slib s přísahou	33
3.2.3. Křivá přísaha	35
3.2.4. Křivé svědectví	37
4. HNĚV A JEHO SLOVNÍ PROJEVY	40
4.1. Jak se hněv a zlo ve slově projevuje	41
4.2. Hněv ve Starém zákoně	45
4.3. Hněv v Novém zákoně	46
4.3.1. Lži a pomluvy	49
4.3.2. Manipulace a vyhrožování	55
4.3.3. Urážky	60
4.3.4. Rouhání	62
5. ZÁVĚR	66
Seznam použité literatury a pramenů	70
Seznam internetových zdrojů	74

„Prokletí existuje, tak jako existuje síla požehnání, které přináší do života lidí dobro, které jim pouhý člověk nemůže dát. Ve stejném smyslu prokletí přivádí do života člověka zlo, a to s odvoláním na říši zla. Smutnou realitou je, že ten, kdo své srdce otevírá zlu, sám jím je zasažen... Obranou proti prokletí je žít život s Bohem, druhým lidem žehnat – svolávat na ně Boží dobrotu – a neproklínat – ani nepřátele, ani ty, kdo nás proklínají a nám škodí...“¹

---

¹ -KL-im: Kletba, prokletí ?! <http://www.vira.cz/Otazky/Kletba-prokleti.html>, (7.10.2014).

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si vybral poněkud nezvyklé téma, ke kterému mne přivedlo poznání, které jsem učinil při psaní bakalářské práce, v níž jsem se věnoval perikopě o prokletém fíkovníku. V tomto příběhu jsem si totiž poprvé skutečně uvědomil reálnou moc Ježíšových slov, a i když jsem již předtím v mnoha příbězích četl, jak Ježíš svým slovem mnohé lidi uzdravil, očistil nebo vzkřísil, tak až zde, v tomto příběhu, mi došlo, že většina těchto jeho zázraků, má přímou souvislost se slovem, které zázraku, ve většině případů, předcházelo. Mnohý čtenář Písma by se asi nad tímto úkazem nepozastavil, vždyť Ježíš byl koneckonců Boží syn či dokonce, jak píše evangelista Jan, samo vtělené Boží slovo, tak proč se pozastavovat nad jeho mocí nebo mocí jeho slova. Jak ale pak vysvětlit, že stejné zázraky konali svým slovem také Ježíšovi učedníci a jejich následovníci nebo mnohem dříve ve Starém zákoně někteří proroci? Kde získalo jejich slovo takovou moc? Někdo by mohl namítnout, že je to záležitost víry a nikoliv slova, ale je tomu skutečně tak? Tyto otázky a mnoho dalších mne natolik zaujaly, že jsem se začal mnohem více zajímat o zdroj moci lidských slov a o moc slova jako takovou. Kde ale hledat odpovědi na tyto otázky? Cílem mé práce tedy bylo pokusit se vysledovat, jakou působnost slovu – zejména negativnímu – připisují texty Nového zákona, a podat k tomu patřičný komentář.

Určitým paradoxem dnešní doby je skutečnost, že zatímco v náboženské literatuře najdeme mnoho publikací věnujících se modlitbě, chválám nebo žehnáním, tedy těm pozitivním projevům slova, tak těm projevům negativním se zas až tolik knih, zejména pak v oblasti náboženské literatury, nevěnuje, a to i přesto, že se špatné slovo, lži, pomluvy, kletby, urážky apod. stávají, sice pro mnohé z nás nepříjemnou, přesto ale čím dál tím více běžnou součástí našeho života. Lidská řeč hrubne a to, co bylo dříve pro naše předky nebo nás samé do jisté míry tabu, dnes považujeme za normální, tedy za běžnou součást našeho jazyka. Tomu, co říkáme, zdaleka již nepřikládáme takový význam, a to ani tehdy, když dopady nebo spíše důsledky našich slov mohou být naprosto fatální. Protože se mě samotného ale toto „zlo“ skryté ve slovech dotýká, začal jsem se jako věřící člověk více zajímat o to, co k tomuto tématu přinášejí texty Nového zákona, a jak jsou interpretovány. Druhotně jsem pak nahlížel do literatury všech vědních oborů, u nichž jsem očekával, že by k tomuto tématu měly co říci, jako např. teologie, psychologie, sociologie nebo etika.

První část mé práce představuje jakýsi úvod do dané problematiky „slova“ v lidském životě. Je zaměřena zejména na původ slova a vznik lidské řeči, jako nástroje komunikace Boha s člověkem a člověka s Bohem, tak jako i nástroje komunikace mezilidské. Je také seznámením s problematikou příčin pronikání „zla“ do slov a jeho následné šíření s jejich pomocí, tak jako i následkům takto šířeného „zla“ pro lidský život a lidskou důstojnost.

Druhá, třetí a čtvrtá část pak již poukazuje na jednotlivé projevy zlého slova v knihách Nového zákona, jež měly zjevný vliv na průběh popisovaných událostí. Tyto kapitoly jsou zároveň také určitým průzkumem pro mne dostupné, odborné literatury, která se k dané problematice a výkladům citovaných textů vztahuje, a to zejména v oblasti biblické exegeze a terminologie. Vzhledem k tomu, že se ale v podstatě žádný z dostupných komentářů přímo nevěnuje výkladu jednotlivých projevů lží, pomluv, křivých svědectví atd. a jejich důsledků v životě Ježíše a jeho učedníků, koncipuji tuto práci jako „alternativní“ výklad novozákonních textů. Záměrně tedy pomímám historicko-kritickou metodu výkladu textu, tedy zkoumání, zda se věci odehrály tak, jak je doslova vyjádřeno a jaký cíl v jednotlivých vrstvách textu autor/autoři sledoval/i, neboť bez ohledu na to uvedené situace odrážejí zkušenost autora s mocí negativního slova. To činím především proto, aby mohly vyniknout všechny negativní aspekty vyřčených slov a ukázaly se tak jejich konkrétní důsledky. Tedy aby bylo zcela zjevné, jakou reálnou moc slova mají a co všechno mohou způsobit, neboť považuji moc slova za nepomíjivou a v čase neměnnou veličinu, u níž je v podstatě jedno v jakém kontextu se nachází, neboť příčiny a následky budou vždy analogicky shodné.

V závěru práce nakonec shrnuji svou motivaci k této práci, prezentuji její obsah a výsledky, naznačuji další případné možnosti bádání.

1. SLOVO

Když jsem přemýšlel a hledal odpověď na otázku: „Co představuje „SLOVO“ v lidském životě, v životě člověka.“, tak mi na mysl přicházelo bezpočet různých odpovědí. V první řadě mne napadlo, že „slovo“ je základním kamenem lidské řeči, která má v životě každé lidské bytosti své nezastupitelné místo, neboť jí umožňuje zejména myslet, přemýšlet o všem možném, reflektovat různé události nebo reagovat na různé podněty, umožňuje jí ale také komunikovat se svým okolím.² Co to ale znamená? Především to, že každý z nás může svému okolí pomocí slov sdělit své potřeby, pocity, touhy, že se může s druhými sdílet nebo s nimi spolupracovat. Slova se vyskytují ve všech oblastech lidské činnosti. Díky nim jsme tím, kým jsme. Díky slovům jsme schopni zaznamenávat svou přítomnost, seznamovat se s minulostí či se vyjadřovat o budoucnosti, a to není zdaleka vše. To, jak je tato problematika rozsáhlá a kolik otázek v ní čeká na své zodpovězení, mi došlo až ve chvíli, kdy jsem pročetl množství prací zabývajících se sémantikou, lingvistikou, psychologíí, sociologií a mnoha dalšími vědními obory, pro něž je slovo či lidská řeč zcela zásadním pojmem. Ač se to na první pohled nezdá, tak slova prostupují celé naše bytí, a proto jsou pro náš život nezbytná. S jejich pomocí jsme schopni utvářet a udržovat vztahy, jež jsou základem pro fungování a rozvoj společnosti. Schopnost komunikovat, navazovat a udržovat vztahy s ostatními jedinci významným způsobem brání izolovanosti jedince a to znamená, že lidská řeč má své důležité humanizační a socializační poslání. Zároveň má ale také funkci kulturní a kulturotvornou³ či funkci vnášení řádu do světa, který člověka obklopuje⁴, a mnohé další. Mimo to je v lidské řeči, tedy ve slovech, uložen celý obraz známého světa a to včetně veškeré lidské činnosti díky čemuž, funguje slovo zároveň, jako jakýsi archiv kultury.⁵ Mnohé z výše uvedeného si uvědomovali již lidé v dávných dobách, a proto se mnozí vladaři, filosofové ale i prostí lidé snažili odhalit tajemství původu lidské řeči, jako např. král Psammetich II. a s ním mnoho dalších po celém světě, kteří se v touze nalézt pravdu o tom, kde se vzala lidská řeč, neváhali pouštět i do, z našeho dnešního pohledu, zcela nesmyslných pokusů. Výsledky těchto

---

² STENBERG, Robert J.: Kognitivní psychologie, Praha: Portál, ²2009, 318-365.

³ Srov. VAŇKOVÁ Irena: Nádoba plná řeči. (Člověk, řeč a přirozený svět), Praha: Karolinum, 2007, 88-89.

⁴ Ke vnášení řádu do světa a k určité systematizaci dochází de facto již krátce po stvoření světa, kdy Adam pojmenovává zvířata. Srov. Gn 2,19-20

⁵ Srov. VAŇKOVÁ, 89.

snah ale žádný převratný objev, v oblasti pátrání po původu lidské řeči nepřinesly. To, že se nedařilo, původ řeči vědecky prokázat a ani jinak logicky vysvětlit postupně vedlo k posílení náboženské teze, podle níž lidská řeč pochází od Boha.⁶ Snahy badatelů pátrajících po jiném vysvětlení původu lidské řeči přesto nikdy neustaly a probíhají vlastně neustále, a to i v současné době.

1.1. SLOVO JAKO NÁSTROJ ZJEVENÍ BOŽÍ MOCI

V křesťanství a také v judaismu se můžeme s mocí Božího slova setkat například v Pentateuchu a to hned v úvodu první knihy Mojžíšovy (Genesis), kde za povšimnutí stojí především slovo či slova, která nám v tomto textu konkretizují samotný akt Božího tvoření „*I řekl Bůh: 'Bud'...*“ (a stane se). Bůh svými slovy tvoří veškerá nebeská tělesa a také zemi se vším životem i všechny přírodní zákony atd. Bůh svým slovem tvoří vše, čím je člověk obklopen, vše kromě člověka.⁷ Z určitého pohledu to pak vypadá, jako by toto vše, co bylo mocí Božího slova stvořené, bylo s tímto slovem zároveň spjaté.⁸ Jako by tato vyřčená Boží slova byla všemu, slovem stvořenému, zákonem. Bůh své dílo hodnotí jako dobré⁹ a tak by se dalo říci, že vytvořil „dobré dílo“ mocí „dobrých slov“. Najdou se ale u něj také nějaká „nedobrá slova“, jejichž důsledkem by vzniklo nějaké „nedobré dílo“? Z určitého pohledu by se nám takto mohly jevit kletby,¹⁰ které předkládám níže. Bůh v nich vynáší svůj trest nad třemi aktéry, hadem, ženou a mužem, kteří se podíleli na přestoupení jeho nařízení, daného člověku „*Ze stromu poznání dobrého a zlého však nejez*“, protože „*V den, kdy bys z něho pojedl, propadneš smrti.*“¹¹ Bůh tedy stíhá kletbou nejprve hada „*I řekl Hospodin Bůh hadovi: 'Protožeš to učinil, budeš proklet...*“¹² a v následujícím verši svou pozornost obrací také k člověku a vynáší svůj soud nejprve nad ženou, již říká: „*Velice rozmnožím tvé trápení i bolesti těhotenství, syny budeš rodit v utrpení, budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou*

---

⁶ Srov. KOVÁŘ, Emanuel: O původě lidské mluvy. Praha: Bursík a Kohout, 1898, 3-7.

⁷ Člověk nebyl stvořen božím slovem, jako vše ostatní, ale byl vytvořen z prachu země. Srov. Gn 2,7

⁸ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a spasitel, Praha: Kostelní Vydří, 2006, 44.

⁹ Gn 1,31

¹⁰ Z lidského hlediska vnímáme kletbu, jako něco zcela negativního. Ve vztahu Boha a člověka ale představuje kletba ve většině případů soud či trest za přestoupení Božích nařízení. Kdo jedná podle Božích nařízení je požehnán. Ten, kdo jedná svévolně je proklet. Není proto divu, že se s největším výskytem kleteb setkáváme v Písmu svatém právě u mnoha Božích nařízení a to zejména v páté knize Mojžíšově. Srov. Dt 27,15-26; Dt 28,16-19

¹¹ Gn 2,17

¹² Srov. Gn 3,14-15

*bude vládnout.*¹³ V tomto starozákonním textu ale Bůh neuzívá slova „arur“¹⁴ (bud' proklet/prokleta), jako tomu bylo u hada, ale přece, avšak jiným způsobem, mění ženě její životní úděl. Obdobně je tomu také u Adama, u něhož stejně jako u ženy Bůh neuzívá slova „arur“ (bud' proklet), tedy jej přímo neproklíná, ale i jemu, stejně jako ženě, mění životní úděl tím, že proklíná zemi: „... *Kvůli tobě nechť je země prokleta; po celý svůj život z ní budeš jíst v trápení. Vydá ti jenom trní a hloží a budeš jíst polní byliny. V potu své tváře budeš jíst chléb, dokud se nenavrátiš do země, z níž jsi byl vzat. Prach jsi a v prach se navrátiš.*”¹⁵ Bůh muže a ženu neproklíná, protože ti již kletbou stížení jsou od chvíle, kdy pojedli ze stromu poznání, neboť oba v tu chvíli propadli smrti.¹⁶ Co horšího je tedy ještě mohlo potkat? Boží prokletí? Přečteme-li si dvacátou osmou kapitolu páté knihy Mojžíšovy nazvané „D^evarim“ (slova), v níž je výčet hrůz a utrpení, které prokletí přináší, pak nás možná napadne, že byl vlastně Bůh k Adamovi a Evě, i přes jejich hřích, milosrdný. Proč tedy Bůh proklíná zemi? Dalo by se říci, že trest za přestoupení Božích nařízení zřejmě nebyl zcela dostatečný, neboť Bůh svým prokletím země, s níž je člověk bytostně svázán, ztěžuje člověku život. Bůh tak nepřímou, ale přesto zcela zásadním způsobem, zasahuje do života prvních lidí, a nejen do jejich, ale také do života všech jejich potomků a potomků jejich potomků atd. Proto již u synů Adama a Evy, Kaina a Ábela, můžeme zaznamenat důsledky tohoto prokletí země. Vznikají první rozpory, bují zloba a zášť, a nakonec vše končí bratrovraždou. Smrt Ábela ale netrestá Bůh smrtí, jak bychom to možná očekávali dle známého, oko za oko, zub za zub, smrt za smrt, ale trestá ho kletbou. Poprvé a zároveň i naposled se tak v biblickém textu setkáme s užitím slova „arur“ (bud' proklet) u Boha ve vztahu ke konkrétnímu člověku. „*Budeš nyní proklet a vyvržen ze země...*”¹⁷ Stejná kletba, jako je ta vyřčená nad Kainem, ve Starém zákoně není. Najdeme v něm několik podobných kleteb, ale mnohem spíše se setkáme s kletbami, které jsou spojené s Božími nařízeními

---

¹³ Srov. Gn 3,16

¹⁴ Ve starém zákoně můžeme zaznamenat celkem třicet osm výskytů slova אָרֹר „arur“ (bud' proklet), z toho osmnáct výskytů je v Deuteronomiu.

¹⁵ Srov. Gn 3,17-19

¹⁶ Informaci, kterou poskytl Bůh člověku „*Ze stromu poznání dobrého a zlého však nejez. V den, kdy bys z něho pojedl, propadneš smrti.*“ lze chápat nejen jako Boží nařízení ale také jako projev milosti. Bůh upozorňuje člověka na hrozbu smrti. Slovo soudu a slovo Boží milosti je vlastně totožné, neboť slovo, které zvěštuje milost, zároveň představuje hrozbu odsouzení pro každého svévolníka, a stává se pro něj kletbou. Apoštol Pavel předkládá tuto pravdu s výkladem zvěsti o našem vykoupení. Zákon Boží se tak zároveň stává prokletím pro toho, kdo jej nenaplní (Ga 3,10). Srov. MATULÍK Rostislav a kol.: Nový biblický slovník, Praha: Návrat domů, 2009, 504.

¹⁷ Srov. Gn 4,11-12

(zákony) a jsou jakousi odstrašující hrozbou trestu, za jejich přestoupení.¹⁸ Vypovídá o tom zejména pátá kniha Mojžíšova, v níž jsou zapsána Mojžíšova slova obsahující nejen Boží požehnání a dobrořečení pro ty, jež zachovávají Boží zákon, ale také zlořečení a kletby pro ty, jež Boží zákon přestoupí. Určitou zajímavostí je, že téměř polovina všech výskytů slova „arur“, ve Starém zákoně se nachází právě v páté knize Mojžíšově nazvané „Slova“. Stejně tak je zajímavé i to, že v Novém zákoně se toto slovo vlastně nevyskytuje, neboť obě zmínky obsahující slovo „arur“, jež se nacházejí ve třetí kapitole listu Galatským¹⁹, jsou vlastně jen odkazem na židovskou tradici, přesto však ani Nový zákon není od kleteb zcela oprostěn. Mnohem zajímavější je ale skutečnost, že moc Božího slova, s níž jsme se mohli seznámit ve Starém zákoně, je nyní soustředěna do osoby jediného člověka, Božího Mesiáše, Ježíše z Nazareta.

1.2. LIDSKÁ ŘEČ „DAR BOŽÍ“

Písmo svaté, jak jsem již uvedl výše, představuje slovo jako mocný nástroj, který Bůh užívá při tvoření světa. Jak ale bylo předestřeno, tak toto slovo nebo spíše řeč, je zároveň i nástrojem nezbytným k utváření vztahu člověka s Bohem. Nástrojem jejich vzájemné komunikace. Po celou dobu lidských dějin od stvoření Adama až do současnosti, Bůh s člověkem nějakým způsobem rozmlouvá. Hovoří se svými vyvolenými služebníky, např. s Noemem, Abrahámem, Jákobem, Mojžíšem, Eliášem a mnoha dalšími. Učí je a vychovává. Promlouvá ke svým prorokům a jejich prostřednictvím ustanovuje mnohé zákony a předpisy.²⁰ Lidé oproti tomu dokáží Bohu naslouchat, rozmlouvat s ním a následně jednat podle jeho vůle. Jak je ale možné, že první lidé a mnozí další Bohem vyvolení Bohu rozumí, a dokonce s ním někteří mohou i rozmlouvat? Přímou odpověď na otázku, kde se člověk naučil mluvit, v Písmu sice nenalezneme, nicméně skutečnost, že člověk Bohu rozumí, je z textu Písma zcela zřejmá. Jak jsem již uvedl, Bůh k člověku na mnoha místech Písma promlouvá, a to již od okamžiku jeho stvoření²¹ a to, že člověk svému tvůrci rozumí, je patrné především z toho, že na rozdíl od všech ostatních tvorů plní mnohé Bohem zadané úkoly, což

---

¹⁸ Srov. Dt 1,1nn

¹⁹ Srov. Ga 3,10.13

²⁰ Srov. FEUILLET, André; Grelot, Pierre: Slovo, in: Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981, 436.

²¹ Srov. Gn 1,28-30

zároveň poukazuje na onen výjimečný vztah člověka se svým Stvořitelem, vždyť podle Písma stvořil Bůh člověka ke svému obrazu, ke své podobě.²² Podle některých výkladů si Bůh stvořil člověka pro obecenství se sebou²³ či proto, aby byl jeho zástupcem na zemi, kterou měl ovládnout.²⁴ Bůh zve člověka ke spolupráci na svém díle, svěřuje mu své dílo a dává mu konkrétní úkoly. Požaduje po něm, aby pojmenoval všechny tvory, které k němu přivedl a tak s nimi navázal vztah, podmanil si je.²⁵ To, že Bůh dává člověku moc nad ostatními živými tvory, poukazuje nejen na blízký ale na zcela výjimečný vztah člověka s Bohem. Podle některých výkladů se dokonce jednalo o určitou formu partnerství.²⁶ Dle mého názoru ale z textu Genesis 2,19-20 také vyplývá, že člověku byla Bohem dána schopnost slova nejen užívat, ale i také je tvořit.²⁷

1.3. JMÉNO JAKO PROSTŘEDEK OPANOVÁNÍ

V předchozí kapitole jsem se zmínil o tom, že člověk po svém stvoření dostal od Boha mimo jiné, úkol pojmenovat všechny živé tvory. Ve staré židovské, ale i mimo-židovské tradici všeobecně platilo, že znát něčí jméno znamená, mít nad ním určitou výhodu, mít navrch. Můžeme se o tom přesvědčit např. u tzv. proklínacích destiček, kde jméno oběti kletby bylo vždy uvedeno na destičce na prvním místě.²⁸ Dát někomu jméno pak doslova znamenalo proniknout do jeho podstaty a tím nad ním převzít moc.²⁹ Snad proto se můžeme také v křesťanské tradici setkat s tvrzením, že právě

---

²² Srov. Gn 1,26-27.

²³ Srov. BIČ, Miloš: Ze světa Starého zákona I., Praha: Kalich, 1986, 253.

²⁴ Srov. DUBOVSKÝ, Peter: Genezis. Komentáře k Starému zákonu, Trnava: Dobrá kniha, 2008, 74-77.

²⁵ Gn 2,19-20

²⁶ Srov. DUBOVSKÝ, 79.

²⁷ Člověku Bohem daná schopnost „pojmenovat“, tedy schopnost vytvořit nová slova pro všechny Bohem stvořené tvory, je tak z mého pohledu nejen projevem kreativity a svobodné vůle člověka, ale i určitou paralelou k Božímu stvořitelskému dílu. Bůh svým slovem tvoří nové tvory, pro které člověk vymýšlí (tvoří) nová slova „jména“, jimiž tyto tvory pojmenovává a tak nad nimi přejímá moc. Za důležité považuji také zmínit, že v tomto pomyslném počátku tvoří Bůh a člověk, z mého pohledu, jakési harmonické společenství, v němž dochází k vzájemnému obohacování, což dle mého mínění vyplývá z kontextu tohoto příběhu, ve kterém člověk s realizací přijatého úkolu zároveň poznává a zakouší mnohé další Bohem dané dary např. tvůrčí svobodu, Boží důvěru, možnost naplno užít rozumu a jazyka apod. Člověk tedy přijímá do svého života Boží vůli a s ní mnohé Boží dary a Bůh oproti tomu respektuje a přijímá vůli člověka a nechá se jím obohacovat „přivedl je k člověku, aby viděl, jak je nazve“. S přijetím těchto, člověkem vymyšlených jmen tvorů, totiž Bůh přijímá za svá všechna tato nová slova. Člověk tedy, od Boha přijímá dar řeči a Bůh od člověka přijímá nová slova. Tato vzájemná interakce, pak z mého pohledu, utváří a upevňuje společnou řeč, která je nezbytná pro ono potřebné a vzájemné „porozumění si“, jež vede k rozvoji a prohlubování vztahu člověka s Bohem.

²⁸ ŠMIEJOVÁ, Michaela: Proklínací destičky v kontextu magie praktikované v antickém Řecku (bakalářská práce), Praha: 2013, 16.

²⁹ Srov. DUBOVSKÝ, 126.

prostřednictvím pojmenování zvířat, jež Bůh přivedl k Adamovi, nad nimi získal člověk moc, kterou potřeboval k jejich ovládnutí.³⁰ Zvířata byla přivedena k člověku a on jim dal jméno a tak poznala, kdo je jejich pánem. Nejlépe se s tím, co znamenalo dát někomu (něčemu) jméno, můžeme seznámit například v apokryfu popisujícím život Adama a Evy³¹ „*Vitae Adae et Evae*“³², který nám přináší pohled na život prvních lidí poté, co byli vyhnáni z ráje. Z Genesis víme, že Adam svou ženu nějakou dobu poté, co oba zhřešili, pojmenoval, což podle některých teologů nebylo zcela na místě, protože Eva již své jméno měla.³³ Přesto ale Adam své ženě dává jméno nové a zásadním způsobem tak ovlivňuje jejich vztah. Tuto změnu ve vztahu můžeme pozorovat zvláště na způsobu jejich vzájemné komunikace, a tak zatímco Adam oslovuje svou ženu jejím novým jménem „*Evo*“, Eva oslovuje Adama slovy „*můj pane*“, tedy stejně jako Adam oslovuje Boha „*můj pane, Bože všemohoucí, milosrdný...*“.³⁴ Eva tedy v tomto textu pociťuje vůči Adamovi stejnou podřízenost, jako Adam vůči Bohu, a i když se z Písma nedovíme, jak se první lidé oslovovali v období před Adamovým pojmenováním Evy, víme, že si oba lidé muž i žena byli před Bohem rovni.³⁵ Pozůstatky tohoto vnímání rovnosti můžeme nalézt také ve zmíněném textu *Vitae Adae et Evae*, kde Adam stále bere Evu za součást sama sebe „*Jak bych mohl vztáhnout ruku na vlastní tělo?*“³⁶ Eva se ale již cítí být Adamovi podřízena. Za důležité považuji také zmínit bázeň a téměř bezmeznou úctu vyvolaného národa před Bohem a jeho jménem, který z obavy před lehkovážným užíváním a možným zneučtením hledá způsob, jak by mohl svého Boha oslovovat ve svých modlitbách nebo jak by o něm mohl hovořit v teologických rozmluvách. Z úcty k Božímu jménu jej tak raději Židé, zřejmě někdy kolem 2. stol. př. n. l. přestaly postupně vyslovovat, anebo jej nahradili slovy „to jméno“.³⁷ Podobným procesem procházely i používané opisy, jež se postupně používaly pouze v liturgii. Důvodem mohla být i např. obava před možným zneužitím Božího jména k různým

---

³⁰ Srov. DUBOVSKÝ, 140.

³¹ Považuji za důležité připomenout, že život Adama a Evy, stejně tak jako všechny úvodní kapitoly Geneze, nelze považovat za doslovný historický popis událostí, jež se odehrály, ale za inspirovanou literární interpretaci příčin vzniku světa a člověka. Jde tedy především o legendu.

³² SOUŠEK, Zdeněk (ed): *Knihy tajemství a moudrosti: pseudepigrafy*, Praha: Vyšehrad, 1998, 343-363.

³³ BIČ, Miloš: *Výklady ke Starému zákonu, I. Zákon*, Praha: Kalich, 1991, 39.

³⁴ Srov. SOUŠEK, 346n.

³⁵ Srov. Starozákonní překladatelská komise při Synodní radě ČCE: *Starý zákon, překlad s výkladem 1, První kniha Mojžíšova – Genesis*, Praha: Kalich, 1968, 41.

³⁶ SOUŠEK, 346.

³⁷ Srov. DUBOVSKÝ, 127.

magickým rituálům apod., jako se o tom můžeme přesvědčit např. u zaklínání Ježíšem ve Skutcích apoštolů: „*Také někteří židovští zaříkávači, kteří cestovali od města k městu, pokusili se užívat ke svému zaklínání jména Pána Ježíše. Nad těmi, kteří byli posedlí zlými duchy, říkali: „Zaklínáme vás Ježíšem, kterého káže Pavel.*“³⁸

1.4. SLOVA JAKO PROSTŘEDEK KOMUNIKACE A FAKTORY, KTERÉ JI OVLIVŇUJÍ

Již od narození, a možná ještě i dříve, musí člověk reagovat na různé podněty přicházející z jeho okolí, čímž se stává účastníkem nepřeborného množství interakcí, jež ho následně určitým způsobem ovlivňují. Každý člověk tak již od svého raného dětství přebírá určité, v jeho okolí běžné, „scénáře“ chování a jednání. Po narození jsou to především rodiče a sourozenci, kteří svou mluvou, jednáním či postoji na nás, ve většině případů působí jako první.³⁹ K nim později přibudou např. vychovatelé nebo učitelé ve škole a mnozí další, s nimiž přicházíme během svého dětství opakovaně do kontaktu. Tito všichni a s nimi i mnoho dalších, se nás snaží během našeho vývoje nějakým způsobem ovlivnit či formovat, někdy „takříkajíc“ ke svému obrazu, jindy zas např. dle požadavků společnosti. Do tvorby naší osobnosti pak tyto blízké osoby a autority zasahují nejen vědomě, ale velmi často také nevědomě, např. formou určitých říkanek, opakovaných slov, vět či frází, nebo s pomocí tzv. slovních *popostrkování*, jež mají zásadní vliv na přebírání a tvorbu jakýchsi „scénářů“, podle nichž budeme v budoucnu jednat. Je potřeba zmínit, že často opakovaná slova, kterým je člověk delší dobu vystaven a je jimi tedy více exponován, v něm zanechávají svou stopu, tzv. „poselství“, z nichž pak ta nejhorší mohou až tragicky zasáhnout do jeho života a působit v něm jako kletba,⁴⁰ s určitou nadsázkou pak hovoříme o tzv. dětských kletbách. Za takovéto kletby ale nemusí být odpovědné jen dítěti blízké okolí, ale může je de facto vyvolat, jak jsem již výše naznačil, i jakákoliv jiná autorita, např. lékař, policista nebo kněz apod. Pro lepší názornost toho, jak slova, která opakovaně slýcháme, mohou ovlivnit náš osud, uvedu několik příkladů. V zásadě jde vždy o slovní formulace typu: „*kdybys raději nebyl, kdyby ses raději tenkrát nenarodil (byla bych dnes šťastnější).* Ty

---

³⁸ Srov. Sk 19,13

³⁹ Srov. STENBERG, Robert J.: Kognitivní psychologie, Praha: Portál, 2009, 338.

⁴⁰ Srov. VYBÍRAL, Zbyněk: Psychologie komunikace, Praha: Portál, 2005, 191.

*jsi celý strýc Fanda, ty dopadneš jako on, prosím tě, ty raději vůbec na nic nesahej, ty se o nic nesnaž.*⁴¹ Takováto a mnohá obdobná slova či fráze, jež běžně užíváme a které mnohdy ani nemyslíme vážně nebo jim nepřikládáme žádný zvláštní význam a u nichž by nás ani nenapadlo, že by mohly ublížit, zanechávají své stopy v těch, jimž jsou určena. Jejich vliv na jedince je z psychologického hlediska nezpochybnitelný, a to zvláště tam, jak jsem již uvedl, kde se jich užívá nadměrně, anebo dokonce pravidelně. Důsledky těchto povětšinou v dětství užívaných slov a frází pak můžeme velmi často vysledovat v řeči nebo v chování dospělých lidí. Patrně se již každý z nás v životě setkal s nějakým příběhem, jenž je podobný tomuto níže uvedenému, který zde pro ilustraci předkládám.

„Kryštof býval v raném dětství šťastný. Jenže od té doby, co začal chodit do školy, měl značné potíže. Jak se později ukázalo, trpěl dyslexií, která však nebyla včas diagnostikována. Zatímco všechny ostatní děti ve škole se učily číst i psát rychlostí blesku, Kryštof stále zaostával. Škola mu přidělila specializovanou učitelku, která mu pomáhala s učením, a doma si musel vést zvláštní záznamy o čtení, které se odlišovaly od zbytku třídy.

Ostatní děti se mu začaly posmívat a říkaly mu ‚blbeček‘ nebo ‚hlupáček‘. Kompenzoval si to tím, že ze sebe dělal třídního šaška. Kdykoliv se chystala nějaká žertovná lumpárna, mohli jste se vsadit, že v ní bude mít prsty. Učitelé s ním začali ztrácet trpělivost a jeho potíže přičítali lenosti a domáhání se pozornosti. Škola si rodiče opakovaně zvala na schůzky, kde se řešilo jeho chování. Po jedné z nich Kryštof prohlásil: ‚Co jste čekali? Jsem prostě hloupý.‘⁴²

Z uvedeného příkladu je velmi dobře patrné, jak velký mají naše postoje a slova vliv např. na vývoj dítěte. Jak zásadní roli hrají při utváření jeho osobnosti či nahlížení na sebe sama. Podle Dereka Prince je až k nevíře, jak zásadním způsobem může někdy dítě nebo i citlivého dospělého zasáhnout sžíravá kritika nebo jen jednoduchá věta řečená často jen žertem a jaká zranění dokáží vyřčená slova přivodit.⁴³ Mnohem horší

---

⁴¹ Tamtéž, 191-192.

⁴² FENNELL, Melanie: Jak překonat nízké sebevědomí, Praha: Grada, 2014, 36.

⁴³ MACNUTT, Francis: Služba osvobození od zlých duchů, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 135.

pro člověka mohou být ale tzv. „krutá slova“, která jsou užívána zcela záměrně s úmyslem druhému uškodit nebo ho alespoň nějak ranit.⁴⁴ Tomu jakým způsobem se může projevovat „zlo“ nebo „Zlý“ ve slovech, věnuji následující kapitoly.

---

⁴⁴ PEGUESOVÁ, Deborah Smith: Jak zkrátit svůj jazyk za 30dní, Praha: Návrat domů, 2014, 55.

2. KLETBY A PROKLÍNÁNÍ

Dříve než se začnu věnovat kletbám v Písmu, chtěl bych krátce pohovořit o etymologii slova kletba a také o tom jaká slova se s problematikou kletby v Písmu nejčastěji vyskytují. Nutno ale podotknout, že v souvislosti s kletbami a proklínáním se v Písmu užívá více různých slov a tak se ve Starém zákonu můžeme například setkat se slovem ‘anathema’ (ἀνάθεμα), jež asi nejvíce odpovídá hebrejskému slovu hérem (חֵרֵם)⁴⁵ jež představuje něco klatého ve smyslu věci vyjmuté z běžného užívání a určené ke zničení, k záhubě. „*Tak měli být zničení lidé, kteří se oddali modloslužbě, např. Kenaanci, nebo místa, např. Jericho.*“⁴⁶ V Písmu se dokonce píše, že „*nikdo z lidí, kdo je klatbou oddán Bohu jako klatý, nemůže být vyplacen; musí zemřít.*“ Podle Arnošta Hello, jsou dokonce „*mezi anathematem a smrtí velmi neobyčejné vztahy. Všude, kde se objeví anathema, jde mu v zápětí smrt.*“⁴⁷ Na příkladu Jericha je dobře patrné, že ono vyjmutí z užívání se zde týká živých bytostí a města, neboť stříbro atd. mělo být zachováno pro Hospodinův poklad.⁴⁸ Setkáme se ale také s tím, že slova anathema bývá užíváno i v souvislostech s náboženskou praxí, tedy s věcmi vyhrazenými Bohu či bohoslužbě nebo ve významu kletby či prokletí, a to přímo ve smyslu zlořečení.⁴⁹ Dalšími slovy, která se pak v Písmu v souvislosti s kletbou vyskytují častěji, jsou slova epikataratos a katara, jež se objevují například i ve zmíněném příběhu o pádu Jericha, kde Jozue vyslovuje kletbu vůči tomu, kdo by znovu Jericho vybudoval: „*Prokletý je před Hospodinem ten muž, který povstane a vystaví toto město Jericho. Na svém prvorozeném položí jeho základy a na svém nejmenším postaví jeho vrata.*“⁵⁰ Slovo epikataratos (ἐπικατάρατος), které asi nejvíce odpovídá hebrejskému slovu arur (אָרַר) se pak v několika málo textech vyskytuje i v Novém zákoně, kde ho užívá například apoštol Pavel v listu Galatským 3,10 „*Proklet (ἐπικατάρατος) je každý, kdo nezůstává věren všemu, co je psáno v zákoně, a nečiní to.*“; nebo v Galatským 3,13 „*Proklet (ἐπικατάρατος) je každý, kdo visí na dřevě.*“ Slovo katara (κατάρα) se pak častěji

---

⁴⁵ TUMPACH, Josef; PODLAHA, Antonín: Anathema, in: Český slovník bohovědný. Díl první A. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, 1912.

⁴⁶ WISEMAN, Donald John: Klatba, in: Nový biblický slovník, Praha: Návrat domů, 1996.

⁴⁷ HELLO, Ernest: Slova boží: Úvahy o některých textech Písma svatého. Přeložil: TICHÝ, Otto Albert, Stará Říše: Dobré dílo, 1915, 248.

⁴⁸ Srov. Joz 6,19

⁴⁹ Srov. Ř 9,3; 1K 12,3; 1K 16,22; Ga 1,9

⁵⁰ Joz 6,26 CSP

objevuje v řeči o již vyslovené kletbě jako například opět v Galatským 3:13 „*Ale Kristus nás vykoupil z kletby (κατάρα) zákona tím, že za nás vzal prokletí (κατάρα) na sebe...*“.

Pokud tedy na následujících řádcích budu hovořit o kletbě, kletbách či prokletí, budu o nich hovořit vždy ve smyslu zlořečení jako o „zlu“ jež se v tomto slově skrývá.

Kletby lze bezesporu zařadit k těm vůbec nejnebezpečnějším a nejzákeřnějším slovním projevům, stejně tak jako i zařikávání a zlořečení. Kletby patří k těm nejhorším projevům zlé vůle „zla“ ukrytého za slovy a podle Vybírala, jsou dokonce těmi nejhoršími poselstvími „*jenž někdy tragicky determinují náš život*“, neboť „*jde o zapovídání něčeho a zároveň o sudbu (předurčení) životní dráhy (osudu)*“.⁵¹ Kletba dokáže zasáhnout nejen psychiku člověka, ale dokáže také způsobit různé funkční poruchy, jako např. různé bolesti, strnutí apod., které z pohledu současné medicíny nemají žádnou objektivní příčinu. Takové poruchy jsou známé nejen v oblasti psychiatrie ale i např. interní medicíny. Smrt jako následek prokletí šamanem, tedy vlivem vysoce respektované náboženské autority, pak zaznamenali např. antropologové u přírodních národů.⁵² Vyřknout smrtelnou kletbu ale nemusí vždy jen nějaká náboženská autorita, to může učinit de facto kdokoli a i tak může kletba zabíjet. Pro zajímavost v poznámkách předkládám tři různé příběhy, sebrané z internetových diskuzí, které nebezpečnost kletby dokládají. Ty první dva jsou více či méně zprostředkované. Ten třetí je pak přímým svědectvím osoby, která má s kletbou svou vlastní zkušenost, a proto z mého pohledu stojí zvlášť za povšimnutí.⁵³ Všechny uvedené příběhy mají, dle mého mínění, několik společných rysů. V prvé řadě to je

---

⁵¹ VYBÍRAL, Zbyněk: Psychologie komunikace, Praha: Portál, 2005, 191.

⁵² Srov. ŘÍČAN, Pavel: Psychologie, Praha: Portál, 2005, 154.

⁵³ Příběh první: „*Tak mám kamarádku která je fakt psychicky narušená. Když nenávidí, tak nenávidí. Proklela 2 x. Poprvé bývalého přítele, který se zabil v autě. Podruhé - měla konflikty s jedním Romem, tak ho proklela, a toho Roma zapíchli.*“

Příběh druhý: „*Kdysi mi říkala prababička, že jedna paní v ulici měla postiženou dceru a sousedka jí jednou řekla něco ošklivého, jako že je pitomá a postižená. Matka té postižené za to tu prostořekou sousedku proklela. Té se pak na rybníku utopil desetiletý syn. Praskl pod ním led, kamarádi stačili vyplavat, on bohužel ne.*“

Příběh třetí: „*Kdysi dávno mi odvedla jiná chlapa. Byla jsem v rizikovém těhotenství, těhotná proti vůli rodičů. Pár měsíců do porodu jsem přespávala u kamarádů. Co týden jinde. Byla jsem na dně jak nikdy. Tu holku jsem proklela, aby nikdy neměla děti. Řekla jsem jí, co jsem udělala. Vysmála se mi. Za 15 let mě přišla prosit o odpuštění. Toužila po dětech a bez fyziologických příčin je stále nemohla mít. V té době už mě dávno vztek přešel. Odpustila jsem jí a přála jí miminko. Otěhotněla téměř hned.*“

http://www.rodina.cz/scripts/diskuse/novep_tree.asp?all=yes&id=16178065&typ=0, (7.10.2014).

osoba, která kletbu pronáší. Osoba, která je pod vlivem určitých negativních emocí, a tudíž z určitého pohledu nejedná zcela racionálně.⁵⁴ Na straně druhé osoba nebo osoby, kterým je kletba určena. Nástrojem kletby pak jsou vyslovená či napsaná slova, o nichž se věří, že přinesou nějaké požadované neštěstí tomu, jemuž je kletba určena. V minulosti byla žádost o přivolení neštěstí většinou směřována k nějakým nadpřirozeným silám, a většinou je pronášela nějaká duchovní autorita, jako např. kněz, šaman, náčelník kmene, kouzelník apod., protože se věřilo, že takováto kletba má mnohem větší moc, což většinou platilo a platí u kleteb, u kterých nestojí v popředí emoce. Stejnou sílu ale mají i kletby, kterou sice nepronese žádná z více uvedených autorit, ale např. umírající nebo neprávem pronásledovaný.⁵⁵ Způsobů vynesení kletby ale bylo vždy mnohem více a často k nim bývaly zneužívány, jako prostředníci prokletí, i různé předměty či zvířata, ke kterým měla (anebo měla mít) osoba, jíž byla kletba určena, nějaký vztah.⁵⁶ Ve Starém zákoně se tak můžeme setkat např. s vodou prokletí, s jejíž pomocí měla být usvědčena žena, která se zpronevěřila svému muži.⁵⁷

Pokud se ale ještě vrátím ke kletbám vyslovených pod vlivem nějakých silných emocí, pak je zajímavé, že tuto kletbu může de facto vyslovit kdokoliv, a přesto má taková kletba moc někoho poškodit. Na první pohled by se mohlo zdát, že hlavní roli u kleteb hraje psychika jedince stíženého kletbou, což by jistě platilo u kleteb, které vám někdo vmete do tváře. Jak je ale možné, že někdo může být stížen kletbou i přesto, že o této kletbě vůbec nevěděl? Jako je tomu v prvním a druhém příběhu anebo u mnoha generačních kleteb, prokletých míst, očarováných zvířat či předmětů a proč ve Starém zákoně Hospodin zakazuje zlořečení hluchému?⁵⁸

Je zvláštní, že ačkoliv má kletba svou prokazatelnou moc, o níž vypovídají nejen mnohá náboženství ale i bezpočet případů lidí dohromady nevěřících, je přesto v současnosti odsunuta někam do říše pohádek a stává se tak jakýmsi iracionálním nesmyslem,

---

⁵⁴ Srov. KAST, 143.

⁵⁵ Jako thanatobolie se označuje kletba, která má na prokletého přivolat smrt, zpravidla v určité stanovené lhůtě. Z historie jsou známy případy, kdy kletba skutečně došla svého naplnění. Zřejmě nejznámější je případ posledního velmistra řádu templářů Jacqua de Molay, který po svém nespravedlivém odsouzení k smrti upálením proklel francouzského krále Filipa IV. a papeže Klementa V. Oba prokletí krátce na to zemřeli. Zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kletba>, (16. 1. 2018).

⁵⁶ Posledně jmenované jsou vlastní zejména šamanství a kultům spojených s temnými silami. Srov. BROWN, Rebecca, YODER, Daniel M.: Prokletí, která nebyla zlomena, Příbram: 2005, 59-68.

⁵⁷ Srov. Nu 5,18-27.

⁵⁸ Srov. Lv 19,14

kterému není třeba věnovat zvláštní pozornost. To má za následek, že příčiny našich případných životních potíží (zdravotních, rodinných, finančních, pracovních apod.) hledáme všude jinde jenom ne v oblasti duchovní. Derek Prince, který má s kletbami a modlitbami za osvobození mnohaleté zkušenosti, vyjmenovává sedm známek toho, že dotyčná osoba nebo její rodina trpí účinkem kletby:

- 1. Psychické zhroucení. Dereka vede jeho zkušenost k přesvědčení, že mnohá chronická deprese má svůj zdroj v nějakém typu okultní činnosti — ať už je do ní zapojena konkrétní osoba nebo její předek. Není potřeba si myslet, že většina depresí má příčinu v kletbě, ale snažte-li se pomoci někomu, kdo depresí trpí, je rozumné zvážit, zda by příčina nemohla být v prokletí.*
- 2. Opakovaná nebo chronická nemoc, zvláště tzv. dědičné nemoci. To platí zejména tehdy, nemohou-li lékaři najít pro nemoc odpovídající příčinu.*
- 3. Neplodnost a náchylnost k spontánním potratům.*
- 4. Rozpad manželství a rodiny.*
- 5. Vlekly nedostatek financí, pokud příjem a vzdělání dotyčného napovídají, že by měl být po finanční stránce zajištěný, a přesto finančně nevychází.*
- 6. Náchylnost k nehodám a úrazům.*
- 7. V rodině se opakují podivná a předčasná úmrtí (např. sebevraždy).⁵⁹*

Platí ale, že k prokázání přítomnosti kletby nestačí jen přítomnost některého z těchto problémů samo o sobě, ale jen pokud je přítomno více z těchto problémů zároveň anebo pokud je některý z nich zvláště výrazný, lze uvažovat o možném prokletí.⁶⁰ Málokdo si ale dnes uvědomuje, že de facto jakákoliv špatně zvolená slova mohou v některých případech působit v lidském životě stejně či obdobně jako kletba a to i přesto, že na kletby nebo moc slova dotyční nevěří. Není tedy zcela snadné kletbu v životě člověka rozpoznat a nezaměnit ji za skutečné zdravotní problémy či neúspěch. Kletba bývá také často označována za zlořečení⁶¹, protože je určitou formou „zlé řeči“, tou ale může být např. i rouhání, nactiutrhání nebo pomluva, jež mohou mít pro náš život, anebo životy druhých, obdobně fatální důsledky, jako je tomu u kletby samotné.

---

⁵⁹ PRINCE, Derek: Blessing or Curse: You Can Choose, Michigan: Chosen Books, 1990, 45-58.

⁶⁰ Srov. MACNUTT, Francis: Služba osvobození od zlých duchů, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 114 -115.

⁶¹ Srov. NOVOTNÝ, Adolf: Zlořečení, in: Biblický slovník 2, Praha: Kalich, ²1956

2.1. KLETBY VE STARÉM ZÁKONĚ

Kletby a proklínání byly a jsou od nepaměti, součástí všech kultur a národů, a ani vyvolený národ v tomto ohledu nebyl výjimkou. Pokud tedy zaměřím svou pozornost ke kletbám a prokletím, jež se objevují ve Starém zákoně, pak musím konstatovat, že u kleteb, které se objevují v prvních pěti v knihách Mojžíšových a pochází především od Hospodina, není možné hovořit o zlořečení v pravém slova smyslu. Důležité je totiž mít na paměti, že v případě, kdy kletbu vyslovuje Bůh⁶², je tato sice také trestem za spáchaný hřích, jako je tomu převážně v první knize Mojžíšově, ale mnohem více hrozbou těm, kteří by se chtěli vzepřít Hospodinově vůli. Kletby jsou tak daleko více součástí Hospodinových zákonů, kterými se snaží člověku a vyvolenému národu vymezit jakési hranice a s pomocí svého služebníka Mojžíše tak uzákoňuje, co by měl člověk dělat či, co by dělat neměl. Respektive, jak by se měl chovat vůči svému Bohu a jak vůči ostatním lidem atd. Bohem daný Zákon či zákoník tedy předkládá množství norem, jejichž dodržování se dožaduje také pomocí řekněme doplňujících informací, o odměnách – požehnáních, v případě, že se člověk Boží vůli v životě řídí a Boží zákony dodržuje a trestech – kletbách, jež dopadnou na ty, kdo se Boží vůli vzepřeli. Jednoznačně lze tedy říci, že ačkoliv si Hospodin snaží s pomocí kleteb vynutit dodržování svých zákonů, přesto se nejedná o zlořečení člověku, neboť jeho hlavním záměrem není člověku škodit ale spíše moci dostát všem svým člověku daným slibům.⁶³ Rozhodnutí zda žít nebo nežít podle Božího zákona je pak zcela na svobodné vůli každého jednotlivce. Pokud nás ale zajímají kletby ve smyslu zlořečení, tak i ty ve Starém zákoně najdeme. Většinou jsou tyto kletby určeny nepřátelům vyvoleného národa, nepřátelům Božích služebníků, proroků apod.⁶⁴ V Písmu se ale můžeme setkat také se zlořečením tzv. spravedlivých, které můžeme nalézt třeba u Jeremiáše⁶⁵ nebo v Žalmech.⁶⁶

---

⁶² Zde je potřeba zmínit, že ačkoliv v Písmu vyslovuje kletbu Bůh, jde v podstatě o antropomorfismus, tzn., že Bohu do „úst“ kletbu vložil sám autor.

⁶³ Srov. STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE PŘI SYNODNÍ RADĚ ČCE: Starý zákon, překlad s výkladem 3, Numeri – Deuteronomium, Praha: Kalich, 1974, 296-298.

⁶⁴ Srov. 1Kr 20,41-42; Jr 11.22-23

⁶⁵ Srov. Jr 11.20; 20,11

⁶⁶ Srov. HŘEBÍK, Josef: Žalмовé „kletby“ jako modlitba? in: Z plnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

Moc kletby nebo zlořečení je zaznamenáno také na několika místech Nového zákona a můžeme jí zaslechnout nejen z úst Ježíšových, když vyřkne kletbu nad neplodným fíkovníkem, ale i u apoštolů, ale o tom více již následující kapitola.

2.2. KLETBY V NOVÉM ZÁKONĚ

Kleteb v Novém zákoně není zdaleka tolik, jako v Zákoně starém, přesto jich tam ale několik nalézt lze. V představách mnohých lidí stále přetrvává přesvědčení, že kletba musí obsahovat slova ‘bud’/te proklet/a/o/i‘ nebo ‘proklínám tě/vás‘ a ačkoliv tomu tak ve starozákonních kletbách většinou je, tak u těch novozákonních kleteb se můžeme setkat naopak s tím, že jsou účinné i přesto, že výše uvedená slova neobsahují. Porovná-li výskyt slov s kořenem -klat- nebo -klet- ve Starém a Novém zákoně, pak musím konstatovat, že se takovýchto slov v NZ nachází asi jen desetina a ve většině případů ještě ani ne ve spojení s pronášením kletby, jako spíše s varováním před ní. Snad proto se v těchto případech, kdy kletba výše uvedená slova neobsahuje, hovoří spíše o zlořečení, než o kletbě, v podstatě jde ale většinou o totéž.⁶⁷ Pro lepší představu shod a rozdílů mezi kletbami se pokusím celou problematiku demonstrovat na několika příbežích z NZ.

2.2.1. KLETBA JAKO ZLOŘEČENÍ

Mt 21,18-20

„¹⁸Když se ráno vracel do města, dostal hlad. ¹⁹Spatřil u cesty fíkovník a šel k němu; ale nic na něm nenalezl, jen listí. I řekl mu: ‚Ať se na tobě na věky neurodí ovoce!‘ A ten fíkovník najednou uschl. ²⁰Když to učedníci viděli, podivili se: ‚Jak najednou ten fíkovník uschl!‘“

Prvním textem vypovídajícím o kletbě je uvedený citát z Matoušova ev., který můžeme nalézt také v Markově ev. Tato událost se v obou podáních nachází v kontextu dvou důležitých událostí. Za prvé: Ježíšova příjezdu do Jeruzaléma a za druhé: očištění Chrámu. Tento příběh má vzhledem k tomu, že jde vlastně o jedinou takto zřetelně definovanou Ježíšovu kletbu, mnoho různých výkladů a dokonce někteří exegeté

---

⁶⁷ Srov. CORBON, Jean; GUILLET, Jacques, Zlořečení, in: LÉON-DUFOUR, Xavier a kol.: Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981.

považují vše, co se v příběhu vyskytuje, tedy nejen Ježíšovo konání a jeho slova, ale i fíkovník za zcela symbolické.⁶⁸ Já se ale naopak domnívám, že vyslovená kletba byla stejně tak reálná, jako všechny ostatní Ježíšovy zázraky. Jednotlivé výklady této perikopy zde ale uvádět nebudu, neboť jsem jim věnoval svou bakalářskou práci.⁶⁹ To, co mne tedy zajímá nyní, je především kletba samotná a její následky. V tomto příběhu s prokletým fíkovníkem je mi velice pěkně vidět moc kletby, která je pronesena jako zlořečení, jak jsem o ní psal již výše, tato dokonce je zřetelně s nějakou emocí. V tomto případě by mohlo jít o zlost nebo velké zklamání. Z nějakého důvodu tedy Ježíš vysloví kletbu nad fíkovníkem bez plodů, řekne mu doslova: „*At' se na tobě na věky neurodí ovoce!*“⁷⁰ a fíkovník po těchto slovech „*najednou*“ uschne. Dle mého mínění je zde velice pěkně zachycena síla kletby i s oním dotekem nadpřirozena, neboť je nemožné aby strom takto rychle uschl bez zásahu nějaké vyšší moci. O tom, že něco takového nebylo známé ani v době Ježíšově vypovídá údiv učedníků ve 20 verši: „*Když to učedníci viděli, podivili se: ‚Jak najednou ten fíkovník uschl!‘*“

Nicméně s takovým jednáním jsme se doposud u Ježíše v Markově evangeliu nesetkali, a snad proto v nás vyvolává tolik emocí, boří totiž naše současné *pietistické* představy o milosrdném a láskyplném Ježíši.⁷¹

2.2.2. KLETBA JAKO TREST BOŽÍ

Jak jsem již uvedl výše, Boží zákony v sobě zahrnují nejen normy, kterými je třeba se řídit, ale i požehnání a kletby. Obojí pak, jak požehnání, tak kletby nejsou ale dle mého mínění něčím, co bude, co se stane, ale naopak něčím, co se již stalo. Podle Motyera, tak „*hluboká vnitřní souvislost mezi poslušností a požehnáním a neposlušností s prokletím způsobuje, že např. Dt 29,11 může mluvit o uzavření smlouvy s Hospodinem pod kletbou a Za 5,3 nazývá ‚kletbou‘ Desatero.*“; tvrdí také, že: „*Slovo Boží milosti a slovo soudu je totožné; slovo, které zvěstuje milost, zároveň představuje odsouzení pro toho, kdo se staví proti Bohu, a stává se pro něj kletbou. Dopadá-li Boží prokletí na neposlušné lidi, neznamená to pouze jejich odstranění, nýbrž daleko spíše reálný dopad*

---

⁶⁸ Srov. LOSKI, Tadeus: Dobra nowina o Jezusie Chrystusie synu Bozym. Ewangelia wedlug sw. Marka, Katowice: Ksiegarnia Sw. Jacka, 1996, 120–121.

⁶⁹ SVATEK, Martin: Uschlý fíkovník a očištění Chrámu. Výklad Mk 11,12-25, Cheb, 2013.

⁷⁰ Srov. Mt 21,19-20; Mk 11,13-14

⁷¹ Srov. RYŠKOVÁ, Mireia: Proklel Ježíš fíkovník, 112.

jeho smlouvy.“⁷² To, co Motyer tvrdí, si pak lze asi nejlépe ukázat na následujícím příběhu z Lukášova evangelia.

L 1,8-20

„⁸Když jednou přišla řada na Zachariášův oddíl a on konal před Bohem kněžskou službu, ⁹připadlo na něj losem podle kněžského řádu, aby vešel do svatyně Hospodinovy a obětoval kadidlo. ¹⁰Venku se v hodinu té oběti modlilo veliké množství lidu. ¹¹Tu se mu ukázal anděl Páně stojící po pravé straně oltáře, kde se obětovalo kadidlo. ¹²Když ho Zachariáš uviděl, zděsil se a padla na něho bázeň. ¹³Anděl mu řekl: ‚Neboj se, Zachariáši, neboť tvá prosba byla vyslyšena; tvá manželka Alžběta ti porodí syna a dáš mu jméno Jan. ¹⁴Budeš mít radost a veselí a mnozí se budou radovat z jeho narození. ¹⁵Bude veliký před Pánem, víno a opojný nápoj nebude pít, už od mateřského klína bude naplněn Duchem svatým. ¹⁶A mnohé ze synů izraelských obrátí k Pánu, jejich Bohu; ¹⁷sám půjde před ním v duchu a moci Eliášově, aby obrátil srdce otců k synům a vzpurné k moudrosti spravedlivých a připravil Pánu lid pohotový. ¹⁸Zachariáš řekl andělovi: ‚Podle čeho to poznám? Vždyť já jsem stařec a moje žena je pokročilého věku.‘ ¹⁹Anděl mu odpověděl: ‚Já jsem Gabriel, který stojí před Bohem; byl jsem poslán, abych k tobě promluvil a oznámil ti tuto radostnou zvěst. ²⁰Hle, oněmíš a nepromluvíš až do dne, kdy se to stane, poněvadž jsi neuvěřil mým slovům, která se svým časem naplní.‘“

Z tohoto Lukášova textu lze, podle mne, vyčíst mnohem více, než by se mohlo na první pohled zdát. Oprostíme-li se např. ode všech druhotných informací, které nám tato zpráva o zvěstování narození syna či o vyslyšení Zachariášovy modlitby přináší, a zaměříme-li se na to, co se na daném místě odehrává, zjistíme, že nám z citovaného příběhu najednou vyvstane otázka pátrající po skutečné víře a důvěře v platnost Božího slova, a tedy i Zákona. Co se v tomto příběhu tedy vlastně událo. V prvé řadě je třeba si uvědomit, kdo Zachariáš byl a kde se ve chvíli, v níž se mu Gabriel zjevil, nacházel. Zachariáš byl knězem vykonávajícím službu ve svatyni Hospodinově, tedy na tom nejsvětějším místě, kam v danou chvíli nikdo jiný nesměl vstoupit, a právě na tomto

---

⁷² MOTYER, John Alexander: Kletba, in: Nový biblický slovník, Praha: Návrat domů, 1996.

místě se mu zjevil Pánův posel.⁷³ Zachariáš tedy zcela určitě věděl, o koho jde, neboť jak Lukáš píše ve dvanáctém verši: „*Když ho Zachariáš uviděl, zděsil se a padla na něho bázeň.*“ Ve třináctém verši pak Anděl Zachariáši sděluje, že Bůh vyslyšel jeho modlitby, říká: „*Neboj se, Zachariáši, neboť tvá prosba byla vyslyšena; tvá manželka Alžběta ti porodí syna.*“ Na tomto místě by jistě každý očekával Zachariášovo bezpodmínečné přijetí Boží vůle, vždyť anděl kromě této radostné zvěsti Zachariáši také prorokuje: „*Budeš mít radost a veselí a mnozí se budou radovat z jeho narození. Bude veliký před Pánem, víno a opojný nápoj nebude pít, už od mateřského klína bude naplněn Duchem svatým. A mnohé ze synů izraelských obrátí k Pánu, jejich Bohu; sám půjde před ním v duchu a moci Eliášově, aby obrátil srdce otců k synům a vzpurné k moudrosti spravedlivých a připravil Pánu lid pohotový.*“ Přes to se ale Zachariáš této zprávě vzpírá, když říká: „*Podle čeho to poznám?*“ a de facto začne zpochybňovat Boží všemohoucnost, když připomíná svůj a Alžbětin věk, jako by Bůh nevěděl, jak jsou oba staří: „*Vždyť já jsem stařec a moje žena je pokročilého věku.*“ Na tuto Zachariášovu nevěřičnost, na tuto neposlušnost vůči Boží vůli, anděl reaguje slovy: „*Já jsem Gabriel, který stojí před Bohem; byl jsem poslán, abych k tobě promluvil a oznámil ti tuto radostnou zvěst. Hle, oněmíš a nepromluvíš až do dne, kdy se to stane, poněvadž jsi neuvěřil mým slovům, která se svým časem naplní.*“ Gabriel tedy vyslovuje kletbu – trest, jež má podobu jakési pedagogicky míněné útrapy, kterou můžeme nalézt třeba také ve Skutcích apoštolů.⁷⁴ Zachariáš tedy oněmí a zůstává němým až do dne synovy obřízky, kdy se má naplnit další část z toho, co Bůh od Zachariáše chtěl. Bůh si totiž přál, jak zaznělo v závěru třináctého verše, aby se tento Zachariášův a Alžbětin syn jmenoval Jan. Ve chvíli, kdy tedy Zachariáš „*požádal o tabulku a napsal na ni: Jeho jméno je Jan.*“ se „*Ihned uvolnila jeho ústa i jazyk a on mluvil a chválil Boha.*“

Obdobné typy kleteb můžeme nalézt také ve Skutcích apoštolů. Poprvé např. při prokletí Saula⁷⁵, který pronásledoval učedníky Páně, jež chtěl vyhladit.

---

⁷³ Srov. JOHNSON, Luke Timothy: Evangelium podle Lukáše. Sacra pagina, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 54.

⁷⁴ Srov. tamtéž.

⁷⁵ Tento příběh zde zmiňuji především proto, že je dle mého mínění, analogií příběhu o Zachariášovi a Elymasovi a i když zde kletba není, na rozdíl od obou zmíněných příběhů, přímo vyřčena, je způsobená újma nebo forma trestu de facto stejná.

Sk 9,3-9

„³Na cestě, když už byl blízko Damašku, zazářilo kolem něho náhle světlo z nebe. ⁴Padl na zem a uslyšel hlas: ‚Saule, Saule, proč mne pronásleduješ?‘ ⁵Saul řekl: ‚Kdo jsi, Pane?‘ On odpověděl: ‚Já jsem Ježíš, kterého ty pronásleduješ. ⁶Vstaň, jdi do města a tam se dovíš, co máš dělat.‘ ⁷Muži, kteří ho doprovázeli, zůstali stát a nebyli schopni slova; slyšeli sice hlas, ale nespátřili nikoho. ⁸Saul vstal ze země, otevřel oči, ale nic neviděl. Museli ho vzít za ruce a dovést do Damašku. ⁹Po tři dny neviděl, nic nejedl a nepil.“

U tohoto příběhu je zajímavé, že vlastně nebyl Ježíšem vyřčen žádný trest či kletba, která by způsobila Saulovu slepotu, a tak určité objasnění bychom snad mohli nalézt u události, v níž se setkal Saul, nyní už jako Boží služebník, s kouzelníkem Elymasem. Tento příběh je doslova analogií příběhu prvního a proto ho zde, pro lepší porovnání, také odcituji.

Sk 13,6-11

„⁶...Barjezus. ⁷Byl u dvora místodržitele Sergia Paula, muže vzdělaného. Ten k sobě povolal Barnabáše a Saula, protože chtěl slyšet Boží slovo. ⁸Ale Elymas, ten kouzelník – tak se totiž vykládá jeho jméno – vystoupil proti nim a snažil se odvrátit místodržitele od víry. ⁹V tu chvíli Saul, kterému říkali také Pavel, byl naplněn Duchem svatým, upřel na Elymase zrak a řekl: ¹⁰‚Ty svědce všeho schopný, synu d’áblův, nepříteli Boží spravedlnosti, kdy už přestaneš podvracet přímé cesty Páně? ¹¹Nyní na tebe dopadne Boží trest: Oslepneš a neuzříš sluneční světlo, dokud se nad tebou Bůh neslituje.‘ Tu Elymase náhle obestřela mrákota a tma, tápal kolem sebe a hledal, kdo by ho vedl za ruku.“

Saul ve výše uvedeném příběhu vlastně nejen zmiňuje důvod k vynesení kletby, který u něj do jisté míry chybí, ale i Boží trest, který stihl také jeho samého. Oba příběhy pak de facto shodně vypovídají o možnosti ukončení kletby. V případě Saula se jednalo o Boží milost, která mu byla zjevena:

Sk 9,12.17-20

„¹²a dostalo se mu vidění, jak k němu vchází muž jménem Ananiáš a vkládá na něj ruce, aby opět viděl.“; následně: „¹⁷Ananiáš šel, vstoupil do toho domu, vložil na Saula ruce a řekl: „Saule, můj bratře, posílá mě k tobě Pán – ten Ježíš, který se ti zjevil na tvé cestě; chce, abys opět viděl a byl naplněn Duchem svatým.“ ¹⁸Tu jako by mu z očí spadly šupiny, zase viděl a hned se dal pokřtít. ¹⁹Pak přijal pokrm a síla se mu vrátila. S damašskými učedníky zůstal Saul několik dní ²⁰a hned začal v synagógách kázat, že Ježíš je Syn Boží.“

Z prvního příběhu bychom mohli snadno vyvodit, že Pán se nad Saulem slitoval, patrně v okamžiku jeho obrácení. Lze tedy předpokládat, že stejnou naději na ukončení kletby měl i Elymas. O jeho obrácení se ale text Skutků již nezmiňuje.

Ze všech čtyř textů lze, dle mého mínění, vypořadovat několik shodných momentů. V prvním případě je to neposlušnost, nepřijetí Boží vůle či dokonce, stavění se proti této vůli, na něž pak navazuje trest. U Marka jsme tedy četli: „*At' z tebe již na věky nikdo nejí ovoce!*“; u Lukáše: „*Hle, oněmíš a nepromluvíš až do dne, kdy se to stane.*“; a ve Skutcích apoštolů: „*Nyní na tebe dopadne Boží trest: Oslepneš a neuzříš sluneční světlo, dokud se nad tebou Bůh neslituje.*“ Jak vidno, všechny události mají několik shodných atributů. Domnívám se tedy, že pokud chápeme Ježíšův výrok v Markově evangeliu jako kletbu / prokletí, pak bychom měli obdobně uvažovat i o slovech vyřčených nad Zachariášem či Elymasem, neboť i ty mají podobu kletby.

3. SLIBY, PŘÍSAHY A KŘIVÁ SVĚDECTVÍ

Tak jako mnoho jiného tvoří i sliby, přísahy a křivá svědectví součást běžného lidského života. Asi bych nenašel nikoho, kdo by mohl s čistým svědomím říci, že nikdy nikomu nic neslibil nebo že se ve svém životě nesetkal s přísahou nebo křivým svědectvím. Hlavní otázkou této kapitoly ale je, co mají sliby, přísahy a křivá svědectví společného se zlem nebo se zlým slovem či dokonce zlořečením. Na první pohled by se mohlo zdát, že nic anebo velmi málo. Pokud si ale uvědomíme, s jakou lehkovážností jsou někdy sliby dávány, anebo, jak jsou mnohdy zneužívány k obelhání druhého, pak se náš názor na tuto problematiku nejspíše změní. Dalším neméně důležitým důvodem, proč zde chci o slibech a přísahách hovořit, je skutečnost, že od určitého stupně byly vždy spojené s kletbami. Většinou se zapřísaháním nebo zaklínáním. V případě křivých svědectví je pak důvod zcela zřejmý, neboť jde v podstatě o lež.

3.1. SLIBY A PŘÍSAHY VE STARÉM ZÁKONĚ

Ve starozákonní době a jistě i dříve, byly sliby u Izraelitů a dalších národů především projevem uvědomění si naprosté závislosti na Bohu, což naznačovala i jistá horlivost, s níž se člověk Bohu zavazoval k tomu, že něco vykoná či se naopak nějakého svého konání zdrží, a to výměnou za Boží ochranu či jiný prospěch. Nebyl to ale vždy jen člověk, který se Bohu zavazoval, který mu něco sliboval, neboť z Písma víme, že také Bůh dával lidem své přísliby. Zde bych zmínil např. Hospodinem daný slib Noemovi „*Kdykoli zahalím zemi oblakem a na oblaku se ukáže duha, rozpomenou se na svou smlouvu mezi mnou a vámi i veškerým živým tvorstvem, a vody již nikdy nezpůsobí potopu ke zkáze všeho tvorstva.*“⁷⁶ či Abramovi „*Po těchto událostech se stalo k Abramovi ve vidění slovo Hospodinovo: „Nic se neboj, Abrame, já jsem tvůj štít, tvá přehojná odměna.*““⁷⁷ Zásadním rozdílem mezi sliby dané Hospodinem člověku a člověkem Hospodinu ale je především ten, že Hospodin svým slibům vždy dostojí a neméně důležitým prvkem Božího slibu je také např. to, že se Bůh snaží svými sliby vnést do života člověka nějaký řád⁷⁸, utvářet ho, a proto se dá říci, že Hospodinem dané slovo je pro člověka vlastně vždy příslibem dobrého či lepšího života, buď po splnění

---

⁷⁶ Gn 9,14-15

⁷⁷ Gn 15,1

⁷⁸ Srov. NOVOTNÝ, Adolf: Slib, in: Biblický slovník 2, Praha: Kalich, 2¹⁹⁵⁶.

nějaké podmínky, např. „*Hospodin tě učiní hlavou a ne chvostem, budeš vždycky stoupat výš a neklesneš níž, budeš-li poslouchat příkazy Hospodina, svého Boha, které ti dnes udílím, abys je bedlivě dodržel.*“⁷⁹ anebo dokonce i zcela bezpodmínečně. Motivace lidí byly ale v mnoha ohledech oproti těm Božím odlišné, a tak u některých jedinců touha po získání nějaké té výhody převládla nad povinností daný slib dodržet, a to i přes to, že slib byl pro Izraelity stejně závazný jako vyřčená přísaha. O této závažnosti vypovídá i skutečnost, že jeho užití bylo dokonce upraveno zákonem,⁸⁰ a to i přes to, že dání slibu bylo zcela dobrovolné.⁸¹ Nezrušitelnost slibů a přísah byla po léta předmětem mnoha polemik a vedla k vytvoření jakýchsi stupňů závaznosti, což ve skutečnosti znamenalo, že se z některých slibů a přísah dalo za určitých podmínek vyvázat. Některé sliby ale vzít zpět nešlo a nemohly být ani ničím vykoupeny a hrozilo tak jejich zneužití a střet s dalšími Mojžíšovými zákony, jako např. u slibu korbánu.⁸²

Za slavnostnější či vyšší formu slibu lze považovat přísahu, jež měla ve větší míře posílit důvěryhodnost daného slibu. Příklad ale byla používána i v jiných souvislostech a tak se během celé starozákonní doby můžeme setkat s lidmi, kteří pronášejí přísahy na znamení pravdivosti svých tvrzení či neodvolatelnosti daných slibů nebo si vzájemně skládají přísahy při uzavírání různých dohod.⁸³ Ve starověku měla přísaha většinou charakter slavnostního aktu, v němž na sebe přísahající svolával prokletí v případě, že by nedostal svým slibům nebo jeho tvrzení nebyla pravdivá. Příklad ale se mnohdy také dovolával svědectví nějaké vyšší bytosti, většinou Boha, a velmi často bylo součástí přísahy také jmenování věcí a osob blízkých přísahajícímu, které měly v případě nedodržení přísahy propadnout kletbě.⁸⁴ Postupem času ale docházelo k určitému

---

⁷⁹ Dt 28,13

⁸⁰ Srov. Nu 30,3-16; Dt 23,22-24

⁸¹ Srov. ELLIS, Edward Earle: Slib, in: Nový biblický slovník, Praha: Návrat domů, 1996.

⁸² Do doby Ježíšovy pozemské služby se ve spojitosti s dary zasvěcenými Bohu rozvinul určitý odsouzeníhodný zvyk. Vzhledem k tomu Ježíš odsoudil farizeje jako pokrytce, protože svou vlastní tradici stavěli před Boží zákon. Tvrdili, že to, co bylo prohlášeno za „korban“, je uchováno pro Boha, a tak odsouvali stranou Boží požadavek ctít vlastní rodiče. (Mt 15,3-6) Člověk mohl o svém majetku nebo o nějaké jeho části jednoduše říci: „Ať to je korban“ nebo „To je korban“. Farizeové tehdy učili, že jakmile člověk prohlásil svůj majetek za „korban“ neboli dar zasvěcený Bohu, nemohl už tento majetek používat k uspokojování potřeb svých rodičů, i kdyby to potřebovali sebevíc. Avšak pokud si to ten člověk přál, mohl tento majetek až do smrti používat pro svou potřebu. Přestože tedy tyto farizeové tvrdili, že ctí Boha, jejich srdce nebylo v souladu s jeho spravedlivými požadavky. (Mk 7,9-13) Převzato z: <https://wol.jw.org/cs/wol/d/r29/lp-b/1200001035#h=1:0-6:0>, (1. 5. 2018).

⁸³ Srov. GEORGE, Augustin: Příklad ale, in: LÉON-DUFOUR, Xavier: Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981.

⁸⁴ Srov. NOVOTNÝ, Adolf: Příklad ale, in: Biblický slovník 2, Praha: Kalich, 1956.

otupění strachu z Boha a k šíření křivopřísežnictví. U vyřčených slibů a přísah také narůstala určitá lehkovážnost, kterou zmiňují nejen starozákonní knihy,⁸⁵ ale je zachycena i v evangeliích.⁸⁶ Nejzajímavější na celé problematice slibů a přísah ale bezesporu je, že již v knihách Starého zákona je několikrát zmíněno, že je lepší neslibovat a nepřisahat než daným slibům a přísahám následně nedostát.

3.2. SLIBY A PŘÍSAHY V NOVÉM ZÁKONĚ

Ježíšův názor na přísahu je diferencovaný, a pokud jde o potvrzení pravdivosti své nauky, pak se nedovolává jako jiní Boha, ale spokojuje se slavnostním obratem „Amen, pravím vám...“⁸⁷ Ježíš sám nikdy nepřisahá, a to ani, když je k přísaze tlačěn.⁸⁸ Z Ježíšových slov vyřčených během tzv. Horského kázání pak jasně vyplývá, že člověk nemůže přísahat při něčem, co mu vlastně nepatří, a vyžaduje tak od svých učedníků, aby se zdrželi jakýchkoliv přísah. Řeč jeho učedníků se má opírat zejména o bratrskou upřímnost. Ježíš si velice dobře uvědomoval, že vlastně celá tehdejší zbožnost je postavena na víře v platnost Božích příslibů a přísah,⁸⁹ a proto se snažil, aby se slibům a přísahám, vrátily atributy pravdy a lásky k Bohu a také mezilidské upřímnosti. Jeho úcta k Boží velikosti tak vyhrazuje přísahu jen pro opravdu vážné situace.⁹⁰ O tom, že si Ježíšovi učedníci vzali tato Ježíšova doporučení za své, svědčí některé listy apoštola Pavla⁹¹, v nichž si Pavel několikrát bere Boha za svědka svých tvrzení, a přesto nikdy neuzivá žádné běžné formy přísahy. Obdobně zdrženliví jsou i další autoři novozákonních textů.⁹²

3.2.1. JEŽÍŠOVO PŘÍKÁZÁNÍ O PŘÍSAZE

Mt 5,33-37

„³³Dále jste slyšeli, že bylo řečeno otcům: ‚Nebudeš přísahat křivě, ale splniš Hospodinu přísahy své.‘ ³⁴Já však vám pravím, abyste nepřisahali vůbec; ani při nebi,

⁸⁵ Srov. Sír 23,9

⁸⁶ Srov. Mt 14,6-8; Mk 6,22-26

⁸⁷ Výrok v tomto znění můžeme nalézt pouze u synoptiků. Jan ve svém ev. slovo amen zdvojuje.

⁸⁸ Srov. Mt 26,62-64

⁸⁹ Srov. NOVOTNÝ, Adolf: Přísaha.

⁹⁰ Srov. GEORGE, Augustin, Přísaha, in: LÉON-DUFOUR, Xavier a kol.: Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981.

⁹¹ Srov. 1Te 2,5.10; 2K 1,23; 2K 11,11; Ga 1,20; F 1,8; Ř 1,9

⁹² Srov. GEORGE, Augustin, Přísaha

protože nebe je trůn Boží; ³⁵ani při zemi, protože země je podnož jeho nohou; ani při Jeruzalému, protože je to město velikého krále; ³⁶ani při své hlavě nepřísahaj, protože nemůžeš způsobit, aby ti jediný vlas zbělel nebo zčernal. ³⁷Vaše slovo buď ,ano, ano – ne, ne‘; co je nad to, je ze zlého.“

Prvním textem vypovídajícím o přísaze je uvedený citát z Matoušova ev., který je součástí tzv. antitezí, jež měl Ježíš pronést během svého tzv. Horského kázání. Tyto antiteze ale neměly být chápány pouze jako zpřísnění nebo zrušení zákona, ale jejich smysl spočíval spíše v záměru umožnit naslouchajícím „*poznání podstaty větší spravedlnosti*.“⁹³ Antiteze nazvaná „*O přísaze*“ je v pořadí čtvrtá a její úvod tvoří Ježíšem citované přikázání „*Nebudeš přísahat křivě, ale splníš Hospodinu přísahy své.*“ Přikázání v tomto znění se ale ve Starém zákoně nenachází a tak, jak uvádí Limbeck ve svém komentáři k Matoušově ev., „*nemůže vzhledem k jeho smyslu panovat žádná nejasnost*.“⁹⁴ Text je pravděpodobně kompilací vícera textů Písma např. Ex 20,16; Lv 19,12; Nu 30,3; Dt 23,21–33 atd., které zavazují člověka k pravdivosti ve jménu Božím. Kdo přísahá, říká svému bližnímu v podstatě toto: „V tomto případě mi můžeš zcela jistě věřit! V tomto případě svůj slib ‘stoprocentně‘ dodržíš!“ Ale co v ostatních případech...? Kdo chce být hodnověrný, musí být za všech okolností pravdivý a jeho ‘ANO‘ musí být za každých okolností ‘ANO‘ a jeho ‘NE‘ vždy ‘NE‘. Neexistuje tedy žádná jiná možnost a to zcela vylučuje lež.⁹⁵ V 33 verši říká Ježíš: „*Nebudeš přísahat křivě...*“, lze jistě poznat jistou souvislost s obdobným veršem z Lv 19,12, který říká doslova: „*Nebudeš křivě přísahat v mém jménu*“. Ježíš si zjevně reaguje na rozšířený nešvar křivopřísežnictví a tak apeluje na své posluchače slovy: „*Já však vám pravím, abyste nepřísahali vůbec*.“ Zřetelným vyslovením zákazu přísahy se tak Ježíš patrně snaží apelovat na své posluchače a zabránit křivopřísežnictví.⁹⁶ Jde tak o zjevné vyostření oproti Starému zákonu, které lze zároveň chápat i jako jeho naplnění. Svě důvody k tomuto zákazu Ježíš uvádí v pokračování 34 verše a dále je rozvíjí ještě v následujících verších 35 a 36. Slovy „*ani při nebi*“ poukazuje na skutečnost, že není

---

⁹³ LIMBECK, Meinrad: Evangelium sv. Matouše, Malý stuttgartský komentář, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 74.

⁹⁴ LIMBECK, 77

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Srov. HARRINGTON, J. Daniel: Evangelium podle Matouše. Sacra pagina, Praha - Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 115.

možné si brát Boha za svědka, tím spíše pokud jde o lež! Poukazuje také na to, že nelze přísahat ani „při zemi“ či „při Jeruzalému“ neboť nic z toho člověku nepatří. V 36 verši pak Ježíš říká, že nelze přísahat „ani při své hlavě“ neboť člověk nemůže vlastní vůlí způsobit ani změnu barvy svých vlasů. Tato poznámka je ironická, neboť Ježíš si je vědom, že v je v jeho době barvení vlasů běžné, přesto ale poukazuje na skutečnost, že pod touto barvou vždy zůstane původní odstín a poukazuje tak na neschopnost člověka změnit svou přirozenost. Asi největší potíž výkladu tvoří poslední věta čtvrté antiteze, která říká: „*Vaše slovo bud' ,ano, ano – ne, ne'; co je nad to, je ze zlého.*“ Podle pozdějších rabínských spisů mohlo toto zdvojení označovat přísahu, to ale zajisté nebude tento případ, neboť toto přikázání přísahy zakazuje a tak pravděpodobněji tento výrok poukazuje na požadavek jasného vyjadřování a pravdivosti v řeči. Nejméně jasný je ale samotný závěr antiteze, u něhož vlastně nelze jasně určit, jestli oním „od zlého“ Ježíš myslí Satana nebo zlo obecně. To, k čemu může vést křivá přísaha, se pokusím ukázat v následujícím příběhu.

3.2.2. SLIB S PŘÍSAHOU

Mk 6,21-28

„²¹...,když Herodes o svých narozeninách uspořádal hostinu pro své dvořany, důstojníky a významné lidi z Galileje. ²²Tu vstoupila dcera té Herodiady, tančila a zalíbila se Herodovi i těm, kdo s ním hodovali. Král řekl dívce: ‚Požádej mě, oč chceš, a já ti to dám.‘ ²³Zavázal se jí přísahou: ‚Dám ti, co si budeš přát, až do polovice svého království.‘ ²⁴Ona vyšla a zeptala se matky: ‚Oč mám požádat?‘ Ta odpověděla: ‚O hlavu Jana Křtitele.‘ ²⁵Dcera spěchala dovnitř ke králi a přednesla mu svou žádost: ‚Chci, abys mi dal ihned na míse hlavu Jana Křtitele.‘ ²⁶Král se velmi zarmoutil, ale pro přísahu před spolustolovníky nechtěl ji odmítnout. ²⁷Proto poslal kata s příkazem přinést Janovu hlavu. Ten odešel, sřal Jana v žaláři ²⁸a přinesl jeho hlavu na míse; dal ji dívce a dívka ji dala své matce.“⁹⁷

Z výše uvedeného citátu je patrné, že jde o velice smutný příběh, který nám asi nejlépe ukazuje, kam až může vést lehkomyšlnost, prostořekost, opilost nebo třeba i vypočítavost. To všechno si lze představit v pozadí tohoto slibu, který dal Herodes dceři

---

⁹⁷ Obdobně Mt 14,6-10

Herodiady. Motivace Heroda z příběhu přímo nevyznívá, a snad proto se také do jisté míry stává předmětem různých spekulací, a přesto, že bychom mohli přijít ještě i na nějaké další pohnutky, které mohly vést Heroda nebo Herodiadu ke spáchání takového zločinu, si většina exegezí vystačí s těmi, které jsem zde vyjmenoval.

Nejprve tedy zaměřím svou pozornost k těm prvním třem, které z určitého pohledu vrhají na Heroda lepší světlo, neboť vzbuzují dojem, že se stal jakousi obětí Herodiadiných intrik.⁹⁸ Pokud by tomu tak ale opravdu bylo, pak by celý příběh vyzníval mnohem více jako varování před naší lehkovážností a prostořekostí, která může mít fatální dopad, třeba i na lidi, které máme rádi, nebo na kterých nám záleží. Marek doslova uvádí: „*Herodes se totiž Jana bál, neboť věděl, že je to muž spravedlivý a svatý, a chránil ho; když ho slyšel, byl celý nejistý, a přece mu rád naslouchal.*“⁹⁹ Zdá se tedy, že ačkoli Jan Herodovi vytýkal jeho přestupky proti Zákonu, Herodes by ho stít nikdy nenechal, protože „*ho chránil a rád mu naslouchal*“. Marek o dceři Herodiady, která tančila na hostině, hovoří jako o mladé dívce „*κοράσιον*“,¹⁰⁰ čímž chtěl patrně poukázat na nečekané zneužití Herodovy nabídky, když ten dal, vlastně takovýto pohádkový slib: „*Dám ti, co si budeš přát, až do poloviny království*“.¹⁰¹; bezelstnému dítěti, dívence, od níž by něco tak krutého nikdy neočekával.

Odpověď na otázku, co vlastně chtěl Marek tímto příběhem sdělit, jak se zdá, není úplně jednoduchá. Podle některých exegetů chtěl takto Marek poukázat na Ježíšovu vládu, neboť i tam jde přece o království a ukázat tak čtenáři, jaké nebezpečí Ježíši hrozí.¹⁰² Já ale z příběhu mnohem více slyším ono varování, které poukazuje na starozákonní: „*Když se zdržíš slibování, nebude na tobě hřích.*“¹⁰³; a Ježíšovo „*nepřísahaňte*“. Ve starozákonních knihách se obdobný slib vyskytl již několikrát a např. nerozvážný slib Jiftácha Gileádského stál dokonce život jeho jediné dcery. Tento příběh ale neukazuje jen na naši nerozvážnost či dokonce lehkomyšlnost v tom, když

---

⁹⁸ Srov. DONAHUE, R. John: Evangelium podle Marka. Sacra pagina, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 212.

⁹⁹ Mk 6,20

¹⁰⁰ Řecké slovo „*κοράσιον*“ užívá Marek také v příběhu vzkříšení dcery Jairovy, kde ale zároveň uvádí i přesný věk dívenky píše: „*bylo jí dvanáct let*“, lze se domnívat, že podobného stáří byla také dcera Herodiady. Srov. Mk 5,41-42

¹⁰¹ Srov. POKORNÝ, Petr: Evangelium podle Marka, Praha: 2016, 121.

¹⁰² Podle Pokorného, zde přísaha poukazuje na to, že ani král není nakonec svým pánem a sám upadne do léčky zla. Srov. POKORNÝ, Petr: Evangelium podle Marka, Praha: 2016, 121.

¹⁰³ Dt 23.23

něco slibujeme, ale zároveň nás také varuje před možným zneužitím našich dobrých úmyslů.

Některé výklady ale vidí za Herodovým slibem mnohem více Herodiadinu nenávisť a Herodovu pragmatičnost, která je vedle k tomu nalézt nějakou záminku pro jejich úmysl zbavit se Jana Křtitele, protože veřejně poukazoval na Herodovo přestoupení Zákona: „*Neodkryješ nahotu ženy svého bratra. Je to nahota tvého bratra.*“¹⁰⁴, poté co se oženil s manželkou svého žijícího bratra. Podle některých legend se měli dokonce Herodes s Herodiadou předem na uspořádání oslavy Herodových narozenin, na níž pozvou přední muže Galileje, mezi sebou potají domluvit. On se měl přede všemi zavázat přísahou dceři Herodiady, s níž měli být také domluveni, že jí splní vše, o čem požádá, a ona si, podle předchozí domluvy, vyžádá hlavu Jana Křtitele.¹⁰⁵ Nutno ale podotknout, že oslava narozenin, kterou chtěli uspořádat, byla také proti tehdejšímu židovskému zvyklostem. Židé totiž slavili pouze slavnosti určené Zákonem, a proto slavení Herodových narozenin mohlo být buď snahou o přiblížení se tehdejšímu římskému zvyklostem, anebo jen prostředkem, který měl Herodovi a Herodiadě umožnit zbavit se Jana.¹⁰⁶ V každém případě ale Herodovo opakované porušování Zákona na jedné straně a záměr dodržet daný slib, který dle Zákona musel být splněn, na straně druhé, více poukazuje na snahu autora poukázat na tendenci vládnoucích vrstev společnosti využívat Zákona ve svůj prospěch.¹⁰⁷ Tato varianta je ale bezesporu asi tou úplně nejhorší, protože by celá hostina vlastně byla jen podvodem, který měl zakrýt Janovu vraždu.

3.2.3. KŘIVÁ PŘÍSAHA

Mt 26,69-75

„⁶⁹*Petr seděl venku v nádvoří. Tu k němu přistoupila jedna služka a řekla: ‚I ty jsi byl s tím Galilejským Ježíšem!‘* ⁷⁰*A on přede všemi zapřel: ‚Nevím, co mluvíš.‘* ⁷¹*Vyšel k bráně, ale uviděla ho jiná a řekla těm, kdo tam byli: ‚Tenhle byl s tím*

---

¹⁰⁴ Lv 18,16

¹⁰⁵ Srov. VORAGIN, Jakub de: *Legenda aurea*, Praha: Vyšehrad, ³2012, 243.

¹⁰⁶ Marek v podání tohoto příběhu patrně sám využívá legendární tradice, neboť historicky, alespoň podle Josefa Flavia, bylo vše jinak. Flavius totiž ve svých Židovských starožitnostech píše, že Herodes se Jana zbavil čistě z politických důvodů, a to v pevnosti Machareus a nikoliv v královském paláci v Tiberiadě. Srov. RYŠKOVÁ, Mireia: *Doba Ježíše Nazaretského*, Praha: Karolinum, 2008, 199.

¹⁰⁷ Obdobné chování můžeme vysledovat např. i u velekněží a starších lidu v perikopě o Ježíšově zatčení a výslechu. Srov. Mt 26,1-3.55-68; Mk 14,1-2.55-65

Nazaretským Ježíšem.‘ ⁷²On znovu zapřel s přísahou: ‚Neznám toho člověka.‘ ⁷³ Ale zakrátko přistoupili ti, kdo tam stáli, a řekli Petrovi: ‚Jistě i ty jsi jeden z nich, vždyť i tvé nářečí tě prozrazuje!‘ ⁷⁴Tu se začal zaklínat a zapřísahat: ‚Neznám toho člověka.‘ V tom zakokřhal kohout; ⁷⁵tu se Petr rozpomněl na slova, která mu Ježíš řekl: ‚Dříve než kohout zakokřhá, třikrát mě zapřeš.‘ Vyšel ven a hořce se rozplakal.“

Zásadním textem vypovídajícím o křivé přísaze je bezesporu výše citovaná zpráva z Matoušova ev., která bývá označována jako tzv. Petrovo zapření. Tuto událost zmiňují všechna čtyři evangelia. Při bližším porovnání jednotlivých ev. textů si ale nelze nepovšimnout jistých odlišností v podání této události. Zásadním rozdílem ale je, že jen v Matoušově a Markově evangeliu je součástí této zprávy také zmínka o Petrově zaklínání a zapřísahání se. Výklad této události není úplně snadný, neboť celý tento Petrův příběh se začíná vlastně mnohem dříve, proto je, dle mého mínění, pro jeho pochopení potřeba jej nahlížet v širším kontextu Petrova života s Ježíšem. Důležitou roli zde, dle mého mínění, hraje určitá chronologie událostí, které předcházely samotnému zapření. Nejprve tedy Ježíš zakazuje přísahu (Mt 5,34), následně Petr označuje Ježíše za Mesiáše (Mt 16,16), pak mu slibuje, že ho nezapře (Mt 26,32-33). Následuje ale osudná noc, v níž Petr nejenže poruší slib daný Ježíši, když dělá, že ho nezná (Mt 26,70), ale v zápětí dokonce přestoupí Ježíšovo: „*Já však vám pravím, abyste nepřísahali vůbec*“¹⁰⁸ a Hospodinovo: „*Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví*“¹⁰⁹.¹¹⁰ (Mt 26,72). Příběh Petrova pádu vrcholí ve chvíli, kdy je zahrán do kouta a snaží se zachránit sama sebe. Zde se v maximální míře projeví Petrova sebeláska, když se za pomoci těch nejúlisnějších praktik, jakými jsou zapřísahání a zaklínání, snaží vyklouznout ze spárů davu¹¹¹, který se dožaduje jeho přiznání se k Ježíši (Mt 26,74). Opakované porušení

---

¹⁰⁸ Mt 5,34

¹⁰⁹ Petr byl patrně ze všech přítomných jediný očitý svědek Ježíšova života a jediný tak mohl podle pravdy svědčit o slovech a činech Ježíše z Nazareta. (Srov. NOVOTNÝ, Adolf: Svědek, svědčiti, svědectví, in: Biblický slovník 2, Praha: Kalich, 21956) Petr ale lže a jeho lež se tak stává křivým svědectvím nejen o jeho životě a vztahu s Ježíšem, ale je také křivým svědectvím o všech slíbech, které Petr Ježíši dal.

¹¹⁰ Ex 20,16

¹¹¹ Počet lidí na dvoře veleknězova domu není sice v evangeliích nikterak vymezen. Domnívám se ale, že se na tomto místě, kromě neurčitého počtu sloužících, o nichž se zmiňují všichni evangelisté, nacházeli přinejmenším také strážci, o nichž píše evangelista Jan (J 18,18) a možná i oddíl vojáků nebo zástup těch, kteří se na příkaz velekněží vydali s Jidášem Ježíše zatknout. Na dvoře veleknězova domu tak mohly zůstat všichni, kteří se již přímo neúčastnili jednání (výslechu, soudu) velerady ale zůstali poblíž.

Božích přikázání představuje pro Petra jedině, propadl Hospodinově trestu a je tak fakticky na dně. Petr podléhá situaci, hroutí se a v okamžiku se tak z nejdůležitějšího učedníka, který Ježíše následoval nejdál, stává zbabělec, křivopřísežník a zrádce. „*V tom zakokřhal kohout*“ a Ježíšovo proroctví se naplnilo. Kohoutí zakokřhání zde poukazuje na dovršení času, který Ježíš Petrovi, ve svém proroctví: „*Dříve než kohout zakokřhá, třikrát mě zapřeš.*“; vymezil. Petr měl tedy určený čas, kdy se mohl k Ježíši přiznat a dostat tak svým slibům, místo toho ale Ježíše třikrát zapírá. Trojí Petrovo zapření podle některých výkladů může také předznamenávat následnou soudní praxi, kdy byla křesťanům třikrát položena otázka, zda jsou křesťany.¹¹² Podle některých antických spisů je kohoutí zakokřhání spojováno s východem slunce, a tedy s příchodem nového dne,¹¹³ tedy opět s příchodem světla. Poslední věta příběhu: „*a hořce se rozplakal.*“; je patrně nejen bezprostředním projevem lítosti nad fatálním selháním, ale také vrcholem Petrova ponížení, jež je nezbytné pro jeho prozření a obrácení, které mu Ježíš v Lukášově ev. také předpověděl.¹¹⁴ Konec tedy vyznívá pro čtenáře příznivě: „*odpuštění a náprava jsou možné i pro toho nejhoršího hříšníka.*“¹¹⁵

3.2.4. KŘIVÉ SVĚDECTVÍ

Mt 26,59-65

„⁵⁹*Velekněží a celá rada hledali křivé svědectví proti Ježíšovi, aby ho mohli odsoudit k smrti.* ⁶⁰*Ale nenalezli, ačkoli předstupovalo mnoho křivých svědků. Konečně přišli dva* ⁶¹*a vypovídali: ,On řekl: Mohu zbořit chrám a ve třech dnech jej vystavět.* ‘⁶²*Tu velekněz vstal a řekl mu: ,Nic neodpovídáš na to, co tihle proti tobě svědčí?’* ⁶³*Ale Ježíš mlčel. A velekněz mu řekl: ,Zapřísahám tě při Bohu živém, abys nám řekl, jsi-li Mesiáš, Syn Boží!’* ⁶⁴*Ježíš odpověděl: ,Ty sám jsi to řekl. Ale pravím vám, od nyníška uzříte Syna člověka sedět po pravici Všemohoucího a přicházet s oblaky nebeskými.* ‘⁶⁵*Tu velekněz roztrhl svá roucha a řekl: ,Rouhal se! Nač ještě potřebujeme svědky? Hle, teď jste slyšeli rouhání!’*“

---

¹¹² Srov. DONAHUE, R. John: Evangelium podle Marka, 406.

¹¹³ Srov. DONAHUE, 405.

¹¹⁴ Srov. L 22,32

¹¹⁵ HARRINGTON, J. Daniel: Evangelium podle Matouše. Sacra pagina, Praha - Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 412.

Citovaná událost z Matoušova ev., která je obdobně zaznamenána také u Marka, nám popisuje způsob, jakým hledali velekněží podporu pro svůj záměr, zbavit se Ježíše. Výslech před veleradou je součástí Ježíšova zatčení a s ním spojeného Petrova zapření, tedy události, kterou popisují všechna čtyři ev. Přesto ale stejně, jako tomu bylo s Petrovým zapřísaháním, přináší informaci o tom, že Ježíšovi odpůrci hledali někoho, kdo by byl ochoten proti Ježíši křivě svědčit, pouze Matouš a Marek. Ježíšův výslech před veleradou ale začíná de facto dříve, a to ve chvíli, kdy: „*se sešli velekněží a starší lidu ve dvoře velekněze, který se jmenoval Kaifáš, a uradili se, že se Ježíše zmocní lstí a že ho zabijí.*“¹¹⁶ Zde bych se na chvíli pozastavil a jen okrajově připomněl, kdo vlastně byli ti velekněží a starší lidu, o kterých je v úryvku řeč. Velekněz patřil k vrcholu židovské obce a předsedal nejen chrámové službě ale také synedriu, tedy veleradě, v níž zasedalo 70 členů z řad saducejů, znalců Zákona, farizejů, starších apod. Tedy lidí, kteří měli kromě jiného také chránit správný výklad a aplikaci Zákona.¹¹⁷ Podle saducejského práva byla velerada také soudním tribunálem, který měl podle Zákona vždy usilovat o spravedlivý proces, a byl vázán zákony pro soudce a svědky.¹¹⁸ Tento soud vynášel také rozsudky, ale po té, co se Judea stala Římskou provincií, musel být každý rozsudek smrti přezkoumán a potvrzen římskými vládci.¹¹⁹ Oficiálním místem pro zasedání velerady byla budova v chrámovém okrsku,¹²⁰ ale v tomto příběhu se schází velerada v noci v domě velekněze, a to ještě dvakrát. Poprvé, aby se dohodli, jak se Ježíše zbaví a podruhé, když nadešla chvíle, v níž měli dokončit svůj plán. Přihlásil se tedy Jidáš¹²¹, který měl Ježíše za úplatu zradit. Velekněz si ale musel být jist, že když nechá Ježíše zadržet, bude ho moci také odsoudit. K tomu ale podle Zákona potřeboval aspoň dvě shodná svědectví. Evangelisté ale shodně tvrdí, že před veleradu předstupovalo „*mnoho křivých svědků*“, ale jejich svědectví se neshodovala, a tak se Ježíš, ke svým slovům a svému mesiášství, jež vyjadřují jedinečnost jeho poslání¹²², nakonec doznává sám a je veleknězem obviněn z rouhání.

---

¹¹⁶ Mt 26,3-4

¹¹⁷ Srov. LIMBECK, Meinrad: Evangelium sv. Marka, Malý stuttgartský komentář, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 185.

¹¹⁸ Srov. Dt 16,18-20; Dt 17,8-13; Dt 19,14-21

¹¹⁹ Srov. ZIÓLKOVSKI, Zenon: Nejtěžší stránky Bible, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 380-381.

¹²⁰ Srov. DUBOVSKÝ, Peter: Genezis. Komentáře k Novému zákonu. Trnava: Dobrá kniha, 2013, 790.

¹²¹ Jidášův příběh je dobře rozebrán v několika NZ komentářích, proto ho zde více nezmiňuji.

¹²² Srov. POKORNÝ, Petr: Evangelium podle Marka, Praha: 2016, 268.

Nyní ale již k tomu, proč zde tento příběh zmiňuji. Asi tím nejdůležitějším, co mne na celé události zaujalo, je moc slov, jež stojí v pozadí celého příběhu. Nejprve to byl strach z Ježíšových slov, která dovedla ty, jež měli na starost správný výklad Zákonů a spravedlnost k tomu, že sami Zákon přestoupili a propadli tak sami Hospodinovým kletbám, neboť jak uvádí apoštol Pavel: „*stojí psáno: ‚Proklet je každý, kdo nezůstává věren všemu, co je psáno v zákoně, a nečiní to.‘*“¹²³ Za druhé propadli Hospodinovým kletbám všichni ti, kteří proti Ježíši křivě svědčili, protože křivé svědectví Zákon také zapovídal. Ale kletby, kterým Ježíšovi odpůrci propadli, byly jen trestem, který měl na ně dopadnout. Tím pro mne důležitým prvkem jsou útoky „Zlého“, v podobě pomluv, lží, křivých obvinění nebo křivých svědectví. Paradoxem tohoto příběhu ovšem je, že nebyli nakonec odsouzeni ti, kteří lhali ale ten, který říkal pravdu.

---

¹²³ Ga 3,10.

4. HNĚV A JEHO SLOVNÍ PROJEVY

Když jsem přemýšlel o úvodu k této kapitole, musím říci, že jsem se ocitl doslova v úzkých, Slovo „hněv“ má totiž již samo o sobě určité konotace, které v nás, jak se domnívám, vzhledem k historické zkušenosti, vyvolávají převážně negativní asociace. Z hlediska psychologie je to ale ještě mnohem složitější, neboť zatím, co obecně vzato platí, že: *„hněv je původně vrozenou reakcí na překážku, která se staví do cesty při dosahování nějakého cíle a brání rozvíjení jednání.“*¹²⁴; je v současnosti hněv chápán především jako emoce, která má svá stádia a své fyziologické projevy. Navenek se může hněv projevovat různě, přičemž platí, že jeho hlavním cílem je uvolnění nahromaděného napětí. Odreagovaný hněv pak přináší tzv. katarzní (očistný) efekt, jehož důsledkem dochází k poklesu tenzí k dalším projevům agrese. Zadržování či potlačování hněvu naopak může vést k různým psychickým či psychosomatickým potížím.¹²⁵ Hněv má svá vysvětlení ale také v Písmu, kde je slovo hněv velice často užíváno v souvislosti s řečí o Bohu a vyjadřuje Boží soud.¹²⁶

Asi nebude ve světě mnoho jedinců, kteří by mohli s čistým svědomím říci, že se nikdy nehněvali, že svým slovem nikomu neublížili nebo se někoho svým slovem nijak nedotkli. V současnosti naopak narůstá počet lidí a obzvláště dětí, kteří nedokáží zvládat svůj hněv, neváží si hodnot, neuznávají autority a pro některé se dokonce stal hněv nástrojem k prosazení vlastních potřeb.¹²⁷ Ve společnosti narůstá otrlost, agresivita a násilí, a ačkoliv někteří berou hněv jako zcela běžnou součást lidského života, s níž se denně setkáváme, podle Písma by tomu tak být nemělo. Na mnoha místech Starého i Nového zákona je různými způsoby řečeno, že vůbec není jedno, co říkáme. Naše slova totiž nevypovídají jen o tom, jací jsme, ale často také ubližují. Někdy úmyslně a jindy třeba jen z hlouposti nebo lehkovážnosti, a tak se naše slova stanou někdy prostředkem k ventilaci hněvu, který se v nás nahromadí, a jindy doslova nástrojem „Zlého“. Ježíš svým posluchačům říká: *„Dobry člověk z dobrého pokladu svého srdce vydává dobré a zlý ze zlého vydává zlé. Jeho ústa mluví, čím srdce přetéká.“*¹²⁸ V hněvu totiž bývá velmi často zjevena pravda o tom, jací skutečně jsme, protože pod vlivem emocí často

---

¹²⁴ NAKONEČNÝ, Milan: *Emoce*, Praha: Triton, 2012, 339.

¹²⁵ Srov. NAKONEČNÝ, Milan: *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, ²1997, 27.

¹²⁶ Srov. Ř 1,18

¹²⁷ TOMLIN, Graham: *Sedm hlavních hříchů a jak je překonávat*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 66.

¹²⁸ L 6,45

dochází k vyřčení slov, která bychom za normálních okolností nikdy neřekli. Hněv se v lidském životě ale nemusí projevovat jen nějakým spontánním výlevem slov, ale může být i projevem nějakého dlouhodobého niterního stavu,¹²⁹ který je většinou způsobený něčím, co je v nás takřikajíc zakořeněno anebo nás stravuje, jako např. závist, zášť, zloba či žárlivost.

V této kapitole bych se tedy chtěl zaměřit na ty projevy lidské řeči, které jsou, dle mého mínění, nějak spojeny s hněvem nebo se zlem. Mnoho lidí se ale kromě nadávek a urážek ve svém životě setkalo také s formami verbální agrese, které bychom mohli bezesporu považovat za velmi sofistikované¹³⁰ a nemusí jimi být vždy jen slovní manipulace, ale i mnohem běžnější formy zlé řeči, jako lži, pomluvy¹³¹, nactiutrhání, rouhání nebo vydírání, které, ačkoliv jsou mnohdy spíše spojovány s vypočítavostí, lehkovážností či prostořekostí, bývají také projevem hněvu, který se snahami druhého poškodit nebo mu nějak ublížit, doslova zpřítomňuje.

4.1. JAK SE HNĚV A ZLO VE SLOVĚ PROJEVUJE

V úvodní kapitole jsem hovořil o tom, že zlo, které je slovy zprostředkováváno, zasahuje lidskou mysl, a má tak nemalý vliv na lidskou psychiku.¹³² Co ale doposud nezaznělo, je, jakým způsobem tato slova vlastně ubližují. Papež František ve své bule, vyhlášené mimořádný Svatý rok milosrdenství, „*Misericordie Vultus*“ říká: „*Mluvit špatně o bratru v jeho nepřítomnosti, znamená stavět jej do špatného světla, poškozovat jeho pověst a vydávat jej napospas řečem.*“¹³³, což se děje právě nejčastěji u pomluv a nactiutrhání, které obdobně jako nadávky a urážky útočí na lidskou důstojnost a snaží se člověka potupit. Pomluva se do světa dostává s pomocí jakýchsi prostředníků bažících po novinkách, a protože těch, kteří jsou ochotni těmto novinkám naslouchat a dále je šířit, je stále dost, nedá se šíření pomluv nejen zabránit, ale nedá se jim vlastně ani účinně bránit. Pomluva je lež, která je nejen hříchem proti spravedlnosti a pravdě, neboť přisuzuje dotyčné osobě chyby, jichž se nedopustila nebo vlastnosti, které ve skutečnosti nemá, ale zároveň je sama o sobě přestoupením Božích nařízení „*Nebudeš*

---

¹²⁹ ROTTER, Hans: *Osoba a etika. K základům morální teologie*, Brno: CDK, 1997, 93.

¹³⁰ Srov. CONWAYOVÁ, Helen L.: *Domácí násilí*, Praha: Albatros, 2007, 23-26.

¹³¹ Klevety, drby, klepy apod. Srov. <http://www.slovník-synonym.cz/web.php/slovo/kleveta>, (8. 4. 2018).

¹³² JANOUŠEK, Jaromír: *Verbální komunikace a lidská psychika*, Praha: Grada, 2007, 9-10.

¹³³ FRANTIŠEK: *Misericordie Vultus*, Řím, 2015. Srov. <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=21717>, (2.1.2016).

šířit *falešnou pověst*.“¹³⁴ Pomluva je plodem zlé mysli, protože úmyslně škodí a očerňuje člověka, čímž vyvolává u druhých nedůvěru a pochybnosti vůči dotyčné osobě.¹³⁵ V některých případech může být ale také i projevem naší prostořekosti¹³⁶ nebo lehkovážnosti, kdy užíváme slov zcela bez rozmyslu a možné dopady svých slov na druhé v podstatě neřešíme anebo je později zlehčujeme. V některých případech se dokonce snažíme své odpovědnosti za naše slova, jimiž jsme někomu ublížili, úplně zřítci anebo se snažíme tuto zodpovědnost přenést na někoho jiného.¹³⁷

Obdobně je tomu i u nactiutrhání, jež má sice oproti pomluvě svůj základ v pravdivé skutečnosti, přesto ale je, stejně tak jako pomluva, prohřeškem proti spravedlnosti a lásce. Jak uvádí K. H. Peschke „*Poškození dobrého jména je větším hříchem než krádež, protože dobré jméno má větší váhu než bohatství. Jeho závažnost závisí na předpokládané velikosti zneuctění, způsobené utrpení, komplikacích pro pracovní činnost poškozeného a pravděpodobnosti hmotné újmy (např. ztrátou zaměstnání). Poškození něčí cti bývá obvykle tím větší, čím větší je rozhlášená chyba, čím výše je oceňováno postavení a úřad jak utrhače, tak postiženého a čím více lidí očerňování slyšelo*.“¹³⁸ Peschke dále uvádí, že vina za ublížení na cti nepřipadá jen na jednotlivce, ale připadá na všechny, kdo se na poškození cti (dobrého jména) bližního podílejí, a to buď přímo jako ti, kdo pomluvě naslouchají a schvalují, co slyší, popř. dál, co slyšeli, šíří, anebo nepřímo, tedy pomluvám či urážlivým řečem neodporují a nehájí, ačkoli by třeba i mohli, ty, které tyto řeči postihují. Podle Peschkeho má každý člověk právo na dobrou pověst a na úctu druhých v případě, že si ji zaslouží a ničím se neprovinil.¹³⁹ Katolická církev ve své sociální nauce hovoří o lidské důstojnosti každé osoby bez rozdílu a o nezczitelném právu na tuto důstojnost.¹⁴⁰ O důstojnosti lidské osoby ale nepojednávají jen dokumenty katolické církve i u mnoha dalších náboženství a v mnoha významných dokumentech demokratických zemí najdeme texty, které taktéž

---

¹³⁴ Ex 23,1

¹³⁵ Srov. PESCHKE, Karl-Heinz: *Křesťanská etika*, Praha: Zvon, 1999, 314.

¹³⁶ Prostořekost je sklon či nutkání k nevhodným projevům (poznámkám). Srov. HALLER, Jiří: *Český slovník věcný a synonymický III.*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 189.

¹³⁷ Srov. D'ANSEBOURG, Thomas: *Přestaňte být hodní, buďte sami sebou*, Praha: Rybka Publishers, 2013, 19.

¹³⁸ PESCHKE, 315.

¹³⁹ Srov. PESCHKE, 313.

¹⁴⁰ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRAVEDLNOST A MÍR: *Kompendium sociální nauky církve*, Kostelní Vydří, 2008, 100-101.

hovoří o důstojnosti lidské osoby, osobní cti, dobré pověsti jako o statusu, který je potřeba chránit a to i s pomocí různých předpisů, vyhlášek nebo zákonů.¹⁴¹

Určitě je také zajímavé, že ke slovům, která ubližují, můžeme přiřadit i slova naprosto běžná. Verena Kast ve své knize 'Hněv a jeho smysl' píše, že můžeme druhému např. vynadat zvýšeným hlasem nebo hroznými slovy, stejně tak ale můžeme druhému do tváře vmést vybroušenou mluvou a tím nejlidnějším hlasem tu nejhorší urážku, jejíž ostent může dotyčný naplno pocítit až s odstupem několika dní.¹⁴² Nejsou to tedy vždy jen vulgarismy či jiná tabuizovaná slova, která bolí, ale mnohdy slova zcela běžná. Jistě jsme se v životě setkali s výrazy „sádlo, buřt, špekoun“ jimiž byli častováni lidé s nadváhou nebo „tyčka, kostra, špejle“ pro lidi více štíhlé či s výrazy „prase, špína, jelito, dřevo, trouba, inženýr“¹⁴³ apod., které, ačkoliv mají v běžném životě svůj vlastní specifický význam, mohou přesto za určitých okolností získat charakter nadávky nebo urážky. Takto užitá slova často člověka raní daleko více než některé běžně užívané vulgarismy. Takto užitá slova mohou v lidském životě působit i obdobně jako kletba,¹⁴⁴ a proto jsou velmi nebezpečná a zákeřná.¹⁴⁵ Ačkoliv může přirovnání slov ke zbraním leckomu připadat tak trochu „přitažené za vlasy“, přesto si myslím, že je zcela na místě, neboť mnoho lidí slova jako zbraně skutečně užívá.¹⁴⁶ Někteří k útočení, jiní k obraně. Podle některých psychologů tak může verbální násilí přerůst dokonce až do násilí fyzického¹⁴⁷ a to nejen vůči druhému, ale někdy i vůči sobě samému, tzn. že u některých citlivějších jedinců může následkem verbálního násilí dojít k suicidálnímu

---

¹⁴¹ Listina základních práv a svobod, čl. 10, 1, <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>, (31.12.2015).

¹⁴² Srov. KAST, Verena: Hněv a jeho smysl, Praha: Portál, 2010, 14.

¹⁴³ Slova „trouba, špína nebo inženýr“ se dokonce řadí mezi sto padesát dva nejčastěji používaných českých nadávek. Srov. ČERMÁK, František: Lexikon a sémantika, Praha: NLN, 2010, 122.

¹⁴⁴ Platí ale, že kletby nelze jednoduše rozlišovat, neboť i jakékoliv slovo či fráze, kterých se užívá nerozvážně a často, určitým způsobem zasahují ty, jimž jsou určeny, takže působí obdobně jako kletba. Sem můžeme zařadit různé sarkasmy, jízlivá slova, již zmíněné nadávky, nálepky, přídomy, ironické poznámky zesměšňování nebo prostověklost. Negativně mohou na druhé působit i různé vulgarismy, zejména pak sprostá slova, která mohou být i projevem tzv. slovního sadismu. Srov. SVOBODA, Mojmir (ed.); ČEŠKOVÁ, Eva; KUČEROVÁ, Hana: Psychologie a psychiatrie, Praha: Portál, 2006, 104.

¹⁴⁵ Srov. EVANS, Patricia: Jedovatá slova. Jak rozpoznávat verbální násilí a jak na ně reagovat, Brno: Computer Press, 2010, 63.

¹⁴⁶ Srov. ROAM, Dan: Bla bla bla, co dělat, když slova nestačí, Praha: Albatros, 2012, 51.

¹⁴⁷ Claudine Moïse rozlišuje čtyři etapy agrese během komunikace: 1. etapa zahrnuje potencionální možnost násilí s ohledem na charakter mluvčích, v 2. etapě komunikace postupně graduje až k použití první nadávky, 3. etapa již zahrnuje agresivní výměnu názorů, ve které se schyluje k fyzickému násilí, než k němu ve 4. etapě opravdu dojde. HROUDOVÁ, Šárka: Španělské nadávky (rigorózní práce), Praha: FF UK, 2012, 35.

chování.¹⁴⁸ O tom, že tato problematika není nová, svědčí např. i následující citát ze Sírachovce, jež říká: „*Rána dítkami působí podlitiny, rána jazykem drtí kosti. Mnozí padli ostrým meče, ale víc jich padlo za obět' jazyku.*“¹⁴⁹ Jsem přesvědčen, že i mnozí z nás již ve svém životě na sobě moc zlých slov pocítili a ví, jak dokáží ranit. Co to je ale za slova, která mohou druhému ublížit? V běžném životě jsou to především různé nadávky, urážky, vulgarismy, jízlivé, sarkastické či ironické poznámky, ztrapňování nebo slovní ponižování, jichž někteří lidé užívají zcela záměrně s úmyslem ublížit anebo mnohdy i nechtěně či nevědomě, pod návalem emocí či vlivem situace.¹⁵⁰

Na konec jsem si nechal, z mého pohledu, prohrěšek nejhorší, za který, jako člověk věřící, považuji rouhání, tedy zlořečení Bohu, které na jedné straně představuje pro mnoho věřících určité tabu, a naopak pro mnoho lidí bez víry zcela abstraktní, prázdný pojem, což vede k tomu, že se dnes můžeme, v mnoha více či méně ateistických společnostech, s tímto jevem naprosto běžně setkat, a to i v různých veřejných médiích informačního či kulturního směru. Nejrozšířenější formou rouhání je tzv. profanace, tedy „*neuctivé užití svatého jména z bezmyslenkovitosti nebo hněvu*“¹⁵¹, které může mít např. podobu zvolání nebo klení. Může jí být ale také dnes hojně rozšířené zesměšňování Boha či víry. A tak to, co je na jedné straně chápáno jako projev svobody slova, vyvolává na straně druhé hněv a touhu po elementární ochraně a zachování úcty ke kulturním a náboženským tradicím.¹⁵² Některá náboženství, jako např. islám, dokonce rouhače stíhají a odsuzují je nejen k vězení, ale i k trestu smrti,¹⁵³ a to i přesto, že podle některých duchovních nemá toto jednání oporu v koránu.¹⁵⁴ V každém případě znamená rouhání pro mnoho věřících hřích proti Boží lásce¹⁵⁵ a je chápáno jako jeden

---

¹⁴⁸ Srov. KAST, Verena: Hněv a jeho smysl, Praha: Portál, 2010, 94-95.

¹⁴⁹ Sír 28,17-18.

¹⁵⁰ Náš verbální projev bývá také často ovlivněn různými dalšími faktory, jako např. momentálním fyzickým a psychickým rozpoložením, např. nemoc, zloba, hněv, frustrace nebo jen špatná nálada, dokáží zásadním způsobem, ovlivnit způsob naší komunikace a protože dnes mnoho lidí dává zcela volný průchod svým emocím, svému hněvu, stávají se nadávky a klení, zejména v podobě různých vulgarismů nebo přirovnání, tou první možností, jak si ulevit. Srov. KRZEMIEŇOVÁ, Antonie: Síla myšlenky I. - Prokletí, Praha: Grada, 2011, 49.

¹⁵¹ PESCHKE, Křesťanská etika, 172.

¹⁵² Srov. Je islám slučitelný s demokracií? <http://www.katyd.cz/clanky/nazory/je-islam-slucitelny-s-demokracii.html>, (3.1.2016).

¹⁵³ Srov. Pákistánská křesťanka obviněná z rouhání proti islámu byla propuštěna z vězení. http://www.rozhlas.cz/zpravy/blizkyvyhod/_zprava/1108158, (3.1.2016).

¹⁵⁴ Islám a rouhání: Korán nepředepisuje násilí proti těm, co napadají Mohameda, http://www.csi-cr.cz/indie_islam_a_rouhani.php, (3.1.2016).

¹⁵⁵ Srov. PESCHKE, 172-173.

z nejtěžších hříchů, kterého se lze vůbec dopustit, a to i proto, že je také zjevným přestoupením Božího zákona.¹⁵⁶ Podívejme se ale nyní co nám k tomu říká Písmo.

4.2. HNĚV VE STARÉM ZÁKONĚ

V úvodu této kapitoly jsem psal, že hněv nemusí být jen nějakým chvilkovým výlevem pod vlivem emocí, ale naopak projevem něčeho interního, co je v nás zakořeněno anebo nás vnitřně sžírá. V případě člověka se kromě spravedlivého hněvu většinou jedná o projevy nebo působení „Zlého“, který se objevuje již ve třetí kapitole Geneze v podobě hada, jež pomocí slovní manipulace svede první lidi k porušení Božího nařízení. V zápětí se můžeme setkat i s prvními projevy Božího hněvu. V případě hněvu Božího se ale nikdy nejedná o nějaký náhodný nebo libovolný projev vášní či nálad, jako je tomu většinou u člověka, ale jak píše Novotný, jde vždy o reakci Boží svatosti, spravedlnosti a lásky na hřích. Bůh je spravedlivý zákonodárce, který bdí nad dodržováním svých ustanovení. Novotný doslova říká: *„Bůh je svatý a čistý; musí tedy reagovat na všelikou nesvatost.“*¹⁵⁷ Je láskou, jež odstraní vše, co jí překáží a proto, jak dále uvádí Novotný, není Boží hněv opakem lásky, ale lítosti, slitování, milosrdenství a odpuštění, kde soud, milosrdenství a věrnost jsou vlastnostmi lásky.¹⁵⁸ Nejčastější příčinou Božího hněvu ve Starém zákoně je ale modlářství, pohrdnutí Zákonem nebo reptání proti Hospodinu a jeho služebníkům, z čehož vyplývá, že pokud hovoříme o Božím hněvu, je zřejmé, že jde v podstatě o spravedlivý hněv, a proto v něm nenajdeme nic „zlého“. Boží hněv tak není ani žádným projevem dlouhodobých vnitřních stavů ani afektivním výlevem pod vlivem emocí, ale v podstatě se jedná o rozhořčení Hospodina z odmítnutí „dobrého“ proto Hospodin nikomu nespílá, nikoho nepomlouvá ani neuráží a vyřčená kletba je vždy trestem za vzpouru člověka. Patrně nejlépe je to vidět v následujícím příběhu z Numeri.

Nu 13,30-32; Nu 14,1-37

*„³⁰Káleb však uklidňoval lid bouřící se proti Mojžíšovi. Říkal: ‚Vzhůru! Pojďme! Obsadíme tu zemi a jistě se jí zmocníme.‘³¹Ale muži, kteří šli spolu s ním, ... –
³²Pomluvami zhaněli Izraelcům zemi, kterou prozkoumali... –*

¹⁵⁶ Ex 20,7; Dt 5,20

¹⁵⁷ NOVOTNÝ, Adolf: Hněv Boží, in: Biblický slovník 1, Praha: Kalich, ²1956.

¹⁵⁸ Srov. tamtéž.

¹*Celá pospolitost se pozdvihla; dali se do křiku a lid tu noc proplakal.* ²*Všichni Izraelci reptali proti Mojžíšovi a Áronovi a celá pospolitost jim vyčítala... – ¹⁰... křičela, aby je ukamenovali. Vtom se všem Izraelcům ukázala při stanu setkávání Hospodinova sláva. – ²⁶Hospodin promluvil k Mojžíšovi a Áronovi: ‚Jak dlouho mám snášet tuto zlou pospolitost, která proti mně stále reptá? Slyšel jsem reptání Izraelců, jak proti mně reptají.‘ – ³⁶Muži, které Mojžíš poslal prozkoumat zemi a kteří po návratu podněcovali celou pospolitost k reptání proti němu tím, že pohaněli tuto zemi pomluvami, ³⁷ti muži, kteří pohaněli zemi zlými pomluvami, zemřeli zasaženi Hospodinem.“*

Myslím, že i z tohoto zkráceného textu je více než patrný rozdíl mezi hněvem lidí a hněvem Hospodinovým. Z textu je také velice dobře patrné jakou moc může mít pomluva, která se šíří pospolitostí jako nemoc, až nakazí téměř všechny. Hospodinovy zásahy ve Starém zákoně jsou tedy nezbytné nejen pro zachování vyvoleného národa, ale i pro možnost dostát zaslíbením daným praotcům.¹⁵⁹

4.3. HNĚV V NOVÉM ZÁKONĚ

Oproti Starému zákonu hovoří novozákonní knihy o Božím hněvu jen na několika málo místech. V evangeliích se dokonce o Božím hněvu hovoří jen v kázání Jana Křtitele¹⁶⁰ či ve spojitosti s předpovědí zkázy Jeruzaléma¹⁶¹ což vyvolává otázku, zdali Nový zákon chápe Boží hněv spíše eschatologicky, tedy jestli se Boží hněv projeví až při posledním soudu, anebo jestli je již přítomen. Apoštol Pavel tvrdí, že každý, kdo žije pod Zákonem, žije stejně tak pod Božím hněvem, protože ten je součástí Boží spravedlnosti. Tento pohled zastávají také i mnozí exegeté, kteří shodně tvrdí, že Boží hněv není jen záležitostí budoucnosti, neboť je přítomný v každé době stejně tak jako Zákon. Oproti Starému zákonu ale přeci jen došlo k jisté změně, a to především v možnosti odvrácení bezprostředního Božího hněvu od hříšníka skrze víru v Ježíše Krista, protože cílem přítomného Božího hněvu není zkáza hříšníka, ale zpřítomnění Božího milosrdenství.¹⁶² Ježíš sám o Božím hněvu nikdy přímo nehovoří a všechna jeho

---

¹⁵⁹ Srov. STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE: Výklady ke Starému zákonu, 1. zákon, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Praha: Kalich, 1991, 498; 516; 571.

¹⁶⁰ Srov. Mt 3,7; L 3,7; J 3,36

¹⁶¹ Srov. L 21,23

¹⁶² Srov. NOVOTNÝ, Adolf: Hněv Boží.

slova jsou spíše napomenutím či výzvou k bázni před Hospodinem, obdobně jako v níže uvedeném citátu z Matoušova evangelia.

Mt 5,21-26

„²¹Slyšeli jste, že bylo řečeno otcům: ‚Nezabiješ! Kdo by zabil, bude vydán soudu.‘ ²²Já však vám pravím, že již ten, kdo se hněvá na svého bratra, bude vydán soudu; kdo snižuje svého bratra, bude vydán radě; a kdo svého bratra zatracuje, propadne ohnivému peklu. ²³Přinášíš-li tedy svůj dar na oltář a tam se rozpomeněš, že tvůj bratr má něco proti tobě, ²⁴nech svůj dar před oltářem a jdi se nejprve smířit se svým bratrem; potom teprve přijď a přines svůj dar. ²⁵Dohodni se se svým protivníkem včas, dokud jsi s ním na cestě k soudu, aby tě neodevzdal soudci a soudce žalárníkovi, a byl bys uvržen do vězení. ²⁶Amen, pravím ti, že odtud nevyjdeš, dokud nezaplatíš do posledního haléře.“

Z uvedeného textu jasně vyznívá Ježíšovo prohloubení starozákonního: „nezabiješ“ na: „...již ten, kdo se hněvá“. Limbeck ve svém komentáři k Matoušově evangeliu uvádí, že se provinují proti životu druhého člověka již tehdy: „...nechám-li jej pocítit svůj hněv, když mu spílám či jej zesměšňuji.“¹⁶³ Je tedy zjevné, že Ježíš přikládá verbálním projevům hněvu stejnou váhu jako samotnému aktu zabití. O tom, že se v případě hněvu ve slově či špatného slova nejedná o nějaký zanedbatelný problém, vypovídá také mnoho varování apoštolů, jež se nachází v novozákonních knihách a listech. Apoštol Pavel tak např. v listu Efezským říká:

Ef 4,29-32

„²⁹Z vašich úst ať nevyjde ani jedno špatné slovo, ale vždy jen dobré, které by pomohlo, kde je třeba, a tak posluchačům přineslo milost. ³⁰A nezarmucujte svatého Ducha Božího, jehož pečeť nesete pro den vykoupení. ³¹Ať je vám vzdána všechna tvrdost, zloba, hněv, křik, utrhaní a s tím i každá špatnost; ³²buďte k sobě navzájem laskaví, milosrdní, odpouštějte si navzájem, jako i Bůh v Kristu odpustil vám.“

a obdobně promlouvá i v listu Koloským:

---

¹⁶³ Srov. LIMBECK, Meinrad: Evangelium sv. Matouše, Malý stuttgartský komentář, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 74.

Ko 3,8-9

„⁸Ale nyní odhodte to všechno: zlobu, hněv, špatnost, rouhání, pomluvy z vašich úst. ⁹Neobelhávejte jeden druhého, svlečte se sebe starého člověka i s jeho skutky“

Na zdrženlivost a umírněnost ve slově ale apeluje také například autor Prvního listu Petrova, když žádá, abychom neodpláceli „...zlým za zlé ani urážkou za urážku“¹⁶⁴, ale naopak si vzájemně žehnali a dokonce říká: *'Chceš-li milovat život a vidět dobré dny, zdržuj jazyk od zlého a rty od lstivých slov,*“¹⁶⁵ Je tedy více než patrné, že se Ježíš a následně i jeho učedníci snažili své posluchače a následovníky opakovaně varovat před špatným slovem či zlým jazykem a poukázat na „zlo“, které se v takových slovech skrývá. Přeneseně by se tak dalo hovořit o špatném slově jako o semenech „Zlého“. Nejlépe asi celou tuto problematiku předkládá autor Listu Jakubova.

Jk 3,2-10

„²Všichni přece mnoho chybujeme. Kdo nechybuje slovem, je dokonalý muž a dovede držet na uzdě celé své tělo. ³Dáváme-li koňům do huby udidlo, aby nás poslouchali, můžeme tak řídit celé jejich tělo. ⁴Nebo si představte lodi: Jsou tak veliké a jsou hnány prudkými větry, ale malé kormidlo je řídí, kamkoli kormidelník chce. ⁵Tak i jazyk je malý úd, ale může se chlubit velkými věcmi. Považte, jak malý oheň může zapálit veliký les! ⁶I jazyk je oheň. Je to svět zla mezi našimi údy, poskvřňuje celé tělo a ničí celý náš život, sám podpalován pekelným plamenem. ⁷Všechny druhy zvířat i ptáků, plazů i mořských živočichů mohou být a jsou kroceny člověkem, ⁸ale jazyk neumí zkrotit nikdo z lidí. Je to zlo, které si nedá pokoj, plné smrtonosného jedu. ⁹Jím chválíme Pána a Otce, jím však také proklínáme lidi, kteří byli stvořeni k Boží podobě. ¹⁰Z týchž úst vychází žehnání i proklínání. Tak tomu být nemá, bratří moji.“

To, o čem Ježíš a jeho učedníci tak často mluvili, lze ale v Novém zákoně najít také ve formě záznamu reálného prožitku. Evangelia a další novozákonní texty přináší mnoho příběhů, v nichž Ježíš, apoštolové a mnozí další učedníci a následovníci zažili doslova na vlastní kůži, jakou moc má lež či pomluva. Jak snadno se dá slovy zmanipulovat dav. Jak bolestivé mohou být urážky anebo, jaký konec čeká na ty, kdo se rouhají Bohu.

---

¹⁶⁴ Srov. 1P 3,9

¹⁶⁵ 1P 3,9-10

4.3.1. LŽI A POMLUVY

Výrazem pomluva, jak se můžeme dočíst v biblických slovnících, se překládají starozákonní termíny, v nichž jde buď o utajování nějakých skutečností, negativní informace, hanění či vynášení důvěrností. V Novém zákoně se pak tímto výrazem překládají jakékoliv hloupé nebo záštiplné řeči, ať lživé či nikoliv, ale také slova zahrnující obvinění, očerňování či napadání.¹⁶⁶ Z psychologického hlediska je pak pomluva zkreslující informace o vlastnostech a chování lidí, jež má mimo jiné očernit potenciální rivaly nebo svést druhé na falešnou stopu a tak uchovat pravdivé informace pro zasvěcené. Ve skupině jsou pak pomluvy neklamným sociálním ukazatelem: „*Nový člen je neformálně přijat až tehdy, když se s ním ostatní začnou dělit o pomluvy.*“¹⁶⁷ Pomluvou ale nemusí být jen nějaké smyšlené lži, ale mohou se jí stát klidně i zcela pravdivé informace, pokud tedy jde „*o bezdůvodné sdělování okolností ze soukromého života*“.¹⁶⁸ Osoby, které šířily pomluvy, tedy pomlouvači, klevetníci či utrhači, byly nemalým problémem každé doby, a proto o nich psalo mimo apoštolů také mnoho dalších světců, např. Sv. Bernard, Sv. Didakus, Sv. Bonaventura, Sv. Řehoř, Sv. Tomáš Aquinský a mnoho dalších.¹⁶⁹ Podle Sv. F. Saleského je dokonce ten, kdo pomlouvá vrah, který „*jednou ranou ubíjí duše tři: jednu svou vlastní, druhou toho, ke kterému mluví, a třetí toho, kterého pomlouvá.*“¹⁷⁰ Ne vždycky ale byla pomluva vnímána tak silně negativně, ale naopak, podle některých studií mohli být pomluvy, oproštěné od všech negativních konotací, tedy především lži a hanění, dokonce až společností prospěšné, neboť jak uvádí, dochází její pomocí k uvolňování určitého sociálního napětí.¹⁷¹

Dle mého mínění má ale pomluva v současném sociálním úzu převážně ty negativní konotace, a tak z mého pohledu jsou pomluvou jakékoliv nepravdivé, zkreslené či bezdůvodně šířené informace, jejichž vinou dochází k poškození dobrého obrazu osoby,

---

¹⁶⁶ Srov. NOVOTNÝ, Adolf: Pomluva, in: Biblický slovník 1, Praha: Kalich, ²1956.

¹⁶⁷ HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena: Pomluva, in: Velký psychologický slovník, Praha: Portál, 2010.

¹⁶⁸ Pomluva, in: Nový velký ilustrovaný slovník naučný. Svazek 15, Physalis-Reni Quido. Praha: Gutenberg, 1931.

¹⁶⁹ Srov. ŘEHÁK, Antonín Arnošt: Patristická encyklopaedie aneb sklad učení katolického, ze svatých a jiných katolických výtečníků. Díl první, V Praze: J. N. Kračmer, 1851, 934-939.

¹⁷⁰ Saleský, František. Svatého Františka Saleského biskupa ženevského Bohumila čili Navedení k zbožnému životu. 3. rozmnožené vydání. Praha: B. Stýblo, 1892, 309.

¹⁷¹ Srov. MANTEGAZZA, Paolo: Physiologie nenávisti. Vybrané spisy. Díl druhý, Praha: I. L. Kober, 1892, 292-300.

o níž jsou tyto informace šířeny, obdobně, jako je tomu např. i v následujícím textu z Markova evangelia.

Mk 6,1-5

„¹Vyšel odtamtud a šel do svého domova; učedníci šli s ním. ²Když přišla sobota, počal učit v synagoze. Mnoho lidí ho poslouchalo a v úžasu říkali: ‚Odkud to ten člověk má? Jaká je to moudrost, jež mu byla dána? A jak mocné činy se dějí jeho rukama! ³Což to není ten tesař, syn Mariin a bratr Jakubův, Josefův, Judův a Šimonův? A nejsou jeho sestry tady u nás?‘ A byl jim kamenem úrazu. ⁴Tu jim Ježíš řekl: ‚Prorok není beze cti, leda ve své vlasti, u svých příbuzných a ve svém domě.‘ ⁵A nemohl tam učinit žádný mocný čin, jen na několik málo nemocných vložil ruce a uzdravil je.“

Na tomto příběhu z Markova ev. je asi nejlépe vidět, jak vlastně pomluva vzniká. Na počátku Marek píše, že lidé Ježíše obdivují, „*poslouchají ho*“ a v „*úžasu*“ si mezi sebou říkají – ptají se: „*Odkud to ten člověk má? Jaká je to moudrost, jež mu byla dána?*“¹⁷²; a také se diví: „*jak mocné činy se dějí jeho rukama!*“ Dalo by se tedy říci, že to je taková ta ‘běžná’ šuška, která je také i dnes téměř všudypřítomná. Ve chvíli, když se ale k této šušce přidá pár ‘nevinných’ vět pochybujících o Ježíšově legitimitě konat zázraky a hovořit jako prorok: „*Což to není ten tesař, syn Mariin a bratr Jakubův, Josefův, Judův a Šimonův? A nejsou jeho sestry tady u nás?*“; začnou se dít podivné věci. Několika, byť pravdivými, poznámkami se během okamžiku promění slova úžasu doslova v pomluvu¹⁷², jež z Ježíše pro mnohé učiní kámen úrazu. Podle Pokorného došlo u Nazaretských ke změně jejich mínění, a jak píše: „*takový předem odmítavý přístup znamená oslabení nositele zvláštního Božího poslání.*“¹⁷³ Dle jiných exegetů, ale naopak tyto poznámky ‘pomluvy’ zatvrdily srdce těch, kteří v ně uvěřili, a proto Ježíš nemohl „*učinit žádný mocný čin*“ a tak uzdravil pouze: „*několik málo nemocných*“. Podle Řehoře Naziánského Bůh zcela respektuje svobodu člověka a tak respektuje i

---

¹⁷² Ačkoliv je většina výroků o Ježíši, které si Židé mezi sebou v synagoze předávali, bezesporu pravdivá, lze pomluvu spatřovat především v Ježíšově označení „*syn Mariin*“, které může v této souvislosti představovat pohrdavé až hanebné označení nezákonného ‘nemanželského’ dítěte. V té době totiž nebylo zvykem identifikovat syna podle matky, ale podle jeho otce – Synové Zebedeovi, Jakub Alfeův apod. Identifikace podle matky tak měla, podle některých šířených pomluv, naznačovat nemanželský původ Mariina syna Ježíše. Srov. DUBOVSKÝ, Peter: *Genezis. Komentáře k Novému zákonu*. Trnava: Dobrá kniha, 2013, 353.

¹⁷³ POKORNÝ, Petr: *Evangelium podle Marka*, Praha: 2016, 115.

jeho rozhodnutí nepřijmout jeho vůli, Božího proroka či nabídku na uzdravení.¹⁷⁴ Ježíš tuto zatvrzelost komentuje slovy: „*Prorok není beze cti, leda ve své vlasti, u svých příbuzných a ve svém domě.*“ Kde tedy schází otevřenost vůči Boží nebo se díky předsudkům stane z Boží moci kamen úrazu tam „*zázrak*’ jakožto pozvání k hlubší víře a uřednictví nemůže být vykonán.“¹⁷⁵

Analogii k výše uvedenému příběhu, de facto z počátku Ježíšovy cesty do Jeruzaléma, tak vlastně tvoří ten, na jejím konci. To může být i důvodem, proč v Novém zákoně nenajdeme žádný jiný příběh, v němž by se v tak krátkém časovém úseku nahromadilo tolik lidské zloby – zlé vůle – hněvu, jako je tomu právě v Jeruzalémě v období od Ježíšova zatčení po jeho ukřižování.¹⁷⁶ Potřeba je ale zmínit, že tento hněv nebyl způsoben jen událostmi posledních dní v Jeruzalémě, ale šlo i o dlouhodobou a cílenou snahu všech, proti nimž Ježíš ostře vystupoval.¹⁷⁷ Podle některých komentářů tak v Jeruzalémě někteří Židé jen dokončili to, k čemuž se rozhodli již před lety v Nazaretě.¹⁷⁸

Mk 15,1-15

„¹*A hned zrána se poradili velekněží, starší a zákoníci, celá rada; spoutali Ježíše, odvedli jej a vydali Pilátovi. ²Pilát se ho otázal: ‚Ty jsi král Židů?‘ On mu odpověděl: ‚Ty sám to říkáš. ³Velekněží na něj mnoho žalovali. ⁴Tu se ho Pilát znovu otázal: ‚Nic neodpovídáš? Pohleď, co všechno na tebe žalují!‘ ⁵Ježíš však už nic neodpověděl, takže se Pilát divil. ⁶O svátcích jim propouštěval jednoho vězně, o kterého žádali. ⁷Ve vězení byl mezi vzbouřenci, kteří se při vzpouře dopustili vraždy, muž jménem Barabáš. ⁸Zástup přišel Piláta požádat o to, v čem jim obvykle vyhověl. ⁹Pilát jim na to řekl: ‚Chcete, abych vám propustil židovského krále?‘ ¹⁰Věděl totiž, že mu ho velekněží vydali ze zášti. ¹¹Velekněží však podnítli zástup, ať jim raději propustí Barabáše. ¹²Pilát se jich znovu zeptal: ‚Co tedy mám učinit s tím, kterému říkáte židovský král?‘ ¹³Tu se znovu dali do křiku: ‚Ukřižuj ho!‘ ¹⁴Pilát jim řekl: ‚A čeho se*

---

¹⁷⁴ Srov. DUBOVSKÝ, Peter: *Genezis. Komentáře k Novému zákonu*. Trnava: Dobrá kniha, 2013, 354.

¹⁷⁵ DONAHUE, R. John: *Evangelium podle Marka*. Sacra pagina, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 197.

¹⁷⁶ Zmiňovaný časový úsek v podstatě trvá jen několik hodin.

¹⁷⁷ Srov. DONAHUE, 434.

¹⁷⁸ Srov. POKORNÝ, Petr: *Evangelium podle Marka*, Praha: 2016, 114.

vlastně dopustil?‘ Oni však ještě víc křičeli: ‚Ukřižuj ho!‘¹⁷⁹ Tu Pilát, aby vyhověl zástupu, propustil jim Barabáše; Ježíše dal zbičovat a vydal ho, aby byl ukřižován.¹⁷⁹

Prvním místem, v němž můžeme za vyřčenými slovy nalézt určité známky hněvu, je třetí verš výše citovaného textu, který říká: „*Velekněží na něj mnoho žalovali.*“ Dalo by se namítnout, že tento verš nic nevypovídá o hněvu a úmyslech velekněží, ani o obviněních, které proti Ježíši vznášeli, nicméně spojení ‘mnoho na něj žalovali‘ v podstatě odkrývá skutečnost, že šlo především o intriky velekněží,¹⁸⁰ kteří se snažili Pilátovi sdělit více možných obvinění, doufaje, že se některého z nich prostě Pilát chytí.¹⁸¹ Tomu by nasvědčovala i následující Pilátova reakce, neboť říká: „*Pohled, co všecko na tebe žalují!*“¹⁸¹ “. Tomu, že šlo ve skutečnosti o lži či pomluvy velekněží, by nasvědčovalo i Markem užitě slovo hle/pohled’ (ἴδε) místo slyš/slyšíš (ἄκουε/ἀκούεις)¹⁸², které bychom zde asi více očekávali a které nakonec můžeme nalézt i u Matouše. Dle mého mínění zde Marek tohoto slova užívá zcela záměrně, neboť chce poukázat právě na to, že Ježíš sice viděl, že velekněží s Pilátem rozmlouvají, ale neslyšel, co říkají, stejně, jako tomu často bývá právě u různých klepů a pomluv. To by také vysvětlovalo i následné Ježíšovo mlčení, které může vypovídat nejen o tom, že Ježíš nechtěl na vyřčená obvinění reagovat¹⁸³ ale i o tom, že na ně prostě reagovat nemohl, neboť je neslyšel. Následující Pilátův údiv pak může mít dvě možná vysvětlení. V první řadě mohl být reakcí na Ježíšovo mlčení, což je také nejběžnější výklad¹⁸⁴, anebo reakcí nad množstvím vznesených obvinění. Kolik obvinění to ale ve skutečnosti bylo se z Markova ani Matoušova evangelia nedozvíme, tak jako se nedozvíme ani nic o tom, co bylo jejich obsahem. Odpověď na tuto otázku můžeme nalézt pouze u Lukáše, kde velekněží Pilátovi říkají: „*Podle našeho zjištění rozvrací tento člověk náš národ, brání odvádět císaři daně a prohlašuje se za Mesiáše krále.*“¹⁸⁵ V tomto verši lze zaslechnout de facto hned tři obvinění, z nichž se ale ani jedno nezakládalo na pravdě a

---

¹⁷⁹ Obdobně J 19,2-3

¹⁸⁰ Srov. MÜLLER, Paul-Gerhard: Evangelium sv. Lukáše, Malý stuttgartský komentář, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 163.

¹⁸¹ Srov. JOHNSON, Luke Timothy: Evangelium podle Lukáše. Sacra pagina, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 439-440.

¹⁸² Mk 12,29 NA27

¹⁸³ Srov. DUBOVSKÝ, Peter: Genezis, 890-891.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ L 23,2

šlo tedy o pomluvy velekněží.¹⁸⁶ Všechna tři obvinění nicméně mohla představovat pro římskou správu určitou hrozbu a mohly by se stát i důvodem pro zatčení Ježíše a jeho obvinění z buřičství, scházel ale konkrétní důkaz jeho provinění, který by toto obvinění potvrdil.¹⁸⁷ Třetí obvinění navíc Ježíš sám vlastně již popřel, když na Pilátovu otázku: „Ty jsi král Židů?“, která se nalézá u všech čtyř evangelistů, odpověděl slovy: „Ty sám to říkáš.“, což bychom do současného jazyka mohli přeložit i slovy: „To říkáš ty.“; nebo „To tvrdíš ty.“ Vraťme se ale zpět k Markovi. Z následujících veršů Markova podání a obdobně je tomu opět i u ostatních evangelistů, je patrné, že Pilát Ježíše zřejmě zadržovat a soudit nechtěl, ale naopak se ho snažil propustit, neboť jak Marek uvádí, ví, že mu velekněží vydali Ježíše z jiného důvodu, než sami udávali. Marek doslova píše: „Věděl totiž, že mu ho velekněží vydali ze zášti.“¹⁸⁸ Lze se tedy domnívat, že Pilát o Ježíši z Nazareta již nějaké informace měl, a proto mohl mít, obdobně jako velekněží a zákoníci, obavy¹⁸⁹ z možného vzbouření Ježíšových přívrženců a obdivovatelů, kterých, jak z evangelií víme, nebylo během pesachových dnů v Jeruzalémě nikterak málo.¹⁹⁰ Tomu, že Pilát již věděl, anebo alespoň tušil, o koho jde, by nasvědčovala i již zmíněná otázka: „Ty jsi král Židů?“, která u Marka a Matouše předcházela samotným žalobám velekněží a byla vlastně prvními slovy, jež Pilát, při tomto de facto prvním setkání s Ježíšem, vyslovil. Z historických pramenů ale víme, že Pilát nebyl žádný filantrop, a tak jeho snahy propustit Ježíše lze vysvětlit především pragmaticky. Prostě se jen snažil předejít možným problémům.¹⁹¹

Třetí příběh je ze Skutků apoštolů a odehrává se v počátcích rodící se církve, kdy rychle přibývalo nových učedníků a apoštolové již nebyli sami schopni hlásat a sloužit při stolech. Bratří si tedy ‘na doporučení apoštolů’ vybrali ze svých řad sedm

---

¹⁸⁶ Srov. MÜLLER, Paul-Gerhard: *Evangelium sv. Lukáše*, Malý stuttgartský komentář, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 163.

¹⁸⁷ I když některé historické prameny hovoří o Pilátově krutosti a popravách bez důkazů (Srov. GNILKA, Joachim: *Ježíš Nazaretský - poselství a historie*, Praha: Vyšehrad, 2001, 41-42), zde je ale více než patrné, že Pilát nějaký konkrétní důkaz vyžaduje. Tomu by nasvědčovala i Pilátova otázka: „Čeho se vlastně dopustil?“, kterou můžeme nalézt u všech synoptiků. Srov. Mt 27,23; Mk 15,14; L 23,22

¹⁸⁸ Papež františek ve své exhortaci o lásce a rodině hovoří o tom, že pomluvy a lži o druhých mohou být jedním ze způsobů, jak si odreagovat zášť bez ohledu na to, že tak můžeme někoho ranit. Srov. FRANTIŠEK: *Apoštolská exhortace, Amoris Lætitia*. Praha: Paulínky, 2016, 78.

¹⁸⁹ Srov. Mk 11,18

¹⁹⁰ Srov. Mt 20,29; Mt 20,34; Mk 10,46; Mk 11,8-10

¹⁹¹ Srov. DONAHUE, R. John: *Evangelium podle Marka*, 435.

mužů, „o nichž se ví, že jsou plni Ducha a moudrosti“¹⁹² a zvolili je za jáhny. Volbou sedmi jáhnů se tak i pro Štěpána začíná odehrávat příběh, na jehož počátku stojí pomluva, jež vede ke křivému obvinění a následně jeho ukamenování.

Sk 6,8-12

„⁸Štěpán byl obdařen Boží milostí a mocí a činil mezi lidem veliké divy a znamení. ⁹Tu proti němu vystoupili někteří židé, patřící k synagóze, zvané synagóga propuštěnců, a k synagóze Kyrénských a Alexandrijských, a společně se židy z Kilikie a z Asie se začali se Štěpánem přít. ¹⁰Nebyli však schopni čelit Duchu moudrosti, v jehož moci Štěpán mluvil. ¹¹Navedli tedy několik mužů, aby prohlašovali: ‚My jsme slyšeli, jak mluví rouhavě proti Mojžíšovi a proti Bohu.‘ ¹²Tím pobouřili lid a starší se zákoníky; pak si pro Štěpána přišli, odvedli ho a postavili před radu.“

Přečteme-li si celý příběh učedníka Štěpána, zjistíme, že je velmi podobný tomu Ježíšovu. Na počátku byl Štěpán vyvolen, byl Bohem požehnan, „obdařen Boží milostí a mocí“, a proto také mohl učinit mezi lidmi „veliké divy a znamení“. To se ale nelíbilo některým Židům, kteří proti němu vystoupili a „začali se Štěpánem přít“, protože ale nedokázali „čelit Duchu moudrosti“, který skrze Štěpána promlouval, „navedli několik mužů“ aby Štěpána pomlouvali. „Tím pobouřili lid a starší se zákoníky“, jenž nechali Štěpána zatknout. Opatřili si několik křivých svědků, kteří byli ochotni proti Štěpánovi před radou křivě svědčit a rada tak mohla Štěpána obvinít z rouhačství a odsoudit k trestu smrti ukamenováním.¹⁹³ Pomineme-li některé detaily, pak musíme přiznat, že příběh Štěpána v podstatě kopíruje úděl Ježíšův. Tento příběh ale není jen analogií, ale také paralelou, protože podstata obou příběhů je shodná. U obou událostí totiž svou nezapomenutelnou roli sehrála pomluva a lež, kterou se Židé snažili umlčet Boží pravdu. Toho si všiml také papež František, podle nějž se stal Štěpán také obětí pomluvy, o níž říká: „My všichni jsme hříšníci. Všichni máme hříchy. Ale pomluva je něco jiného. Je to zajisté hřích, ale je také něčím jiným. Pomluva chce zničit Boží dílo; pomluva se rodí z něčeho velmi špatného, rodí se z nenávisti. A nenávist produkuje Satan. Pomluva má ničit Boží dílo v lidech, v duších, užívá lež, aby se věci posunuly

---

¹⁹² Sk 6,3

¹⁹³ Srov. Sk 6,9-15; Sk 7,1nn

dále. *A není pochyb o tom, že kde se vyskytuje pomluva, tam je Satan, právě on.*¹⁹⁴

Papež František bez okolků, v souvislosti s tímto politováníhodným lidským počinem, ale také říká: *„pomluva je něco horšího než hřích, je to přímý výplod Satana“.*¹⁹⁵

Z mého pohledu tak všechny tři uvedené texty jsou velmi důležité proto, aby si ti, již se rozhodli následovat Krista, vzali příklad nejen ze života Ježíše z Nazareta, ale i ze života prvních učedníků, tedy i Štěpána. Kliesch ve svém komentáři ke Skutkům doslova říká: *„V příběhu o Štěpánovi se vypráví, jak má křesťan chápat sám sebe: Boží láska uschopňuje člověka, aby dokázal svědčit o Božím slově svým životem a aby dokázal konat podivuhodné činy pro spásu lidí. Život z Ducha Ježíše Krista bývá v protikladu k tomu, co je obvyklé. Neboť Boží slovo odhaluje zlo v lidském jednání, připomíná nezbytnost vykoupení a prohlašuje za nicotné všechny pokusy o dosažení spásy vlastními silami.“*; a proto *„Stát za Boží pravdou a snad pro ni dokonce zemřít je lepší než všechna přizpůsobení, která svádějí k životní lži a strnulosti.“*¹⁹⁶

4.3.2. MANIPULACE A VYHROŽOVÁNÍ

Součástí příběhu Ježíšových posledních hodin a výsledku před Pilátem je také jakási informace o vyvolaném a stupňujícím se tlaku na Ježíšovo ukřižování, která nám může poskytnout mnoho zajímavých informací o průběhu procesu. Tuto informaci nám přináší všechna čtyři novozákonní evangelia, a jak bývá zvykem, každý z evangelistů klade v popisu události důraz na něco jiného. Z tohoto důvodu si zde tedy dovoluji odcitovat všechny čtyři pasáže ale ne v tom pořadí, na které jsme zvyklí z Nového zákona, ale podle určité gradace tlaku na Piláta v jednotlivých textech.

Mk 25,11-14

„¹¹Velekněží však podnítily zástup, ať jim raději propustí Barabáše. ¹²Pilát se jich znovu zeptal: ‚Co tedy mám učinit s tím, kterému říkáte židovský král?‘ ¹³Tu se znovu dali do křiku: ‚Ukřižuj ho!‘ ¹⁴Pilát jim řekl: ‚A čeho se vlastně dopustil?‘ Oni však ještě víc křičeli: ‚Ukřižuj ho!‘“

---

¹⁹⁴ FRANTIŠEK: Církev prožívá dobu mučedníků a duchovního vření. <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=18127>, (11. 4. 2018).

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ KLIESCH, Klaus: Skutky apoštolů, Malý stuttgartský komentář, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 62-63.

Text z Markova ev., který uvádím jako první, je nejen nejkratší a nejstručnější ale i stupňování tlaku na Piláta je zde, dalo by se říci, nejmenší. Za povšimnutí tak stojí zejména zmínka o ‘podníceném zástupu’, jenž se křikem dožaduje Ježíšova ukřižování. Zástup, který je tvořen lidmi stejného smýšlení, a který má své vůdce, se dá snadno zmanipulovat.¹⁹⁷ Zde víme, že tento zástup byl tvořen přinejmenším všemi, kteří byli v domě velekněze u Ježíšova výslechu, tedy celá rada, ti, kteří se Ježíše zmocnili v zahradě, členové chrámové stráže, křiví svědkové, služebníci radních atd. O tom, že byl tento dav stejného smýšlení, jako byla celá rada v čele s veleknězem, jistě nelze pochybovat. Za povšimnutí také stojí Markem užití slovo „křičeli“ (ἔκραζον)¹⁹⁸ v Mk 15,13 a Mk 15,14, kterého Marek užívá také v souvislosti s Ježíšovým slavným vjezdem do Jeruzaléma.¹⁹⁹ Nyní se tedy slovo „ἔκραζον“ objevuje znovu, ale v naprosto odlišné situaci, a to ve chvíli, když Ježíš stojí před Pilátem a lidé volají, křičí, dožadující se jeho ukřižování.²⁰⁰

L 23,18-23

„¹⁸Ale oni všichni najednou křičeli: ‚Pryč s ním! Propust’ nám Barabáše!‘ ¹⁹To byl člověk, kterého uvrhli do vězení pro jakousi vzpouru ve městě a vraždu. ²⁰Tu k nim Pilát znovu promluvil, neboť chtěl Ježíše propustit. ²¹Avšak oni křičeli: ‚Na kříž, na kříž s ním!‘ ²²Promluvil k nim potřetí: ‚Čeho se vlastně dopustil? Neshledal jsem na něm nic, proč by měl zemřít. Dám ho zbičovat a pak ho propustím.‘ ²³Ale oni na něm s velkým křikem vymáhali, aby ho dal ukřižovat; a jejich křik se stále stupňoval.“

Jako druhý citovaný úryvek jsem zařadil text z Lukáše, kde sice chybí zmínka o podnícení davu, o němž mluví Marek a Matouš, zato ale Lukáš již v úvodu této kapitoly říká, že žalobu Pilátovi nepředložili pouze velekněží, ale vzneslo ji celé shromáždění: „*Tu povstalo celé shromáždění a odvedli ho k Pilátovi. Vznesli proti němu žalobu.*“²⁰¹ Ačkoli slova „*tu povstalo celé shromáždění*“ nevyjadřují žádný konkrétní počet osob lze předpokládat, že ve shromáždění byli zahrnuti nejen ti, jež se účastnili Ježíšova

---

¹⁹⁷ Srov. FAUSTI, Silvano: Nad evangeliem podle Marka. Porozumět Božímu slovu, Praha: Paulínky, 2007, 419.

¹⁹⁸ Řecké slovo „ἔκραζω“ lze přeložit nejen, jako volali, provolávali, ale také jako křičeli, řvali.

¹⁹⁹ Srov. Mk 11,9

²⁰⁰ Srov. DONAHUE, R. John: Evangelium podle Marka, 435.

²⁰¹ L 23,1-2

výslechu, tedy především členové sanhedrinu²⁰², ale také mnoho křivých svědků, služebníci a strážci, kteří byli ve velekněžově domu. V tomto případě by tedy již zmínka o podnícení davu byla zcela zbytečná, neboť toto shromáždění již bylo rozhodnuto nechat Ježíše zabít. Za zmínku také stojí počátek tlaku na Piláta, který se dle mého mínění, nalézá v pátém verši triadvacáté kapitoly: „*Ale oni na něj naléhali...*“²⁰³; jenž je v kontrastu s dvacátým třetím veršem téže kapitoly, který říká: „*Ale oni na něm s velkým křikem vymáhali, aby ho dal ukřižovat; a jejich křik se stále stupňoval.*“

Mt 27,20-25

„²⁰*Velekněží a starší však přiměli zástup, aby si vyžádali Barabáše, a Ježíše zahubili.* ²¹*Vladař jim řekl: ‚Koho vám z těch dvou mám propustit?‘ Oni volali: ‚Barabáše!‘* ²²*Pilát jim řekl: ‚Co tedy mám učinit s Ježíšem, zvaným Mesiáš?‘ Všichni volali: ‚Ukřižovat!‘* ²³*Namítl jim: ‚Čeho se vlastně dopustil?‘ Ale oni ještě víc křičeli: ‚Ukřižovat!‘* ²⁴*Když Pilát viděl, že nic nepořídí, ale že pozdvižení je čím dál větší, omyl si ruce před očima zástupu a pravil: ‚Já nejsem vinen krví toho člověka; je to vaše věc.‘* ²⁵*A všechen lid mu odpověděl: ‚Krev jeho na nás a na naše děti!‘*“

Obdobně jako je tomu u Marka, se i u Matouše objevuje velekněžími a staršími lidu zmanipulovaný zástup, který se na Pilátovi domáhá propuštění Barabáše a odsouzení Ježíše. Obdobně jako je tomu u Marka, také i Matouš popisuje silící nátlak na Piláta, který počíná voláním, pokračuje křikem a vrcholí blíže nedefinovaným pozdvižením, které, jak uvádí Matouš, stále více nabíralo na síle, říká doslova: „... *pozdvižení je čím dál větší ...*“. Matouš do svého popisu této události ale zakomponoval ještě jednu důležitou informaci, kterou v žádném jiném evangeliu nenajdeme. Nikde jinde se totiž nesetkáme s tak silnou touhou Piláta, zřít se odpovědnosti za Ježíšovu smrt. Nechce mít Ježíšovu krev na svých rukách, proto si demonstrativně, přede všemi myje ruce a říká: „*Já nejsem vinen krví toho člověka; je to vaše věc.*“; a dav mu souhlasně přikyvuje, a říká: „*Krev jeho na nás a na naše děti!*“. U Matouše se tedy jako u jediného

---

²⁰² Celý Sanhedrin tvořilo celkem 71 osob, tedy 69 starších nebo soudců, k tomu ještě místopředseda a předseda – velekněz. Existoval také ale ještě tzv. malý Sanhedrin, jenž měl pouze 23 členů s pravomocí rozhodovat o hrdelních trestech, Lukáš ve svém ev. ale hovoří o přítomnosti celého Sanhedrinu. Srov. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Sanhedrin>, (4. 4. 2018).

²⁰³ Srov. L 23,4-5

evangelisty objevuje toto rozhodnutí Židů vzít na sebe zcela odpovědnost za Ježíšovu prolitou krev, ke které navíc zavazují i své děti.

J 18,40; 19,6-16

„⁴⁰Na to se dali do křiku: „Toho ne, ale Barabáše!“ Ten Barabáš byl vzbouřenec. – ⁶Když ho velekněží a jejich služebníci uviděli, dali se do křiku: „Ukřižovat, ukřižovat!“ Pilát jim řekl: „Vy sami si ho ukřižujte! Já na něm vinu nenalézám.“ ⁷Židé mu odpověděli: „My máme zákon, a podle toho zákona musí zemřít, protože se vydával za syna Božího.“ ⁸Když to Pilát uslyšel, ještě více se ulekl. ⁹Vešel znovu do paláce a řekl Ježíšovi: „Odkud jsi?“ Ale Ježíš mu nedal žádnou odpověď. ¹⁰Pilát mu řekl: „Nemluvíš se mnou? Nevíš, že mám moc tě propustit, a mám moc tě ukřižovat?“ ¹¹Ježíš odpověděl: „Neměl bys nade mnou žádnou moc, kdyby ti nebyla dána shůry. Proto ten, kdo mě tobě vydal, má větší vinu.“ ¹²Od té chvíle ho Pilát usiloval propustit. Ale Židé křičeli: „Jestliže ho propustíš, nejsi přítel císařův. Každý, kdo se vydává za krále, je proti císaři.“ ¹³Když to Pilát uslyšel, dal vyvést Ježíše ven a zasedl k soudu na místě zvaném „Na dláždění“, hebrejsky Gabbatha. ¹⁴Byl den přípravy před svátky velikonočními(u), kolem poledne. Pilát Židům řekl: „Hle, váš král!“ ¹⁵Oni se dali do křiku: „Pryč s ním, pryč s ním, ukřižuj ho!“ Pilát jim řekl: „Vašeho krále mám ukřižovat?“ Velekněží odpověděli: „Nemáme krále, jen císaře.“ ¹⁶Tu jim ho vydal, aby byl ukřižován, a oni se Ježíše chopili“

Janův popis událostí je ze všech nejdelsší a také v něm najdeme nejvíce odlišností. Janův Pilát má podobu jakéhosi spravedlivého či smířčího soudce, který se snaží vše vyřešit v poklidu a tak od počátku výslechu jde o klidný, téměř až „přátelský“ rozhovor, z něhož Pilát vychází, jako ten jediný, kdo zde vlastně usiluje o spravedlivý soudní proces a Ježíšovo propuštění. Tento poklidný rozhovor se ale mění ve chvíli, kdy Pilát poprvé vyjádří pochybnost o Ježíšově vině, když říká: „Já na něm žádnou vinu nenalézám.“²⁰⁴. Na tato slova pak bezprostředně navazuje první snaha Piláta Ježíše propustit a hned na to také první zmínka o křiku, v níž se Židé dožadují propuštění Barabáše. Toto se opakuje i o pár veršů dále po Pilátově sdělení: „...nenalézám (na něm) žádnou vinu.“²⁰⁵;

---

²⁰⁴ J 18,38

²⁰⁵ Srov. J 19,4

kdy se již ale velekněží a jejich služebníci křikem dožadují Ježíšova ukřižování. Po třetí se Židé rozkřičí v J 19,12, kde Pilátovi dokonce již zcela nepokrytě vyhrožují pomluvou u císaře: „*Jestliže ho propustíš, nejsi přítel císařův. Každý, kdo se vydává za krále, je proti císaři.*“ Tato zmínka o Pilátově vydírání je podle některých komentářů historicky nepravděpodobná²⁰⁶, nelze ale nevzpomenout, že s podobnou stížností Židů u císaře již Pilát své zkušenosti měl.²⁰⁷ Asi nejzajímavější zmínka o křiku Židů je ale až ta poslední, čtvrtá, která se nachází v J 19,15. Židé se v tomto verši dobrovolně a veřejně podvolují římské moci, když určují císaře za svou nejvyšší autoritu: „*Nemáme krále, jen císaře.*“ Nutno podotknout, že tato proklamace byla vlastně již zbytečná, neboť Pilát již zasedl k soudu.

Ze všech čtyř uvedených textů je z mého pohledu velice dobře patrný spor, jež mezi sebou vedou Židé s Pilátem²⁰⁸, o osud Ježíše z Nazareta. Zásadním rozdílem v popisu tohoto soudu mezi synoptiky a Janem spočívá z mého pohledu především v dynamice jednotlivých reakcí velekněží či zmanipulovaného davu, který se snaží za každou cenu prosadit svou vůli, zbavit se Ježíše, proti Pilátově snaze Ježíše nepopравit a dokonce nechat propustit. Ve všech textech je velmi dobře vidět, jak narůstá agresivita davu – zástupu a jak se tato agresivita projevuje navenek větší a větší hlučností. Od požadavku přes naléhání až ke křiku. V Janově podání pak lze tuto konfrontaci označit téměř za bitvu, v níž jsou dokonce Židé Pilátem zahrnuti do kouta, a jim nezbyde nic jiného než ta poslední možnost, která může zvrátit průběh této bitvy a donutit Piláta vyhovět jejich požadavku. Strach z pomluvy, která by mohla vést ke ztrátě císařovy přízně, pokud by Židé dostáli svým hrozbám, přinutí Piláta k ústupu a radikální změně postoje.²⁰⁹ Janův popis této události tak z mého pohledu nejlépe vykresluje reálnou moc

---

²⁰⁶ Srov. MOLONEY, J. Francis: *Evangelium podle Jana. Sacra pagina*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 519.

²⁰⁷ Zde je nutné zmínit, že to nebylo poprvé, co Židé takovýmto způsobem vyvíjeli tlak na Piláta. Již od svého nástupu totiž docházelo ke střetům mezi Pilátem a Židy. V jednom případě, kdy nechal Pilát do svého sídla v Jeruzalémě přinést zlaté štítů, se Židé opět vzbouřili a ačkoliv Pilát zprvu, požadavku žádajícím odstranění těchto štítů, ustoupit nechtěl, pod pohrůžkou stížnosti u císaře Tiberia, nátlaku podlehl a štítů z města odstranil. Srov. ALEXANDER, Pat a ALEXANDER, David: *Průvodce Biblií*, Praha: Česká biblická společnost, 2004, 593.

²⁰⁸ Tento spor některé komentáře vykládají i jako soud Piláta a Židů. Srov. MOLONEY, J. Francis: *Evangelium podle Jana. Sacra pagina*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 517.

²⁰⁹ Zde je nutné zmínit, že to nebylo poprvé, co Židé takovýmto způsobem vyvíjeli tlak na Piláta. Již od svého nástupu totiž docházelo ke střetům mezi Pilátem a Židy. V jednom případě, kdy nechal Pilát do svého sídla v Jeruzalémě přinést zlaté štítů, se Židé opět vzbouřili a ačkoliv Pilát zprvu, požadavku žádajícím odstranění těchto štítů, ustoupit nechtěl, pod pohrůžkou stížnosti u císaře Tiberia, nátlaku

slova. Odhaluje nám totiž, jaký vliv může mít strach z pomluvy na ty, co mají co ztratit. Pilát raději obětoval nevinného člověka, než aby ohrozil své postavení či dokonce život.²¹⁰ Velekněží ze strachu před pravdou, jež by ohrozila jejich výsady a postavení,²¹¹ raději přestoupili Zákon.

4.3.3. URÁŽKY

Mk 15,16-20

„¹⁶Vojáci ho odvedli do místodržitelského dvora a svolali celou setninu. ¹⁷Navlékli mu purpurový plášť, upletli trnovou korunu, vsadili mu ji na hlavu ¹⁸a začali ho zdravit: ‚Bud’ zdrav, židovský králi!‘ ¹⁹Bili ho po hlavě holí, plivali na něj, klekali na kolena a padali před ním na zem. ²⁰Když se mu dost naposmívali, svlékli mu purpurový plášť a oblékli ho zase do jeho šatů. Pak ho vyvedli ven, aby ho ukřižovali.“

Takto podrobný popis Ježíšova ponižování, bičování a výsměchu vojáků parodující korunovací krále, která předchází samotnému ukřižování, najdeme pouze u Matouše a Marka. Jan tuto událost zmiňuje jen krátce a evangelista Lukáš scénu posmívání se Ježíši přesouvá k Herodovi.

Jak z výše uvedeného textu vyplývá, byl závěr Ježíšova života plný utrpení a bolesti, jež ale nespočívala jen v bolesti tělesné (fyzické), ale také v bolesti psychické. Tento citát z Markova evangelia, který vypráví o ponižování a trýznění Ježíše z Nazareta v sobě kromě této primární informace ukrývá mnohem více. Tak např. pokud bychom se podívali do Starého zákona, v jaké souvislosti se tam hovoří o urážkách či urážení, pak zjistíme, že všechny texty hovořící o urážení, se až na jednu výjimku která se nachází u Jóba²¹², vztahují k Hospodinu. Pokud ale uděláme to samé v Zákoně novém, pak zjistíme, že zde vlastně došlo k pravému opaku, neboť většina novozákonních textů

---

podlehl a štíty z města odstranil. Srov. ALEXANDER, Pat a ALEXANDER, David: Průvodce Biblií, Praha: Česká biblická společnost, 2004, 593.

²¹⁰ Lze předpokládat, že Pilát věděl, jak dopadl Herodův syn Archelaos, který kdysi vládl v Judeji, Idumeji a Samařsku. ale po řadě stížností ze strany „Židů“ ho císař Augustus vlády zbavil a poslal do vyhnanství. Mnohem více si byl ale vědom nestálosti současného císaře Tiberia, který se bez okolků zbavoval nejen svých odpůrců ale i svých přátel, a který nechal popravit např. velitele císařské gardy a Pilátova přítele Aelia Seiana, který byl dříve, stejně tak jako on, Tiberiovým ‘přítelem’. Srov. MÁNEK, Jindřich: Když Pilát spravoval Judsko, Praha: Blahoslav, 1980, 20-31.

²¹¹ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a spasitel, Praha: Kostelní Vydří, ³2006, 94.

²¹² Srov. Jb 20,3

hovořících o urážkách či urážení, se až na jednu výjimku ve Zjevení Janově²¹³ vztahuje k urážkám člověka. Již Sírachovec a po něm mnozí další, tvrdí, že druhého můžeme bít nejen rukou, ale také slovy.²¹⁴ Mnohé lži, pomluvy, urážky a soudy lidí, kteří k Ježíši fakticky neměli žádný vztah, musely být pro Ježíše velmi trýznivé, bolestivé, obdobně jako rány bičem či holí. Ponižování, kterému byl ale Ježíš vystaven v místodržitelském dvoře, byl vlastně i dnes stále hojně rozšířenou kratochvílí – šikanou, kterou si vojáci zpestřili Ježíšovo bičování. Oblékli tedy Ježíše do královské barvy, nasadili mu korunu, klekali před ním a provolávali mu slávu: „*Bud' zdráv, židovský králi!*“²¹⁵; což by ve své hluboké podstatě vlastně bylo paradoxně správně.²¹⁵, vojáci to ale dělají jen pro své pobavení a při poklekání a holdování Ježíše bijí. Také vojáky užitý pozdrav „χαίρε“²¹⁶, který byl užíván při nadšeném provolávání slávy císaři, je zde užit záměrně ironicky, a tak pozdrav, který zazněl na prahu Ježíšova početí, jakousi ‘ironií osudu’ zaznívá znovu na prahu jeho smrti, jako výsměch jeho mesiášství a zpochybnění všeho co vykonal.

Mk 15,29-32

²⁹Kolemjdoucí ho uráželi: potřásali hlavou a říkali: ‚Ty, který chceš zbořit chrám a ve třech dnech jej postavit, ³⁰zachraň sám sebe a sestup s kříže!‘ ³¹Podobně se mu mezi sebou posmívali velekněží spolu se zákoníky. Říkali: ‚Jiné zachránil, sám sebe zachránit nemůže. ³²At' nyní sestoupí s kříže, ten Mesiáš, král izraelský, abychom to viděli a uvěřili!‘ Tupili ho i ti, kteří byli ukřižováni spolu s ním.“

Druhý text z Markova ev., je pokračováním Ježíšova utrpení po jeho ukřižování. Tento text, který bývá označován, jako vrchol Ježíšova pokušení, či jeho mesiášských zkoušek²¹⁷ jen dokresluje bezcitnost těch, jež se vyskytli v Ježíšově blízkosti. Jako by se zde nenacházel nikdo, kdo by Ježíše miloval, vždyť nejen „*velekněží spolu se zákoníky*“

---

²¹³ Srov. Zj 13,1.

²¹⁴ Srov. MARYNČÁK, Richard: *Stručné dějiny nadávek a sprostých slov*, Praha: KMa, s.r.o., ²2007, 33.

²¹⁵ Srov. DONAHUE, R. John: *Evangelium podle Marka*, 436.

²¹⁶ Řecké slovo „χαίρε“ (χαίρω), které označuje nadšené radostného zvolání: „Bud' zdráv/a!“; se v evangeliích vyskytuje jen na několika klíčových místech Ježíšova života, např.: Při zvěstování početí Ježíše, takto zdraví anděl Gabriel pannu Marii. (Srov. L 1,28) Za druhé, tímto pozdravem vítal Ježíše Jidáš předtím, než ho zradil. (Srov. Mt 26,49) Před ukřižováním, ho tímto pozdravem častují Pilátovi vojáci. (Srov. Mt 27,29; Mk 15,18; J 19,3) A po vzkříšení takto Ježíš sám, oslovuje na cestě dvě ženy, Marii M. a jinou Marii. (Srov. Mt 28,1-9)

²¹⁷ Podle některých výkladů byl Ježíš až do poslední chvíle vystaven zkouškám. Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav: *Ježíš z Nazareta, Pán a spasitel*, Praha: Kostelní Vydří, ³2006, 109.

ale i „kolemjdoucí ho uráželi“ a „posmívali (se mu)“, nenašel se zde nikdo, kdo by ho v tak těžké chvíli povzbudil, a proto musel Ježíš, až do posledního vydechnutí, snášet urážky a posměch.²¹⁸ Urážky a výsměch umírajícímu lze nepochybně považovat za naprostou zvrácenost. Jízlivé posměšky: „... zachraň sám sebe a sestup s kříže!“ či „At nyní sestoupí s kříže, ten Mesiáš, král izraelský, abychom to viděli a uvěřili!“; jen odhalují, jak krutá dokáží být obyčejná slova, vyřčená ze zášti. A jak krutí dokáží být lidé i na prahu smrti: „Tupili ho i ti, kteří byli ukřižováni spolu s ním.“ Ale ani bolest ran a urážek nebyla tou bolestí nejhorší. Domnívám se, že tu největší bolest působilo Ježíši ticho. Mlčení všech jeho milovaných, učedníků, o nichž víme, že v Jeruzalémě byli a víme, že byli dokonce i u kříže. Jediná slova zastání, kterého se Ježíšovi na samém konci jeho života dostává, tak můžeme nalézt jen u Lukáše a vycházejí z úst člověka, který je ukřižován spolu s Ježíšem, jenž oponuje slovům dalšího z ukřižovaných zločinců, který se Ježíši společně s velekněžími a vojáky vysmívá: „To jsi Mesiáš? Zachraň sebe i nás!“; on ho tedy okřikne: „...my jsme odsouzeni spravedlivě, dostáváme zaslouženou odplatu, ale on nic zlého neudělal.“²¹⁹

Ježíš byl tak jediný, kdo v tomto příběhu zůstal i přes všechna příkoří pravdivým²²⁰ – věrným všemu, v co věřil a co hlásal, a zůstal tak nejen věrohodným, ale také hodným následování.²²¹

4.3.4. ROUHÁNÍ

Sk 5,1-10

„¹Také nějaký muž, jménem Ananiáš, a jeho manželka Safira prodali svůj pozemek. ²Ananiáš si však s vědomím své ženy dal nějaké peníze stranou, zbytek přinesl a položil apoštolům k nohám. ³Ale Petr mu řekl: ‚Ananiáši, proč satan ovládl tvé srdce, že jsi lhal Duchu svatému a dal stranou část peněz za to pole? ⁴Bylo tvé a mohl sis je přece ponechat; a když jsi je prodal, mohl jsi s penězi naložit podle svého. Jak ses mohl odhodlat k tomuto činu? Nelhal jsi lidem, ale Bohu!‘ ⁵Když to Ananiáš uslyšel, skácel se a byl mrtev; a na všechny, kteří to slyšeli, padla velká bázeň. ⁶Mladší z bratří ho

---

²¹⁸ Srov. DONAHUE, R. John: Evangelium podle Marka, 444.

²¹⁹ L 23,41

²²⁰ Srov. PESCHKE, Karl-Heinz: Křesťanská etika, 317-319.

²²¹ Srov. MÜLLER, Paul-Gerhard: Evangelium sv. Lukáše, Malý stuttgartský komentář, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 184.

přikryli, vynesli a pohřbili. ⁷ Asi po třech hodinách vstoupila jeho žena, netušíc, co se stalo. ⁸ Petr se na ni obrátil: ‚Pověz mi, prodali jste to pole opravdu jen za tolik peněz?‘ Ona řekla: ‚Ano, jen za tolik.‘ ⁹ Petr jí řekl: ‚Proč jste se smluvili a tak pokoušeli Ducha Páně? Hle, za dveřmi je slyšet kroky těch, kteří pochovali tvého muže; ti odnesou i tebe.‘ ¹⁰ A hned se skácela u jeho nohou a zemřela. Když ti mládenci vstoupili dovnitř, našli ji mrtvou. Vynesli ji a pohřbili k jejímu muži.“

Příběh Ananiáše a Safiry patří dle některých exegetů k těm výkladově těžším textům. Událost je velmi dramatická, odehrává se patrně někdy v době vzniku první křesťanské obce, která se počala tvořit krátce po Ježíšově smrti.²²² Forma života obce přirozeným způsobem vycházela z evangelijní lásky a ducha bratrství.²²³ a všichni „byli jedné mysli a jednoho srdce a nikdo neříkal o ničem, co měl, že je to jeho vlastní, nýbrž měli všechno společné. Boží moc provázela svědectví apoštolů o vzkříšení Pána Ježíše a na všech spočívala veliká milost. Nikdo mezi nimi netrpěl nouzi, neboť ti, kteří měli pole nebo domy, prodávali je, a peníze, které utržili, skládali apoštolům k nohám. Z toho se rozdávalo každému, jak potřeboval.“²²⁴ A tak se rozhodl i Ananiáš se Safírou, že prodají svůj pozemek, jako to před nimi udělal Josef, ale z nějakého důvodu se rozhodli, že neodevzdají všechny utržené peníze, ale část si nechají. Potud by to bylo vše v pořádku, pokud by se nerozhodli tuto skutečnost Petrovi a dalším apoštolům zatajit. V podstatě se rozhodli podat křivou výpověď – svědectví, o tom kolik peněz ve skutečnosti utržili. Na tuto událost lze nahlížet z mnoha různých stran. Já bych se ale opět přidržel toho, co má blízko k tématu této práce, a to je zjevná lež, která stojí v popředí tohoto příběhu a jež se stane příčinou smrti, která po této lži následuje. Jak je ale možné, že zemřeli Ananiáš a Safíra tak rychle? Podle mne by mohlo jít stejně, jako tomu bylo i u prokletého fikovníku, „o sankcionování určité normy“.²²⁵ Předpokládám tedy, že mohlo dojít k porušení norem vycházející z deuteronomického zákoníku, a proto se domnívám, že takovouto smrt mohla Ananiáši a Safíře přivodit jedna z dávno vyřčených kleteb, která, ačkoliv měla být především varováním, byla také stanovenou sankcí za přestoupení Zákona. Dle mého mínění ale spíše došlo k porušení jedné z norem, které

---

²²² Srov. RYŠKOVÁ, Mireia: Pavel z Tarsu a jeho svět, Praha: Karolinum, 2014, 57.

²²³ Srov. ZIÓLKOWSKI, Zenon: Nejtěžší stránky Bible, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 380-381.

²²⁴ Sk 4,32-35

²²⁵ RYŠKOVÁ, Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, Praha: Karolinum, 2008, 303.

ustanovil sám Ježíš, když řekl: „*Amen, říkám vám, že všechny hříchy budou lidským synům odpuštěny, i rouhání, jakkoli by se rouhali. Kdo by se ale rouhal proti Duchu svatému, tomu nebude nikdy odpuštěno; takový se provinil věčným hříchem.*“²²⁶ Již v předchozím příběhu jsem se také zmínil, že křivá výpověď je lží a lež je klam, kterým se druhému vysmívám a dělám z něj hlupáka. Prvotní křesťanská obec si ale velice zakládala na své pravdivosti, na vzájemné hluboké důvěře a vzájemné pomoci, a proto pro ně byla každá lež nejen urážkou jednotlivce, ale především ohrožením pravdivosti celého společenství. Proto lež, která v příběhu hraje hlavní roli, není jen hrubým projevem neúcty a urážkou důstojnosti Petra a apoštolů, ale zejména porušením svatosti Boží a jeho lidu.²²⁷ Lev XIII. ve své encyklice *Divinum Illud Munus* doslova píše, že: „*Všechno co máme, a všechno, čím jsme, pochází z Boží dobroty, která se zvláštním způsobem připisuje tomuto Duchu, takže ten, kdo hřeší, nejen uráží svého Dobrodince, ale navíc přitom zneužívá svěřených darů a spoléhá na Boží dobrotu, a tak je den ze dne zpupnější. K tomu je třeba dodat, že tento Duch je Duchem pravdy; jestliže někdo chybuje ze slabosti nebo neznalosti, nalezne snad nějakou omluvu před Božím soudem, avšak ten, kdo zlovolně odporuje pravdě nebo se od ní odvrací, hřeší velmi těžce proti Duchu svatému.*“²²⁸ Podle Martina tak v Novém zákoně „*dochází k rozšíření významu tohoto pojmu. Hospodinu se rouhají i ti, kdo se takto provinují vůči jeho zástupcům.*“²²⁹ V tomto příběhu ale může rouhání představovat také zatvrzelost srdcí Ananiáše a Safiry, kteří se vědomě přiklonily ke zlému, když se rozhodli podvádět a lhát. Podle Novotného je lež něčím abnormálním, co působí rozklad, rozdvojení srdce a v konečném důsledku vede k rozkladu celé pospolitosti.²³⁰ Zatvrzelá lež je hříchem, který nepřipouští možnost lítosti a pokání, jenž jsou tak důležitým předpokladem pro odpuštění a obrácení.²³¹ Podle Jana Pavla II. je „*rouhání proti Duchu svatému hřích spáchaný člověkem, který se domáhá svého domnělého 'práva' na setrvání ve zlu - v jakémkoli hříchu - a odmítá vykoupení. Tak člověk zůstává uzavřen v hříchu, ze své strany činí nemožným své obrácení, a tedy i odpuštění hříchů, které pokládá pro svůj život za nepodstatné nebo nedůležité. To je stav duchovní záhuby, protože rouhání proti Duchu svatému*

---

²²⁶ Mk 3.28-29

²²⁷ Srov. NOVOTNÝ, Adolf: *Lež*, in: *Biblický slovník 1*, Praha: Kalich, ²1956.

²²⁸ LEV XIII.: *Divinum Illud Munus*, Praha: Krystal OP, 1998, 33.

²²⁹ Srov. MARTIN, Ralph Philip: *Rouhání*, in: *Nový biblický slovník*, Praha: Návrat domů, 1996.

²³⁰ Srov. NOVOTNÝ, Adolf: *Lež*.

²³¹ Srov. NOVOTNÝ, Adolf: *Rouhání*, in: *Biblický slovník 1*, Praha: Kalich, ²1956.

*nedovoluje člověku vyjít z vězení, ve kterém sám sebe vězní, a otevřít se božským pramenům vyvěrajícím pro očištění svědomí a odpuštění hříchů.*²³² Z citovaného textu, dle mého mínění, zcela jasně vyplývá, co rouhání se Duchu svatému podle nauky církve vlastně je, že to nemusí být jen nějaké vyložené urážení – zlořečení Duchu svatému, ale že to může být de facto i taková zdánlivě ‘neškodná’ lež, která ovšem ve svých důsledcích může napáchat mnoho škody.

---

²³² JAN PAVEL II.: *Dominum et Vivificantem. O Duchu svatém v životě církve a světa.* Dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/DominumEtVivificantem.htm> (13. 5. 2018).

5. ZÁVĚR

V úvodu diplomové práce jsem uvedl, že mne k sepsání této práce přimělo především poznání, které jsem učinil již během psaní své bakalářské práce, kde jsem se, při zkoumání příběhu o prokletém fíkovníku, poprvé setkal s mocí slova, kletbami a proklínáním. Tehdy jsem si poprvé skutečně uvědomil, jak velikou moc může mít slovo. Od té doby jsem začal nalézat v Písmu nový, doposud nepoznaný rozměr, který mne čím dál tím více pohlcoval; čím dál více jsem si totiž začínal všimnout a uvědomovat si, jak se projevuje „zlo“ v běžné řeči. Jak zkreslené představy máme o vlivu a dopadu našich slov na vlastní život či životy druhých. Jak zkreslené představy máme např. o kletbách, které jsou pro nás dnes něčím archaickým nebo spíše pohádkovým než tím, co by nás mohlo nějak ohrozit nebo nás mělo děsit. Proto jsem také v úvodu této práce zmínil paradox současné náboženské literatury, která se hojně věnuje všem pozitivním projevům slova, a přitom ty negativní projevy přehlíží nebo staví na okraj svého zájmu, a to i přes to, že se špatné slovo, lži, pomluvy, kletby, urážky apod. stávají, žel pro mnohé z nás nepříjemnou, přesto ale čím dál tím více běžnou součástí našeho života, neboť jak jsem již v úvodu zmínil, podle mnohých výzkumů lidská řeč hrubne.

Cílem této diplomové práce nebylo představit nějaký vlastní výklad vybraných textů, nýbrž za pomoci studia mně dostupných novozákonních komentářů a další se zvoleným tématem související literatury přinést relevantní informaci o pohledu této literatury na problematiku moci slova, která se u vybraných novozákonních textů zjevně projevuje, a to vše s úmyslem poukázat na zcela zásadní význam slov a jejich vliv na lidský život, zejména, jde-li o slova „zlá“.

První kapitola práce je vzhledem k obsáhlosti problematiky původu slova a lidské řeči, věnována spíše určitému zamyšlení nad touto problematikou. Zaměřuje se tedy především na připomenutí významu lidské řeči pro život jedince a společnosti a zdůrazňuje jednotlivé důležité funkce, úlohy a poslání, které lidská řeč má. Především se ale věnuje slovu z pohledu Písma, tedy slovu, jímž v první řadě Bůh zjevuje svou moc a v druhé řadě slovu, jenž je Božím darem člověku, který mu umožňuje komunikovat s Bohem. Díky tomuto daru pak může být člověku zjevena i Boží vůle. Tato kapitola je také seznámením s problematikou mezilidské komunikace a proto také představuje některé z faktorů, jež mají na utváření lidské osobnosti a řeči vliv, přičemž zároveň seznamuje čtenáře i s příčinami pronikání „zla“ do slov a lidské řeči a se způsoby,

jakými se toto „zlo“ prostřednictvím lidské řeči šíří. Poprvé se v této kapitole objevují konkrétní příklady a zmínky o kletbách a prokletí.

Druhá kapitola je zcela zaměřena na problematiku kleteb a proklínání. Úvod kapitoly tvoří pohled na etymologii slov kletba a prokletí a představuje jednotlivé formy užití kleteb z pohledu náboženské praxe či běžného života. Představuje ale také kletbu jako součást Božích zákonů, či naopak, jako jednu z forem zlořečení Bohu a člověku. Téma zlořečení člověku pak v této kapitole podrobněji rozebírám a předkládám fakta o závažnosti kleteb a proklínání s konkrétními příklady ze života těch, kteří se s kletbou ve svém životě přímo setkali nebo se jí v rámci své profese zabývají. Následující části druhé kapitoly pak přinášejí různé pohledy na kletby a jejich užití z pohledu knih Starého a Nového zákona. Hlavní část druhé kapitoly ale věnuji především několika příkladům kleteb a prokletí, jež se v Novém zákoně vyskytují, a jež mají zjevný vliv na průběh popisovaných událostí. Tyto příklady jsou doplněny výklady z dostupných komentářů či opatřeny výkladem vlastním, jenž má zdůraznit závažnost negativní moci slova ve vybraném textu.

Záměrem druhé kapitoly bylo představit problematiku kleteb a proklínání, a poukázat na jeden ze stále přítomných neduhů, který lidstvo provází od jeho počátků až po současnost, tedy na moc slova, jež je ukryta v kletbách. Svá tvrzení jsem doložil nejen několika příběhy ze současnosti, ale také jsem poukázal na zaznamenané projevy této moci v Písmu. U několika novozákonních textů jsem pak poukázal na dopady této moci do života konkrétních biblických postav. Hlavním přínosem této kapitoly je tak v první řadě poznatek, že moc slova v době Ježíše z Nazareta je stejná jako dnes. Za druhé, že Písmo poskytuje dostatek informací k tomuto tématu, kterému by měl být dán v biblických komentářích a další literatuře mnohem větší prostor, neboť se jedná o téma, které je stále aktuální.

Třetí kapitola je věnována problematice slibů a přísah, které tvoří nedílnou součást lidského života. Do této práce jsem sliby a přísahy zařadil především proto, že za první, jich bývá často využíváno k obelhání druhého pro získání nějakého vlastního prospěchu na úkor druhých, a za druhé proto, že sliby a přísahy bývají často spojovány se zapřísaháním se či zaklínáním se. Svou pozornost ale věnuji i křivým přísahám a svědectvím, a také slibům a přísahám z pohledu lidské lehkovážnosti. Tato kapitola se pak obdobně jako již kapitola druhá, věnuje i závažnosti slibu a přísahy z pohledu knih

Starého zákona, který je doplněn o pohled novozákonní, kde se nejčastěji nacházejí texty, které mají čtenáře odradit od užívání slibů a přísah.

Záměr třetí kapitoly byl obdobný jako u kapitoly druhé a to, poukázat na problematiku slibů a přísah, co by dalšího z nadčasových témat Písma a také poukázat na negativní moc slova, která se skrývá ve lži, ať se vyskytuje v jakékoliv podobě. Důsledky lží, nedodržených slibů, křivých přísah představuji na několika vybraných novozákonních textech, které mají k řešené problematice významný vztah. Hlavní poznatek vycházející z této kapitoly pro mne pak představuje skutečnost, že ačkoliv se k této problematice vyjadřuje například i sám Ježíš či jeho učedníci, tak je jí v literatuře věnována malá pozornost.

Čtvrtá kapitola této práce je věnována hněvu a jeho verbálním projevům, s nimiž se můžeme v současnosti nejvíce setkat. Tato kapitola je proto zaměřena na problematiku verbální agrese, jež se nejčastěji projevuje v urážkách, nadávkách, ponižování, zlořečení či rouhání a dnes tvoří téměř běžnou součást lidského slovníku, ale také například v různých lžích nebo pomluvách. I tato kapitola přináší opět jak starozákonní, tak i novozákonní pohled na řešenou problematiku.

Záměrem této kapitoly bylo, ale krom poukázání na různorodé formy hněvu a toho, jak se hněv v lidském životě projevuje nebo může projevovat, doložit na několika vybraných textech z Nového zákona, o jak trvalou a neměnnou problematiku se jedná. Hlavní přínos této kapitoly spatřuji především v odlišném pohledu na citované novozákonní texty, který mi umožnil nejen podívat se na zmiňované novozákonní události z jiného úhlu, ale také zviditelnit různé projevy zla ve slovech, a tak například i zviditelnit podíl slov na utrpení Ježíše z Nazareta.

Primárním cílem této práce bylo především představit jedno z velkých témat Písma, problematiku slova, a to z pohledu jeho gnómického (atemporálního) charakteru, kterému doposud není z mého pohledu věnován dostatečný prostor a pozornost, a to přesto, že například již dokument Papežské biblické komise „*Výklad Bible v církvi*“²³³, zdůrazňuje potřebu doplnění biblických výkladů o nové pohledy, zachycující například přístup humanitních věd, tedy přístup kulturní antropologie nebo přístup psychologický či psychoanalytický, proto jsem se zaměřil na zkoumání textu z pohledu toho, co je

---

²³³ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE: *Výklad Bible v církvi*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

v něm nadčasové, trvalé a stále platné, a to především proto, abych dal vyniknout všem aspektům vyřčených slov a ukázaly se tak jejich konkrétní negativní důsledky, které jsou dle mého mínění analogické těm současným, neboť moc vyřčených slov je stále stejná. Jen díky popření současných zaběhlých metod a přístupů k výkladu Písma tak mohla vyniknout skutečná reálná moc slova, a také to, co může tato moc způsobit. Dle tohoto pohledu nebyla lež před tisíci lety jiná než lež současná, a totéž platí o všech formách zlé řeči.

Práce se vzhledem k danému rozsahu nemohla věnovat velmi obsírnému tématu, jež tvoří všechna napomenutí, upozornění či varování před užíváním „zlého“ slova, které se v Novém zákoně na mnoha místech nacházejí a o nichž se v práci zmiňuji jen okrajově, neboť toto téma by vydalo na samostatnou práci.

Na sám závěr práce bych chtěl ještě znovu připomenout text z třetí kapitoly listu Jakubova, který bychom dle mého mínění, měli mít stále na paměti, neboť velmi pěkně vyjevuje skutečnou moc slova:

„Všichni přece mnoho chybujeme. Kdo nechybuje slovem, je dokonalý muž a dovede držet na uzdě celé své tělo. Dáváme-li koňům do huby udidlo, aby nás poslouchali, můžeme tak řídit celé jejich tělo. Nebo si představte lodi: Jsou tak veliké a jsou hnány prudkými větry, ale malé kormidlo je řídí, kamkoli kormidelník chce. Tak i jazyk je malý úd, ale může se chlubit velkými věcmi. Považte, jak malý oheň může zapálit veliký les! I jazyk je oheň. Je to svět zla mezi našimi údy, poskvrňuje celé tělo a ničí celý náš život, sám podpalován pekelným plamenem. Všechny druhy zvířat i ptáků, plazů i mořských živočichů mohou být a jsou kroceny člověkem, ale jazyk neumí zkrotit nikdo z lidí. Je to zlo, které si nedá pokoj, plné smrtonosného jedu. Jím chválíme Pána a Otce, jím však také proklínáme lidi, kteří byli stvořeni k Boží podobě. Z týchž úst vychází žehnání i proklínání. Tak tomu být nemá, bratří moji.“²³⁴

---

²³⁴ Jk 3,2-10

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

BIBLE: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, ⁸2001.

NESTLE, Eberhard, Kurt ALAND, Ladislav TICHÝ, Petr FRYŠ, Pavel NÁPRAVNÍK a Vladimír PETKEVIČ. Řecko-český Nový zákon: Novum Testamentum, Praha: Česká biblická společnost, ²⁷2011.

ALEXANDER, Pat a ALEXANDER, David: Průvodce Biblií. Praha: Česká biblická společnost, 2004.

BIČ, Miloš: Ze světa Starého zákona I., Praha: Kalich, 1986.

BROWN, Rebecca, YODER, Daniel M.: Prokletí, která nebyla zlomena, Příbram: 2005.

CONWAY, Helen L.: Domácí násilí, Praha: Albatros, 2007.

ČERMÁK, František: Lexikon a sémantika, Praha: NLN, 2010.

D'ANSEMBOURG: Přestaňte být hodní, buďte sami sebou, Praha: Rybka Publishers, 2013.

DONAHUE, R. John: Evangelium podle Marka. Sacra pagina, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

DUBOVSKÝ, Peter: Genezis. Komentáře k Starému zákonu. Trnava: Dobrá kniha, 2008.

DUBOVSKÝ, Peter: Marek. Komentáře k Novému zákonu. Trnava: Dobrá kniha, 2013.

EVANS, Patricia: Jedovatá slova. Jak rozpoznávat verbální násilí a jak na ně reagovat, Brno: Computer Press, 2010.

FAUSTI, Silvano: Nad evangeliem podle Marka. Porozumět Božímu slovu, Praha: Paulínky, 2007.

FENNELL, Melanie: Jak překonat nízké sebevědomí, Praha: Grada, 2014.

FRANTIŠEK: Apoštolská exhortace, Amoris Lætitia. Praha: Paulínky, 2016.

HALLER, Jiří: Český slovník věcný a synonymický III., Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977.

HARRINGTON, J. Daniel: Evangelium podle Matouše. Sacra pagina, Praha - Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena: Velký psychologický slovník, Praha: Portál, 2010.

HROUDOVÁ, Šárka: Španělské nadávky (rigorózní práce), Praha: FF UK, 2012.

- JANOUSEK, Jaromír: Verbální komunikace a lidská psychika, Praha: Grada, 2007.
- JOHNSON, Luke Timothy: Evangelium podle Lukáše. Sacra pagina, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.
- KAST, Verena: Hněv a jeho smysl, Praha: Portál, 2010.
- KLIESCH, Klaus: Skutky apoštolů, Malý stuttgartský komentář, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- KRUMPOLC, E.(ed); POLÁKOVÁ, J.(ed); POSPÍŠIL C. V.(ed): Z plnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- KRZEMIEŇOVÁ, Antonie: Síla myšlenky I. - Prokletí, Praha: Grada, 2011.
- LIMBECK, Meinrad: Evangelium sv. Matouše, Malý stuttgartský komentář, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.
- LIMBECK, Meinrad: Evangelium sv. Marka. Malý stuttgartský komentář, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.
- LÉON-DUFOUR, Xavier: Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981.
- LOSKI, Tadeus: Dobra nowina o Jezusie Chrystusie synu Bozym. Ewangelia wedlug sw. Marka, Katowice: Ksiegarnia Sw. Jacka, 1996.
- MACNUTT, Francis: Služba osvobození od zlých duchů, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.
- MÁNEK, Jindřich: Když Pilát spravoval Judsko, Praha: Blahoslav, 1980.
- MANTEGAZZA, Paolo: Physiologie nenávisti. Vybrané spisy. Díl druhý, Praha: I. L. Kober, 1892.
- MARYNČÁK, Richard: Stručné dějiny nadávek a sprostých slov, Praha: KMa, ²2007.
- MATULÍK, Rostislav a kol.: Nový biblický slovník, Praha: Návrat domů, 1996.
- MOLONEY, J. Francis: Evangelium podle Jana. Sacra pagina, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.
- MÜLLER, Paul-Gerhard: Evangelium sv. Lukáše, Malý stuttgartský komentář, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.
- NAKONEČNÝ, Milan: Emoce, Praha: Triton, 2012.
- NAKONEČNÝ, Milan: Encyklopedie obecné psychologie. Praha: Academia, ²1997

- NOVOTNÝ, Adolf: Biblický slovník 1, Praha: Kalich, 1956.
- NOVOTNÝ, Adolf: Biblický slovník 2, Praha: Kalich, 1956.
- Nový velký ilustrovaný slovník naučný. Svazek 15, Physalis-Reni Quido. Praha: Gutenberg, 1931.
- PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE: Výklad Bible v církvi, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2007.
- PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRAVEDLNOST A MÍR: Kompendium sociální nauky církve, Kostelní Vydří, 2008.
- PEGUESOVÁ, Deborah Smith: Jak zkrotit svůj jazyk za 30dní, Praha: Návrat domů, 2014.
- PESCHKE, Karl-Heinz: Křesťanská etika, Praha: Zvon, 1999.
- POKORNÝ, Petr: Evangelium podle Marka, Praha: 2016.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a spasitel, Kostelní Vydří, ³2006.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav: Zápolení o naději a lidskou důstojnost, Olomouc, 2014.
- PRINCE, Derek: Blessing or Curse: You Can Choose, Michigan: Chosen Books, 1990.
- ŘÍČAN, Pavel: Psychologie, Praha: Portál, 2005.
- ŘEHÁK, Antonín Arnošt: Patristická encyklopaedie aneb sklad učení katolického, ze svatých a jiných katolických výtečníků. Díl první, Praha: J. N. Kračmer, 1851.
- ROAM, Dan: Bla bla bla, co dělat, když slova nestačí, Praha: Albatros, 2012.
- ROTTER, Hans: Osoba a etika. K základům morální teologie, Brno: CDK, 1997.
- RYŠKOVÁ, Mireia: Proklet Ježíš fíkovník? In: Láska z čistého srdce, z dobrého svědomí a z upřímné víry. Studie věnované Ladislavu Tichému k 60. narozeninám (Petr Chalupa a Lenka Zajícová eds.), Olomouc: 2008
- RYŠKOVÁ, Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, Praha: Karolinum, 2008.
- RYŠKOVÁ, Mireia: Pavel z Tarsu a jeho svět, Praha: Karolinum, 2014.
- SALESKÝ, František: Svatého Františka Saléského biskupa ženevského Bohumila čili Navedení k zbožnému životu. 3. rozmnožené vydání. Praha: B. Stýblo, 1892.
- SOUŠEK, Zdeněk: Knihy tajemství a moudrosti, pseudepigrafy, Praha: Vyšehrad, 1998.
- SVATEK, Martin: Uchlý fíkovník a očištění Chrámu. Výklad Mk 11,12-25, Cheb, 2013.

STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE: Výklady ke Starému zákonu, 1. zákon, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Praha: Kalich, 1991.

STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE PŘI SYNODNÍ RADĚ ČCE: Starý zákon, překlad s výkladem 1, První kniha Mojžíšova – Genesis, Praha: Kalich, 1968.

STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE PŘI SYNODNÍ RADĚ ČCE: Starý zákon, překlad s výkladem 3, Numeri – Deuteronomium, Praha: Kalich, 1974.

STENBERG, Robert J.: Kognitivní psychologie, Praha: Portál, ²2009.

SVOBODA Mojmír (ed.), ČEŠKOVÁ Eva, KUČEROVÁ Hana: Psychologie a psychiatrie. Praha: Portál, 2006.

ŠMIEJOVÁ, Michaela: Proklínací destičky v kontextu magie praktikované v antickém Řecku (bakalářská práce), Praha: 2013.

VYBÍRAL, Zbyněk: Psychologie komunikace, Praha: Portál, 2005.

TOMLIN, Graham: Sedm hlavních hříchů a jak je překonávat, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

TUMPACH, Josef; PODLAHA: Český slovník bohovědný. Díl první A. Praha: Kotrba, 1912.

VAŇKOVÁ, Irena: Nádoba plná řeči, Člověk, řeč a přirozený svět, Praha: Karolinum, 2007.

VORAGIN, Jakub de: Legenda aurea, Praha: Vyšehrad, ³2012,

YODER, John Howard: Ježíšova politika, Benešov: EMAN, 2004.

ZIÓLKOWSKI, Zenon: Nejtěžší stránky Bible, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

<http://www.davar3.net>

<http://www.vira.cz/Otazky/Kletba-prokleti.html>

http://www.rodina.cz/scripts/diskuse/novep_tree.asp?all=yes&id=16178065&typ=0

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Kletba>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Vymývání_mozku

<http://www.slovník-synonym.cz/web.php/slovo/kleveta>

<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=21717>

<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

<http://www.katyd.cz/clanky/nazory/je-islam-slucitelny-s-democracii.html>

http://www.rozhlas.cz/zpravy/blizkyvychod/_zprava/1108158

Mohameda, http://www.csi-cr.cz/indie_islam_a_rouhani.php

<http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=%C5%A1u%C5%A1kat>

<https://cs.wiktionary.org/wiki/%C5%A1eptanda>

<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=18127>

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Sanhedrin>

<https://wol.jw.org/cs/wol/d/r29/lp-b/1200001035#h=1:0-6:0>

<http://www.kebrle.cz/katdocs/DominumEtVivificantem.htm>

<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=9216>

Zkratky biblických knih jsou používány podle ČEP.